

onda

Quadern de debat

Número 111 - Març-Abril 2004 - 3,60 euros

■ Perifèria social, problemes d'habitatge i marginació

► Electricitat:
arriba la liberalització

14:45 Carnaval de Bahia

19:30 Grans espectacles

TMY

15

KODA

Generalitat de Catalunya

Ajuntament de Barcelona

PANRICO **donuts**
GRUPO PANRICO

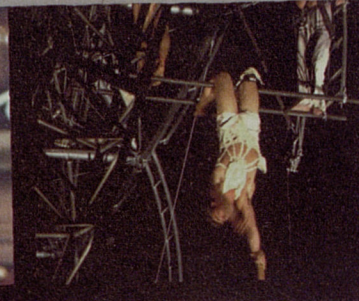
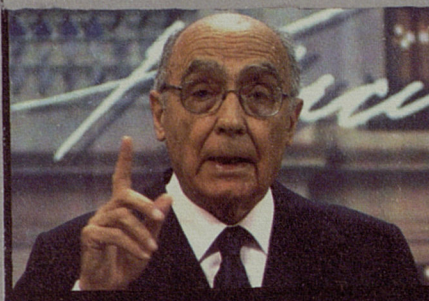
Viu un dia al Fòrum.

Del 9 de maig al 26 de setembre del 2004,

Barcelona serà la capital mundial de la diversitat i el diàleg entre cultures a través de tres espais únics.

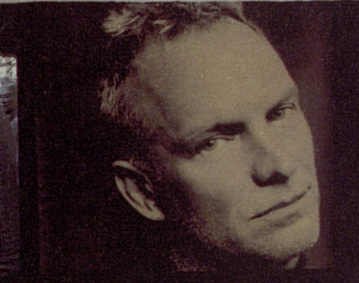
Fòrum: més de 30 hectàrees on viuràs les més diverses formes de cultura i entreteniment. **Fòrum Diàlegs:** un espai de debat i reflexió on més de 1.500 ponents buscaran solucions als problemes del segle XXI. I **Fòrum Ciutat:** tot Barcelona serà protagonista d'exposicions, espectacle i altres expressions artístiques.

Fòrum Barcelona 2004,
una trobada que mourà el món.

18:10 Diàlegs amb Saramago

20:50 Circ Les Arts Sauts

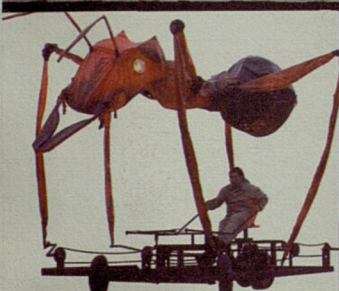
14

14A

15

12:15 Exposicions. Guerrers de Xi'an

14:00 Concert amb Sting

11:00 Cercaviles

22:00 Concert. Phil Collins

15:15 Festival del Mar

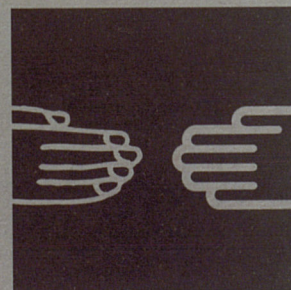
16:30 Carlinhos Brown

19:45 Cabaret

18:25 Diàlegs amb Gorbachov

10:30 Exposicions. Veus

www.barcelona2004.org
Informació 902 24 2004

Forum
BARCELONA
2004

SOCIS

E. endesa Telefonica

TOYOTA

"la Caixa"

PATROCINADORS

IBERIA

Nestlé

Cola Cao

Randstad

Henkel

Pirelli

Roca

Discovery

Ginepro

4 Editorial

Temps difícils.

5 Electricitat

L'electricitat, liberalitzada.

El consum elèctric creix més del compte. *Per Sebastià Verd.*

Les noves regles del joc. Entrevista a Andreu Rotger, *per S.V.*

11 Perifèries

"Els habitatges continuaran pujant". Entrevista a Sebastià Pastor, *per S.V.*

Una ciutat lluent. Entrevista a Rogelio Araujo, *per Gina Garcías Sansaloni.*

Ciudadans de segona. *Per Magdalena Cortés.*

28 Taula rodona

Fora portes. *Per Magdalena F. Mulet.*

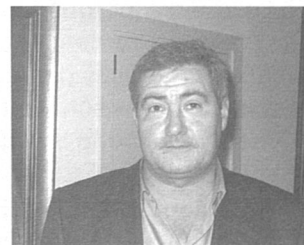
34 Perifèries

Gent del barri, gent al barri. Entrevista a David Abril i Antònia Gual, *per Juanjo Sánchez.*

40 Dona

La història oculta. Entrevista a Joana Maria Escartín Bisbal, *per Constanza Forteza.*

40 La Clau d'ONA

ona Quadern
de debat

núm. 111, març-abril 2004

Edita: Fundesba, SL.

Directora gerent: Sinfo García Gómez.

Director: Sebastià Verd.

Consell assessor: Mateu Carrió (arquitecte), Bartomeu Bennàssar (teòleg), Antoni Fleixes (economista) Jaume Garau (psicòleg), Sinfo García (dir. gerent Fundesba), Pere Mascaró (economista) Empar Rocabruna (economista).

Secretària de redacció: Magdalena F. Mulet.

Redacció i col·laboradors: Jordi Calleja, Magdalena Cortés, Gina Garcías, Maria Ferrer, Constanza Forteza, Miquel Massutí, Antoni Oliver, Joana Ma Roque, Antoni Rosselló, Jaume Rosselló i Juan José Sánchez.

Disseny i muntatge: Eparrutx, tel. 971 420 966 - eparrutx@ono.com - Palma

Impressió: Imp. Homar. Tel. 971 43 08 61 - Palma

Administració i Publicitat:

Fundesba, S.L. c. Francesc de Borja Moll, 10, entresòl b.

Tel. 971 71 16 61 - Fax 971 71 91 94. 07003-Palma de Mallorca.

Preu: 3,60 euros - Subscripció: 36 euros per any (10 números)

Dipòsit legal: PM-608-1992

(Jaume Rosselló és l'autor de les fotografies d'aquest número)

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5106316258

Temps difícils

Sens dubte, aquests són uns temps difícils. Per moltes raons. Som davant unes noves eleccions generals que, en aquesta ocasió, són extremadament tenses. Tothom s'hi juga molt. El PP, perquè se sap tot sol i té necessitat de renovar la majoria absoluta per seguir governant. El PSOE i la resta de l'esquerra, perquè tenen l'oportunitat de trencar aquesta majoria i formar una alternativa de govern. Res d'anormal en un procés democràtic, al capdavant sempre s'ha dit que les urnes són la gran festa de la democràcia. Però aquesta festa no té la brillantor d'altres ocasions, fins i tot la que s'assolí el 1996 quan el triomf de José Maria Aznar corroborà que l'alternança en el poder -la gran assignatura pendent de la història espanyola- era possible.

Ho és? És clar que sí. Però el PP fa una lectura parcial de la Constitució del 1978, la primera constitució que superà la divisió entre les dues Espanya, que desvirtua el caràcter plurinacional de l'Estat mitjançant una incomprensible barreja entre lluita antiterrorista i atac indiscriminat a tots els nacionalismes perifèrics. Aznar i el candidat popular a la seva successió s'han atrinxerat en el centre, amb una idea de la unitat d'Espanya que hom creia superada i que cada cop fa més difícil entendre el missatge constitucional. Un context en el qual parlar de reforma de la Carta Magna per, precisament, afavorir el desenvolupament autonòmic, s'assimila a l'independentisme més radical i, fins i tot, al terrorisme.

Caldrà esperar, doncs, que després de les eleccions, tant l'Estat com els diferents països que en formen part, recuperin el consens perdut sobre l'organització territorial i altres qüestions essencials per a la convivència de tots els ciutadans. En el cas de les Illes Balears, el consens sobre qüestions tan vitals per a la defensa de la seva identitat

com són les polítiques territorials i lingüístiques, sobre les quals el Govern ha topat amb una forta contestació. La manifestació del passat 14 de febrer, quan 50.000 persones sortiren al carrer per exigir una rectificació de l'urbanisme, obliga, o hauria d'obligar l'executiu, a cercar noves vies de diàleg.

Un debat sobre política territorial que, en definitiva, és sobre els límits del creixement o, dit d'una altra manera, sobre la vigència o no d'un model que en només unes dècades ha transformat el paisatge natural i el paisatge humà de les Illes Balears. Un debat que exigeix un clima més assossegat que no l'actual i una enorme dosi de seny, que tampoc no sembla que hi sigui. En definitiva són temps difícils, com es veu en aquest número d'*Ona* on es parla del problema energètic, de difícil equilibri entre la construcció i l'ordenació del territori i, també, dels problemes socials que comporta aquest nou període històric que s'ha encetat amb l'inici del segle.

Temps difícils que també ens arriben a nosaltres, a aquells que durant dotze anys hem treballat a *Ona*, per dotar la societat d'un instrument -modest, però real- de debat. En aquests moments la revista no té garantida la seva continuïtat. El seu finançament es fonamenta, sobretot, en les subvencions i la propaganda institucional, atès que les seves característiques sembla que no són prou atractives per als departaments de màrqueting privats. I això fa que quan les campanyes publicitàries institucionals no ens arriben ens haguem de plantejar, número rere número, la publicació.

No obstant això, a l'espera d'un temps millor, la nostra voluntat és tornar a ser el mes que ve amb tots els nostres lectors.

Tarja de subscripció

En

Adreça Tel

Ciutat Codi postal

Banc o Caixa d'estalvis C/c.

Signatura:

Per a subscripcions, emplenau aquesta tarja i adreçau-la a **Fundesba, SL**
carrer Francesc de Borja Moll, 10, entresòl b. 07003-Palma de Mallorca,
o telefonau al 971 71 16 61 - Fax 971 71 91 94 - e mail: fundesba@jet.es

INFORME

L'electricitat, liberalitzada

Ona

Amb l'inici de l'any comença el compte enrere de la liberalització dels mercats elèctrics insulars i extrapeninsulars que farà possible la competència entre diferents comercialitzadores. Un nou horitzó que, segons el Govern, beneficiarà tant les empreses com els particulars de totes les Illes.

Amb l'inici del 2004 s'inicià, també, el procés de liberalització del mercat elèctric de les Illes Balears amb l'entrada en vigor del decret de sistemes elèctrics insulars i extrapeninsulars. Aquesta nova normativa permet que les companyies comercialitzadores d'energia elèctrica puguin oferir el seu servei als ciutadans de l'arxipèlag en el marc de la lliure competència. D'aquesta manera, com va dir el president del Govern, Jaume Matas, s'ha posat fi al monopoli de GESA-Endesa, a pesar que aquesta companyia continuï sent la de referència pel que fa a la generació i distribució. Algunes empreses, com Iberdrola, ja han anunciat la seva intenció de ser presents en el mercat illenc, tot d'una que sigui possible, previsiblement abans de l'estiu, i GESA, per part seva, ja ha començat a fer ofertes als seus principals clients i a anunciar altres millores en l'atenció al gran públic, tal com anunciaren el director comercial de l'empresa, Salvador Guardiola i el director de Grans Clients, Martí Ribas, a una conferència que tengué lloc a la Cambra de Comerç.

No obstant això, perquè la liberalització -en la comercialització- sigui completa, primer s'haurà de constituir a les Balears, l'OMEL, l'operadora del mercat espanyol d'electricitat que el regula a nivell estatal. A finals de gener, el conseller de Comerç, Indústria i Energia, Josep Juan Cardona, s'entrevistà a Madrid amb la presidenta d'aquest organisme, Maria Lluïsa Huidobro per tal d'agilitar tots els protocols perquè les empreses que desitgin comercialitzar l'electricitat ho puguin fer abans que finalitzi el termini de sis mesos que preveu el decret.

Segons Cardona, la liberalització del mercat pot significar un estalvi fins d'un 15% en la factura elèctrica de les Illes, un estalvi que, en tot cas, afectarà més les grans empreses, d'hotelleria o industrials, i en menor quantia els usuaris particulars.

El director comercial d'Iberdrola, que s'ha entrevistat amb el conseller, ha informat sobre acords estatals amb associacions i cadenes hoteleres. Per la seva banda, la companyia GESA-Endesa -que continuarà sent la responsable directa de la generació distribució- ja ha iniciat una campanya per retenir els seus clients. En alguns casos es tracta de descomptes, però fonamentalment es basen en serveis complementaris per a les empreses i les llars.

Edifici GESA

Una d'aquestes mesures són les auditories energètiques per optimitzar el consum d'electricitat i per tant, indirectament, l'estalvi. GESA-Endesa assessorarà els seus clients sobre les tarifes que més els convenguin i sobre com estalviar consum, ja sigui a través de sistemes eficients o de la instal·lació d'energies alternatives, com la solar. L'any passat la demanda elèctrica de Mallorca va ser de 4.088 gigawatts, un 10,2% més que el 2002. D'altra banda, l'empresa té a totes les Illes 600.000 clients, amb una potència contractada de 100.000 quilowatts hora.

El consum elèctric creix més del compte

S.V.

Aquest és l'any de la liberalització elèctrica a les Balears, però també és l'any en què s'espera tornar a batre tots els rècords històrics. El 2003, a pesar de l'alentiment econòmic, el consum s'incrementà un 10% i arribà a un 20% el dia punta. Segons el director general de GESA-Endesa és un augment espectacular, al qual cal fer front amb noves i multimilionàries inversions. Només enguany, 300 milions d'euros.

El darrer boom que han viscut i patit les Balears a partir del 1994 ha suposat un increment espectacular de la demanda elèctrica. El consum es disparà, enmig de contínues polèmiques sobre com fer front a aquest problema (vegeu *Ona*, número 81) i de dues panes generals que, tot i ser fortuïtes, varen escampar molts de dubtes sobre la capacitat de càrrega de les Balears. Una demanda que hom relacionava amb l'escalfament de l'economia. Però l'accelerat increment de la demanda no s'aturà amb l'alentiment econòmic, ans tot el contrari: els darrers anys, malgrat la crisi, ha continuat creixent. L'any passat ho va fer un 10%, el doble que la mitjana espanyola, però el pitjor és que la demanda punta fou un 20% superior a la del 2002, la qual cosa obligà la companyia subministradora a augmentar la capacitat de les centrals per sobre d'aquest percentatge i, tot això, davant molts de dubtes legals que ja existien el novembre del 2000 -data de l'esmentat número d'*Ona*- i que encara continuen sense resoldre.

El creixement econòmic i de consum elèctric s'ha avançat a totes les previsions, incloses les més recents del Pla energètic que s'aprovà la passada legislatura. Els problemes sorgits eren múltiples, des de trobar una ubicació per a una nova central elèctrica, finalment instal·lada a Son Reus, fins a l'ampliació de la xarxa, tot considerant la creixent conscienciació ambiental de la societat i les noves normes -sovint contradictòries- que volen fer compatible el desenvolupament econòmic amb la preservació de l'entorn. N'hi ha prou de citar el debat suscitat entorn del Pla energètic en el quadrienni passat, marcat per un fort enfrontament entre el Govern del Pacte de Progrés i l'Administració central, per exemple,

Presentació de les inversions de GESA per al 2004.

sobre la conveniència o no d'un cable elèctric submarí per subministrar les Illes.

A L'ESPERA DEL GASODUCTE

El cable i el gasoducte es presentaren com a alternatives diferents, no com a complementàries sinó excloents a causa del seu elevat cost. Un debat que derivà en enfrontament polític, de manera que la solució només podia arribar si prèviament les administracions implicades arribaven a un acord. Finalment, després del triomf electoral del PP a les autonòmiques, s'aconseguí. L'Administració central i el Govern pactaren fer les dues coses: el gasoducte -que és imprescindible

per al bon funcionament de la central de Son Reus- i el cable.

El gas, però, no arribarà a Mallorca fins el 2007 i l'electricitat per cable fins el 2011, com a molt tard, tal com acordaren el conseller de Comerç, Indústria i Energia, Josep Juan Cardona, i el secretari d'Estat d'Energia, José Folgado. La inversió prevista del gasoducte és de 600 milions d'euros. Una mínima part si ho relacionam amb les inversions que GESA-Endesa ha hagut de fer a les darreres dècades per garantir el subministrament a totes les Illes. Només per a enguany, GESA-Endesa ha previst invertir 278 milions d'euros en la millora de la generació i de la xarxa de distribució, dels quals 195 seran per a Mallorca. Però

és que l'any passat ja se n'invertiren altres 200. Són obres urgents. La potència instal·lada sempre ha d'anar per davant de la demanda i aquesta, com hem dit, no ha deixat de créixer en els darrers anys, tal com es pot comprovar en el quadre que acompanya aquesta informació.

	POTÈNCIA (MW)					% anual	% quinquennal
ILLES	1999	2000	2001	2002	2003	2003-2003	
MALLORCA	614,1	649,1	695,8	675,6	811	20,0	32,0
BALEARS	817,4	866,8	921,8	909,0	1.080,0	18,8	32,1
	ENERGIA (MW/h)					% anual	% quinquennal
ILLES	1999	2000	2001	2002	2003	2003-2003	
MALLORCA	3.176.582	3.355.041	3.636.683	3.688.342	4.067.890	10,3	28,1
BALEARS	4.014.406	4.246.002	4.598.421	4.676.362	5.182.768	10,8	29,1
	CLIENTS					% anual	% quinquennal
ILLES	1999	2000	2001	2002	2003	2003-2003	
MALLORCA	421.928	432.312	443.394	455.175	465.383	2,2	10,3
BALEARS	542.968	554.498	569.228	584.740	598.389	2,3	10,2

INCREMENT ESPECTACULAR

Ho ha fet quasi un 30% des del 1999. I més l'any passat, quan l'alentiment econòmic feia pensar en una certa estabilització, i es registrà un exercici rècord, "sense precedents". Segons el director general de la companyia, Jaume Reguart, fou espectacular. La causa és tant l'increment d'abonats -14.000 en un any, 56.000 des del 1999- com, sobretot, l'augment de consum per persona. La instal·lació massiva d'aparells d'aire condicionat i altres mesures relacionades amb el confort d'hotels i de les llars s'ha ajuntat amb unes condicions meteorològiques extremes. El 2003 va ser l'any més calorós de la història. El resultat és un rècord històric que ha superat tots els

planejaments i que ha obligat l'empresa a adaptar-se a les noves demandes.

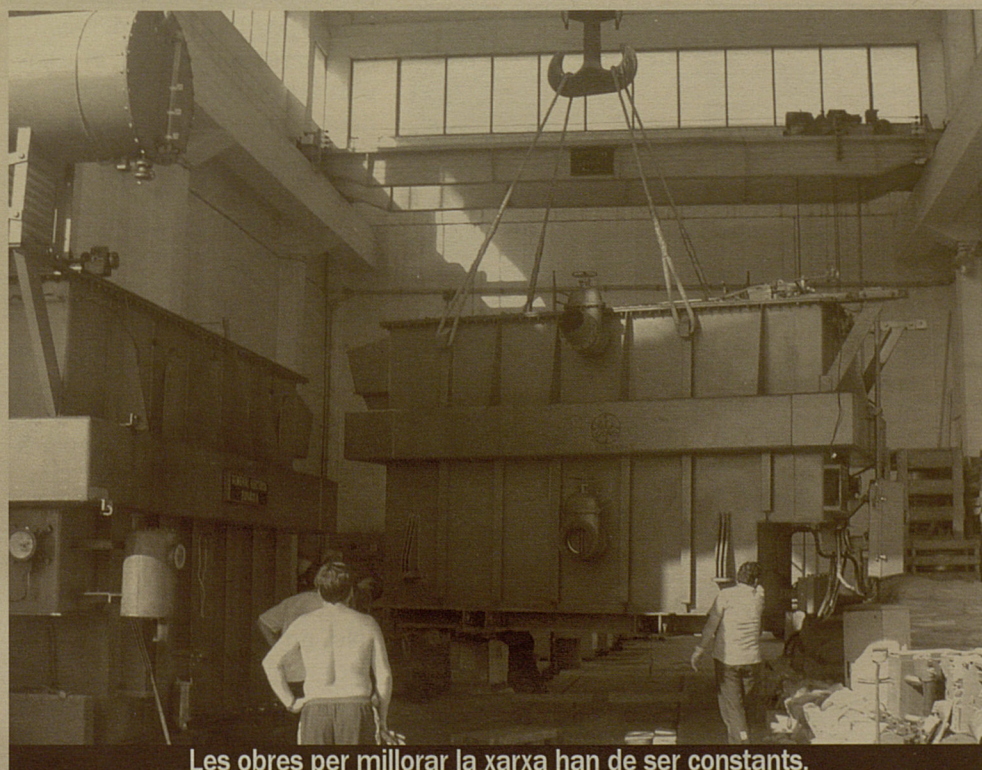
És evident, per tant, que la pressió de demanda provoca desajusts, però això no preocupa tant els responsables del subministrament elèctric com la incertesa a l'hora de prendre determinades decisions polítiques, com la que durant tants d'anys retardà la ubicació d'una nova central. En aquest sentit, a la roda de premsa en què es presentà el balanç del 2003, Jaume Reguart afirma que no se sentien "preocupats sinó ocupats" per atendre aquesta allau de la demanda. Enguany finalitzarà la instal·lació de cicle combinat de Son Reus, s'instal·larà una nova turbina a Menorca, s'ampliaran o remodelaran vuit subestacions -inclosa una a Capdepera- i es faran nombroses ampli-

acions de xarxa, tot això a l'any que comença a vigir el decret d'extrapeninsularitat que suposa la liberalització del subministrament elèctric a les Illes Balears i, conseqüentment, l'entrada de la competència.

PROBLEMES PENDENTS

Precisament, una de les premisses d'aquesta liberalització és la garantia de qualitat. GESA-Endesa ha de garantir un subministrament de qualitat, perquè la competència és a partir de comptadors, no dels cables -que continuaran sent en mans del subministrador tradicional de les Illes-. Per això tot ha de ser a punt d'aquí tres o quatre mesos quan es constitueixi l'autoritat de control i es doni el sus a la lliure competència. La direcció de GESA garanteix poder satisfer la demanda a tota Mallorca exceptuant la zona de Capdepera on, per qüestions mediamambientals, l'Ajuntament exigeix que els cables d'alta tensió vagin soterrats, però això és quelcom que la legislació elèctrica no contempla i, per tant, que presenta un cost suplementari que ningú no sap qui ha de pagar. Teòricament hauria de ser el municipi, que evidentment no pot, la Comunitat Autònoma o l'Administració central, però tal cosa suposaria un greuge comparatiu amb altres municipis de l'illa o altres regions.

Un altre problema pendent de solució és la línia de Llubí, a través de la qual s'ha d'enllaçar Son Reus amb es Murterar. Des del Ministeri d'Economia ja s'ha reconegut la seva transcendència, però ara falta que el Pla energètic autonòmic la inclogui en les seves previsions. La seva inexistència va ser una de les causes que agreujaren la pana general de fa quatre anys.

Les obres per millorar la xarxa han de ser constants.

Entrevista a Andreu Rotger

Les noves regles del joc

Sebastià Verd

Andreu Rotger i Amengual és el director de Processos de Distribució i Comercial de GESA-Endesa. Per tant, seva és gran part de la responsabilitat de l'empresa per adaptar-se a les noves regles de joc que ha suposat el decret de serveis elèctrics extrapeninsular, és a dir, la liberalització del mercat. Un procés que no ha agafat per sorpresa tots aquells que hi treballen des de fa anys. En aquest sentit, mai no ha deixat de pensar que GESA té una vocació de servei públic, tant pel que fa a la garantia del subministrament d'energia que demanda la societat com també a les exigències mediambientals, que cada cop són més fortes, com correspon a una societat adulta i conscient de la necessitat de preservar l'entorn.

Però la situació del mercat s'ha capgirat. L'empresa s'ha privatitzat i també ha de retre comptes davant els seus accionistes. I, com dèiem, ha entrat la competència.

-Des que s'anuncià, hem sentit parlar molt de liberalització del mercat elèctric. Però, què vol dir exactament? Què significarà per a les Balears?

-Realment es tracta d'un canvi qualitatiu molt important. Des de dia primer de gener és una realitat. Tots els clients poden escollir comercialitzadora entre les

ofertes que els facin. Les de GESA-Endesa o les de qualsevol altra operadora. Nosaltres ja en feim d'ofertes. Això no ha fet més que començar. Esperam continuar gaudint de la confiança dels clients de Balears.

ARRIBA LA COMPETÈNCIA

-La competència ja és aquí o encara ha d'esperar uns mesos?

-Ja és aquí. De fet, la llei ha d'especificar com s'ha d'actuar, però això afecta les empreses, no els clients que, realment, ja podrien triar. En qualsevol cas, allò que potser no sigui tan clar per als usuaris és saber en què consisteix aquesta liberalització. Dins del mercat hi ha tres processos clarament diferents, com especifica la llei del sector: la generació elèctrica, el transport i distribució i la comercialització. Això no vol dir que una mateixa empresa no pugui actuar en els tres camps. Ho pot fer i nosaltres ho feim, però són processos clarament diferents. Així, si parlem de generació, des del 1997 està liberalitzada. Qualsevol empresa podia venir a Balears i fer una central de generació, sempre i quan obtingués els corresponents permisos urbanístics i d'indústria.

-Però fins ara ningú no ho ha fet?

-No, no ho ha fet ningú. Potser perquè hi havia moltes d'incerteses i no hi havia una, diguem, suficient seguretat jurídica, però...era possible, la llei ho

contemplava. Ningú no la va exercir, exceptuant GESA-Endesa que no només va mantenir les centrals que ja tenia, sinó que n'ha construït una nova, de cicle combinat, a Son Reus. Ara, el decret consolidava aquesta situació i dóna major seguretat jurídica. En canvi quant a transport i distribució no hi ha aquesta possibilitat de competència, entre altres coses, perquè sembla lògic que no hi hagi més que una xarxa. Si cada operador creàs la seva, ja em dirà! ...hi podria haver cables per tot arreu, duplicats i triplicats...per totes les façanes, la qual cosa faria malbé el paisatge. Seria un desgavell estètic, ambiental i econòmic. Per això el decret estableix que qui tenguí la xarxa, en aquest cas GESA-Endesa, ha de deixar passar pels seus cables l'electricitat que ve les altres companyies, que hauran de pagar, això sí, el peatge que fixa el Govern. D'aquesta manera, a partir del primer de gener qualsevol operador ja pot oferir electricitat als seus clients.

■ L'USUARI ÉS QUI GUANYA

-I quin profit en treu el client? Perquè la qualitat de l'energia sempre serà la mateixa, la vengui GESA o qualsevol altra companyia.

-Hi pot guanyar... preu, i possibles avantatges de tipus comercial que li pot oferir el comercialitzador, no exclusivament lligats a l'electricitat, com ara assegurances, serveis de la llar. Però fonamentalment, si miram allò que passa a la Península, més bon preu.

-Sempre s'ha dit que generar electricitat a Mallorca és més car que fer-ho a la Península. Si és així i si per mor de la competència minven els preus, no pot ser que minvi la qualitat?, que es deixin de fer inversions?

-Des del punt de vista de generació, la qualitat i la quantitat quedaran regulades pel decret, una vegada que es desenvolupi. Així que si s'aprova fer una nova central s'hauran d'establir compensacions econòmiques per amortitzar la inversió. Si cap companyia no hi està interessada, llavors el Govern central i l'autonòmic tendrien al seu abast la possibilitat de convocar un concurs i modificar les condicions per motivar la iniciativa privada. Les ofertes finals als consumidors no tenen res a veure amb la generació,

perquè totes les comercialitzadores compren al mateix preu i amb el que jugam és amb el petit marge de comercialització. El transport i la distribució tampoc no hi juguen, perquè no estan liberalitzats, de manera que la seva programació ha de ser aprovada pel ministeri i per la comunitat autònoma.

AVANÇAR-SE AL MERCAT

-Però en aquests darrers anys, a pesar que encara no s'havia aprovat el decret, GESA ja ha fet moltes d'inversions, tant en generació com a la xarxa.

-Sí, n'hem fet moltes, perquè la demanda s'ha disparat i eren necessàries per garantir el subministrament...Ningú no ens obligava i corriem el risc de no poder amortitzar-les. Ens hi obligava no la llei sinó la nostra vocació de servei públic.

"Les ofertes finals als consumidors no tenen res a veure amb la generació, perquè totes les comercialitzadores compren al mateix preu"

Endemés, pensaven que s'haurien d'aprovar perquè si no feien es col·lapsava l'economia de les Illes. Però el risc hi era. Si s'inverteix més del que llavors es considera suficient, qui ho paga? És el cas que ens trobam a Capdepera. El regulador aprovà que les instal·lacions d'alta tensió en zona rural s'havia de fer de forma aèria, però si tu pel teu compte decideixes soterrar-les, aquest sobrecostr no t'ho pagarà ningú. A Capdepera la normativa urbanística diu que la xarxa ha d'anar sota terra, però es contradiu amb l'autoritat energètica.

PUNTS NEGRES

-Capdepera té la xarxa saturada. Hi ha protestes dels empresaris, especialment dels constructors. Moltes obres no es poden fer o no poden contractar la potència que volen.

-Cert. Nosaltres volem atendre les necessitats de Capdepera, però de vegades hi ha problemes, en aquest cas fruit d'una comprensible preocupació mediambientalista, que podem compartir, però que no podem assumir pel nostre compte. En tot cas hi hauria d'intervenir l'Administració o les administracions que han pres la decisió de soterrar els cables quan la

lleï del sector elèctric no ho diu. Capdepera i Cala Rajada s'alimenten amb tres línies des de la subestació d'Artà, però ja estan saturades. Nosaltres varem proposar, d'acord amb el Pla sectorial, una nova subestació i ampliar les línies. Ho varem entrar als ajuntaments d'Artà i de Capdepera i ens varen denegar les llicències d'obra per aèria perquè les normes urbanístiques preveuen que siguin soterrades. Per a nosaltres no és cap guerra amb els ajuntaments, al capdavant el que hem de fer és allò que ens demana la societat, però, clar...si en lloc d'electricitat féssim sabates llavors els posaríem un preu i el mercat ho compraria o no, però nosaltres no posam el preu de l'electricitat sinó que és el Ministeri d'Economia que ho fa. Si el ministeri ens diu que ens paga el soterrament...el farem encantats. Si només fos a un municipi, rai, però si tothom ho demana, llavors... això serien milers i milers de milions. I no hi ha empresa privada que ho pugui pagar.

-Hi ha altres punts saturats com aquest?

-En aquests moments, a Balears, tenim una situació similar a una part important de Santa Eulàlia a Eivissa. Hi ha altres indrets, punts de saturació, però encara hi ha marge. Capdepera i Santa Eulàlia són els dos punts principals. Punts que no només són un problema per als nostres clients, sinó també per a nosaltres, perquè no podem vendre. I ja em dirà. Si ho miram des d'un punt de vista empresarial, no poder vendre és terrible, si no tens gènere al magatzem no en pot servir. El problema és que el nostre producte no es pot emmagatzemar. L'electricitat es produeix, es transporta i es consumeix al moment. No es pot guardar.

-Per tant, s'ha de tenir una capacitat de producció superior a la possible demanda.

-Efectivament. Aquesta és la nostra preocupació. Anar sempre per davant de les necessitats. No podem esperar que hi hagi la demanda, ens hem d'avançar. Això fa que, tot i que ens ha sorprès el fort increment de la demanda de l'estiu passat, no haguem tengut cap problema de subministrament. Varem tenir una pana a principi d'estiu, però no va ser a causa de l'increment de la demanda. Tot plegat fa que no ens puguem descuidar. Hem de posar-nos a fer totes les instal·lacions que

siguin necessàries abans que facin falta. Moltes vegades topam amb una aparent incoherència, entre allò que voldríem fer i allò que podem fer. La societat vol més qualitat de vida, més aires condicionats, però també més riquesa ambiental i, és clar, més consum vol dir més instal·lacions i més línies. Particularment, i a l'empresa també, compartesc aquesta major inquietud de la societat balear, com a societat turística que és, a favor del medi ambient, però això exigeix dedicar-hi més recursos, més finançament.

PREOCUPACIÓ MEDIAMBIENTAL

"No podem esperar que hi hagi la demanda, ens hem d'avançar"

-La inquietud és universal. Ho veim amb el protocol de Kyoto. Amb la preocupació per l'escalfament de la Terra.

-Aquesta és una altra qüestió. Espanya s'ha compromès a reduir el nivell d'emissions de CO₂ més que no altres països que contaminen més, com Alemanya. No deixa de ser curiós.

-En qualsevol cas, els avanços tecnològics permeten reduir l'emissió?

-Sens dubte. Per això mateix vàrem apostar pel gas natural per produir. El problema és que els grups que s'han instal·lat a Son Reus estan dissenyats per funcionar amb gas i ara es veuen forçats a fer-ho amb gasoil. I per tant són menys eficients. Ara ja contaminen poc, però és evident que quan el gasoducte sigui una realitat es produirà una millora definitiva. Per això la nostra inquietud. Per això hem reclamat el gas.

-L'objectiu, segons diu, és garantir la qualitat d'acord amb els criteris que dicta el ministeri per a tot l'Estat. Per aconseguir-ho, quines infraestructures s'hauran de fer en un futur immediat?

-A finals de l'any passat vàrem presentar una proposta a la conselleria que va ser acceptada en un cent per cent. Fins i tot, Govern i empresa vàrem viatjar plegats a Madrid per defensar-la, de manera que el Govern central l'ha incorporada a la seva planificació estatal. Ara només fa falta que s'incorpori al Pla director sectorial, en el qual el Govern balear treba-

lla i, segons diuen, podria estar llest abans de l'estiu. Si fos així, a continuació hauríem de començar a fer aquesta inversió. La capacitat inversora per part de la companyia hi és i si aconseguim les autoritzacions administratives, estic convençut que podrem desenvolupar totes les infraestructures que fan falta per atendre les demandes.

EN DEFENSA DEL GAS

-Respecte del Pla energètic que s'aprova a l'anterior legislatura, la gran novetat és el cable que ens unirà amb la Península. Suposa un canvi?

-Des de GESA creim que allò que suposa un canvi qualitatiu és el gas i no el cable, perquè ens dóna més autonomia. El cable ens fa poder escollir si els nous grups de generació s'instal·len aquí o a la Península, però no els evita.

-Pot ser que ens faci caure en el parany de suposar que si estam enganxats, doncs... que ens enviïn l'electricitat des de fora, sense importar-nos on es fan noves centrals o d'on procedeix l'energia. En canvi, sense el cable, el gas... l'autonomia que ens dóna el gas ens faria ser més responsables, no és veritat? Al cap i a la fi, estar connectats només és una garantia relativa. L'any passat hi va haver apagades sonades a Nova York i Londres.

-Miri, una cosa que no hem sabut explicar és que la tecnologia mai no és perfecta. Podem pensar que com que hem arribat a la Lluna o a Mart, i poden parlar directament amb el Japó, doncs ja podem afirmar que la tecnologia és perfecta, i no és així. Podrem creure, és que els espanyols som tercermundistes, però no és veritat. Una pana ens pot passar a nosaltres, però aquest estiu, per tot un seguit de circumstàncies ha passat a Nova York, a Londres, a Itàlia, a Austràlia... no fa tant a França, a Califòrnia... Són quilòmetres i quilòmetres d'instal·lació, de xarxes, que traspassen ciutats i països i pot fallar el material, una sobrecàrrega pot existir. De

fet passa poques vegades, però com que l'electricitat és tan necessària, quan se'n va significa una pèrdua tan important que crida l'atenció... els semàfors, la calefacció, els aires condicionats, els ascensors. Si un altre servei garantís el 99,5% durant tot l'any dirien que està bé, però això no passa amb l'electricitat. Se'n exigeix un servei ininterromput, al cent per cent. Però la possibilitat d'una pana sempre hi és, per això la nostra obsessió és que no n'hi hagi i que si n'hi ha que duri el menys temps possible i que afecti el menor nombre de persones. Per això ens volem avançar a la demanda.

-I què passa quan hi ha alguna pana. Els usuaris poden exigir indemnitzacions?

-Abans, quan el mercat no estava liberalitzat, hi podia haver discussió entre l'empresa privada i el consumidor sobre la qualitat del subministrament elèctric. Ara, en canvi, qui diu que està bé o no és el regulador, és a dir, el Ministeri d'Economia que estableix per decret què hem de fer per garantir el servei i allò que ens pot exigir el client. I si l'empresa elèctrica no compleix haurà de pagar una indemnització als usuaris afectats.

"Els habitatges continuaran pujant"

Sebastià Verd

Sebastià Pastor va ser elegit president de l'Associació de Constructors en un moment en què el sector havia iniciat un declivi després d'haver protagonitzat el major boom de la seva història. Les moratòries que impulsà el Pacte de Progrés per frenar una activitat escalfada en excés provocaren un alentiment que, com ens diu el nostre entrevistat, també es justifica per una disminució de la demanda, tant pel que fa a les grans residències com als habitatges adreçats a les classes mitjanes i als ciutadans amb menor poder adquisitiu. La crisi inter-

nacional que ha afectat el turisme i per tant, ha tengut una forta repercussió sobre el conjunt de l'economia illenca i d'altra banda, els alts preus de l'habitatge compliquen la situació.

Sigui com sigui, la construcció ha iniciat un procés a la baixa, un problema afegit a la ja complicada gestió d'aquest economista de Santa Margalida com a president de la patronal. Precisament, l'entrevista té lloc al seu despatx, a l'empresa familiar, una de les empreses punteres del sector a tot Mallorca.

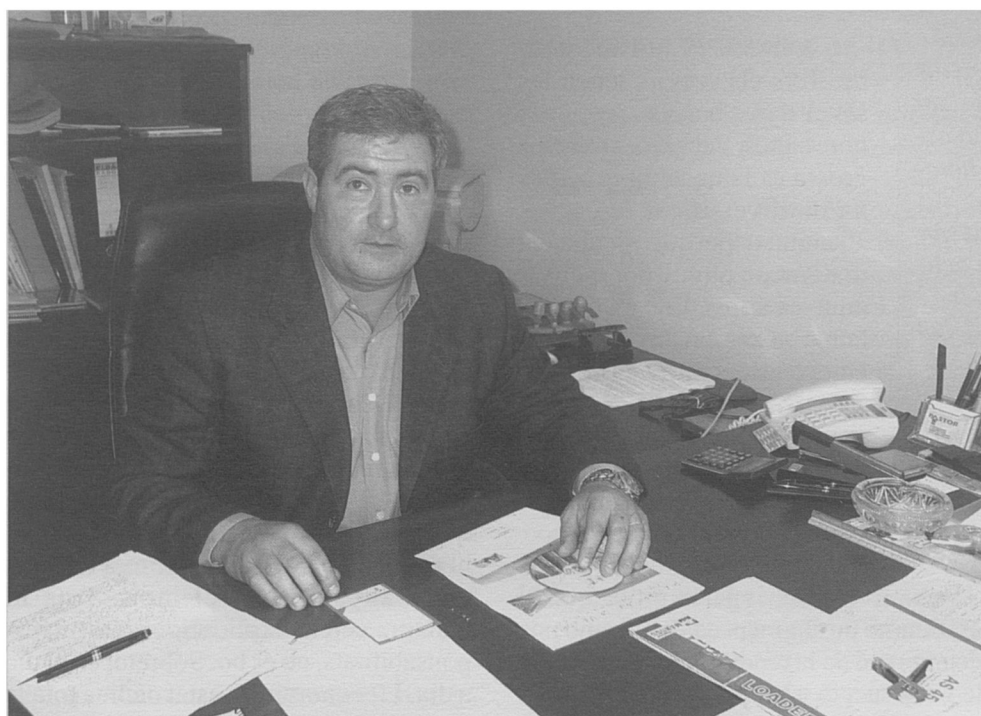
-Des de fa temps s'anuncia una crisi a la construcció. Fins a quin punt s'ha fet evident? Les moratòries urbanístiques, a les quals es culpava de la situació, ja s'han aixecat i s'anuncia una nova fase de reactivació econòmica. En definitiva, hi ha crisi?

-Hi ha crisi i la patim. Crec que la patirem durant bona part del 2004, per sortir-ne, si tot va bé, l'any que ve. De fet, les darreres dades de l'atur, les del mes de gener, ens han dit que la desocupació s'ha incrementat en el nostre sector. No és probable que la situació millori enguany, perquè primer haurem d'esperar

que el turisme es reactivi. El turisme és el motor de l'economia de les Illes, i nosaltres hi anam darrere. Hem d'esperar que l'activitat turística es normalitzi, perquè tornin a fer-se projectes d'obra. A més a més, hem d'esperar que l'aixecament de les moratòries sigui efectiu. La recuperació de la normalitat a la construcció mai no és immediata, perquè des que es dona el sus per poder fer nous projectes fins que s'aproven i es donen les llicències pot passar més d'un any. Primer s'han de posar en marxa els promotors, després els arquitectes i, finalment, els ajuntaments. El procés és complicat. Ens torbarem un any, com a mínim, perquè les coses siguin com abans.

-De totes maneres, no creu que la situació anterior era exagerada?, que el sector s'havia sobredimensionat?

-Jo no diria que fos exagerada, però, sincerament, pens que sí, que hi va haver un excés d'activitat. Vàrem viure uns anys de bonança econòmica extraordinària i això, quan s'aproven les moratòries, ens va permetre viure de rendes. Per això les moratòries no s'havien notat fins el 2003, perquè quan s'anunciaren es varen sol·licitar moltes més llicències d'obres del que hagués estat habitual i

s'avança feina per a dos o tres anys. Però ara ja s'havien acabat totes les llicències...i ens quedàvem sense feina. Ara es reactivarà de bell nou, però com deia, haurem d'esperar...en el millor dels casos podem confiar en les obres públiques. Les administracions poden jugar un paper important per accelerar la reactivació si fan obres públiques. Amb els projectes en marxa i amb el final de les moratòries, el 2005 podren parlar de recuperació.

EL TURISME COM A REFERENT

-S'ha referit al turisme com a motor de l'economia balear, però en els darrers anys s'ha dit que el motor havia passat a la construcció. El seu sector ha mantingut l'activitat mentre que el turisme l'abaixava. Creu que la construcció ha estat el motor de recanvi?

-Podríem dir que sí. Indiscutiblement el primer motor és el turisme. En aquest sentit és un motor màgic, perquè mou tota l'activitat. Sense turisme l'engranatge econòmic passaria per ull. Sobretot la construcció i les indústries afins, des de les fàbriques de materials fins als llan-

d'una forta demanda de residències per a estrangers. I també a causa de l'increment de població. Però no només és la construcció que va a remolc del turisme, sinó també el comerç, les botigues d'alimentació...els restaurants, fins i tot la indústria tradicional. Qualsevol empresa de les Illes té una dependència del turisme i, per tant, de la conjuntura turística.

-De fet la seva empresa té una secció hotelera...

-Aquest és un fet circumstancial. La nostra relació amb el turisme és molt gran, però indirecta. La secció hotelera, com vostè diu, sorgí quasi espontàniament, per diversificar els negocis, com han fet moltes altres empreses a l'hora de reinvertir els beneficis. Nosaltres ens ho plantejarem així, per invertir una part dels guanys en un negoci més durador, per no haver de vendre i comprar tot el temps. Per disposar d'un producte que puguem conservar al llarg del temps i rendibilitzar-lo a més llarg termini. De fet hi ha molts de constructors que han fet el mateix i, sense deixar de ser-ho, s'han convertit en hotelers.

cosa farà que els treballadors guanyin menys que no guanyaven. Així creixerà l'endeutament de les famílies i abaixarà el consum. Tot plegat, continuarà el desànim actual. Jo crec que el 2004 mantindrà aquesta tònica fins a finals d'any

"L'economia ha estat cíclica tota la vida i no la canviarem. La intervenció pot fer que el cicle sigui més curt o més llarg, però no evitarà que hi hagi crisis"

quan, un cop tenguem dades sobre els resultats de la temporada turística, si han estat bons o, almenys, normals, es començaran a fer plans d'inversió. Si hi ha confiança, el 2005 podrà ser el de la recuperació.

-De moment, no hi ha confiança?

-Jo faig una anàlisi realista, assenyada, però amb això no vull dir que hi hagi desconfiança. Tampoc no es tracta de crear cap psicosis de temor o de desconfiança, ans al contrari, s'ha d'esperar que tot torni a la normalitat, però per això és tan important l'evolució del turisme. Si el turisme va bé, per simpatia tot anirà bé. Perquè quan hi ha optimisme tot funciona millor. El pitjor que ens pot passar és que hi hagi pessimisme, aquesta és una medicina que no ens convé gens.

MILLORA LA CONFIANÇA

-Passar del pessimisme a l'optimisme pot dependre dels missatges que rep la societat. En aquest sentit, pot ser que els mitjans de comunicació i, sobretot, els polítics hi juguin un paper molt important. Ho veim constantment. Les anàlisis que fan els polítics depenen de si governen o són a l'oposició. Creu vostè que els polítics són els responsables del pessimisme?, o de l'eufòria?

-Jo no vull responsabilitzar ningú. L'economia és molt capritxosa. Per molt economistes que siguem, per moltes explicacions que li vulguem donar, l'economia no sempre en té, d'explicacions. De vegades, n'hi ha prou amb una coma posada on no toca dins una llei per canviar les coses o d'escollar per la ràdio que la borsa de Nova York ha baixat i ja hi som...això influeix sobre tota Europa, a Espanya i a tot el món. Tots hi ballam...cercar explicacions a tot, i responsabilitats, no és bo. Sobretot en el dia a dia. L'economia ha estat cíclica tota la

Sebastià Pastor Perelló és economista. És el nou president de l'Associació de Constructors de les Balears. Dirigeix, amb el seu germà, l'abans vicepresident de la patronal, una empresa familiar -Pastor SA- que el seu pare creà a Santa Margalida a començament del boom dels anys seixanta i que en el decurs del temps s'ha convertit en una de les principals constructores de Mallorca. És, en qualsevol cas, una empresa diversificada, que inclou un negoci de marbres, un taller de prefabricats, una immobiliària, una assessoria empresarial i, també, una secció hotelera.

Entre els seus objectius com a president destaca la professionalització del sector en una activitat on no s'exigeixen massa requisits per fer-se constructor. També evitar la mala premsa, tot destacant els aspectes socials de la construcció -l'habitatge és una necessitat i, alhora, un dret constitucional- per sobre dels impactes que pot tenir sobre l'entorn. També, la lluita, amb els sindicats, contra la sinistralitat.

A REMOLC DE LES CONJUNTURES

-La construcció és un sector molt conjuntural. Depèn sempre de les conjuntures econòmiques.

-Sí, com tot. El turisme també. Tots els sectors tenen les seves hores baixes i les seves hores altes. Per això, com més grossa es fa una empresa més ha de diversificar les seves activitats, perquè si una va malament pugui compensar amb les altres. Encara que les hores baixes del turisme repercuten sobre la resta de l'activitat. A Mallorca quan el turisme va malament, tot hi va.

-Llavors, com veu el futur més immediat?

-Enguany el veig igual o pitjor que el 2003, amb un augment de l'atur, amb una disminució de la renda generada, tant per la construcció com pel turisme, la qual

terners, els guixaires, les fàbriques de mobles...ningú no queda fora del turisme. La construcció ha tengut una gran activitat gràcies que s'han fet hotels o s'han modernitzat, però també per mor

vida i no la canviarem. La intervenció pot fer que el cicle sigui més curt o més llarg, però no evitarà que hi hagi crisis. No és possible que tot sempre vagi bé, ni malament.

-Però ara som al final d'un cicle...

-Crec que sí. Tocam fons. Esper per bé de tots que siguem al final. El 2004 encara serem a baix, però a partir d'aquí tot millorarà. Esperem. L'any passat ja no tenguem creixement negatiu com l'anterior. S'ha millorat la productivitat i es preveu que ho continuï fent enguany. Si fos així, el darrer cicle s'hauria caracteritzat per vuit o nou anys de creixement i només dos de recessió o d'alentiment. El resultat no deixa de ser extraordinari. És més, jo diria que difícilment és repetible. En el futur no podem esperar creixements tan elevats. Ens havien avesat a augments del 7% i el 8% del PIB i de cop passarem del 8% al 4%, i després a xifres negatives. El 2003 tornaren a créixer un 0,5%, però el bot ha estat molt gros. En aquest sentit crec en la recuperació, però no en tornar a créixer de la manera com ho fèiem abans del 2002.

NOUS HÀBITS

-Creu que seria desitjable créixer com abans?, en la mateixa direcció? o bé s'haurien d'introduir noves pautes de comportament econòmic, més sostenibles?

-Sincerament no crec que fos bo tornar a créixer amb els paràmetres anteriors. Els tres darrers anys els hem d'oblidar, perquè han estat negatius, però els altres eren massa bons. Si l'economia és cíclica no és bo ni escurçar ni allargar els cicles més del compte, perquè si es fa es produeixen disfuncions. Ho hem vist a ca nostra. La forta activitat dels anys anteriors va incrementar la demanda i, per tant, l'activitat, però això ha dut a crear més empreses i a augmentar la població, la qual cosa obligarà en el futur a tenir una activitat més forta de la que hagués estat menester en circumstàncies normals. Tot això també s'ha de tenir present. Les bonances extraordinàries són, evidentment, agradables però a la llarga convé que les taxes de creixement siguin més moderades.

-En aquests darrers anys, en els anys

bons, creu que s'ha construït massa? Vostè sap que els constructors no tenen bona premsa, la societat els necessita però els ha donat el paper de dolents de la pel·lícula.

-Tenim mala fama, de posar ciment i de destruir el paisatge...però en el fons els constructors som persones com les altres, i tenim el mateix cor, la mateixa sensibilitat que, per exemple, un ecologista. Per això no ens agrada que ens culpin de destruir el paisatge. En realitat, el que per a alguns és destrucció del paisatge per als altres és, senzillament, feina. Endemés, nosaltres feim les obres que ens comanen. Hi ha un sòl urbanitzable, hi ha uns promotors, hi ha uns arquitectes que fan els projectes i hi ha uns inversors que comanen les obres, sigui fer un hotel, uns apartaments o un edifici d'habitatges. O carreteres, jardins, cementiris...el que sigui. Els constructors en definitiva responen a la demanda, de manera que si aquesta no existís o si prèviament no hi hagués un sòl disponible, i finançament, doncs no es podria fer res. Els constructors sempre van al darrere. No se'ls pot imputar res de destrucció del paisatge ni de posar ciment perquè sí. El problema és que ens confonen amb els promotors, amb els polítics...amb la societat.

CONTRA L'ESPECULACIÓ

"Els que especulen són els propietaris dels terrenys, o aquells que sense fer-hi res, compren i venen els terrenys. En definitiva és la propietat del sòl"

com qui fa galetes, compra els ous i la farina i ven galetes. El preu és el dels ous, més el de la farina, la mà d'obra necessària i el marge de benefici per poder amortitzar el capital invertit i fer noves operacions. Els que especulen són

-I amb els especuladors...

-També, i això que avui qui de veritat especula són els propietaris del sòl. Un promotor que compra un terreny i contracta un constructor per fer-hi obra per després vendre els habitatges, no és un especulador. És

els propietaris dels terrenys, o aquells que sense fer-hi res, compren i venen els terrenys. En definitiva és la propietat del sòl la que posa els preus i la que diu si vol vendre o no. I avui tots sabem que el territori és limitat, que el Pla territorial no permet créixer o que, si més no, limita extraordinàriament la possibilitat d'augmentar el sòl urbanitzable, la qual cosa farà que els propietaris demanin més i més doblers. Si fa falta sòl és evident que aquest serà més car i que això repercutirà en el preu dels habitatges.

EL PLA TERRITORIAL

-El Pla territorial de Mallorca és, quan feim aquesta entrevista, en fase d'informació pública. Pensen presentar al·legacions?

-Sí que ho farem. Encara l'analitzam, però la primera impressió és que limita massa el sòl urbanitzable perquè confia que n'hi hagi prou amb el sòl urbà ja existent per atendre la demanda. Diuen que hi ha molt de sòl vacant, però nosaltres no el veim enlloc. De totes maneres li he de dir que a nosaltres, els constructors, el Pla ens afecta indirectament, perquè no som nosaltres els que triam on volem construir, sinó que són els promotors. Són ells els que tenen el proble-

ma de falta de sòl en primer lloc, però és clar, si no n'hi ha...no ens encarreguen cap obra. Per tant, és evident que com més terreny es posi a disposició per poder construir, més promocions faran, el cost serà més barat i, també, en definitiva, les cases que s'hi facin. És una roda, de la qual depenem tots, inclosos els possibles compradors d'habitatges. Així que estudiam el PTI des de molts vessants i ho feim conjuntament amb tots els grups empresarials relacionats amb la construcció que formen part de la CAEB.

-El Pla diu que vol limitar el consum de territori i, indirectament, frenar el creixement demogràfic. Creu que s'han d'establir límits a la població?

-El Pla pot preveure les necessitats de sòl urbanitzable i establir límits, com vostè diu, al consum de territori, però, la veritat, és pràcticament impossible frenar el creixement de població. La població ha crescut molt en els darrers anys, segurament perquè aquí hi ha més possibilitats de feina. Per tant, allò que ha de fer el Pla territorial és posar a l'abast de la societat suficient sòl urbanitzable per poder atendre tota la demanda de nous habitatges. Crec que aquest és el procediment i no al revés. El Pla ha de ser la solució als problemes i no un problema afegit als que ja tenim, no creu? No n'hi ha prou a dir que hi ha 400.000 places vacants a sòl urbà si aquestes places no surten al mercat. Endemés aquest sòl és molt més car que el que s'urbanitza de bell nou.

-Però, Mallorca no pot suportar més allaus demogràfiques.

-Molts veuen amb preocupació com creix la població i, supòs, aquest és un dels factors que han empès el Consell de Mallorca a redactar aquest pla que és, pens, un pla de mínims. Els redactors han pensat que els límits que estableix són el mínim imprescindible per poder continuar endavant i que la societat no entri en crisi. Hi ha un excés de voluntarisme. Han dibuixat un vestit que pot ser molt vistós, però que no s'ajusta a les necessitats i que, per tant, servirà de poc, encara que...n'hi ha que pensen que és excessiu. Els ecologistes pensen fins i tot que el pla s'excedeix. I van molt errats! Si les coses van bé, és a dir, si

l'economia torna a recuperar el pols, com tothom desitja, no n'hi haurà prou. I llavors, d'aquí dos o tres anys, l'hauré de revisar. I ja hi tornarem a ser amb les polèmiques!

SUPORTARÀ MALLORCA UN ALTRE BOOM?

-Insistesc... creu que Mallorca pot suportar un altre boom com el que hem acabat de passar?

-Jo no sé si pot o no, el que sí sé és que si vaig a altres bandes, a València sense anar més lluny, veig una costa farcida de construccions...centenars de quilòmetres de costa ocupada. No queda ni un metre quadrat de primera línia sense construir, i a segona hi ha una autopista. I ningú no hi posa els emperons que posam aquí.

"El que per alguns és destrucció del paisatge per als altres és, senzillament, feina. Endemés, no saltres feim les obres que ens comanen"

De fet, si comparam la costa mallorquina amb la de València, o la de molts d'indrets d'Andalusia i de Canàries comprovarem que aquí no s'han fet tants de desbarats com diuen. El grau de conservació del nostre territori és molt, però que molt, superior. A Mallorca estam molt, molt enre. No es tracta de discutir si és millor o pitjor, jo crec que és millor allò que tenim a Mallorca, però hi ha necessitats que s'han d'atendre. I, a més, no es pot escanyar l'economia d'un país.

-Quin tipus de necessitats? Quina és la demanda existent en aquests moments, continua sent la de residències secundàries per al mercat exterior o predomina, ja, la d'habitatges per a la població resident, inclosos els immigrants?

-La demanda de la població resident s'ha incrementat, però contràriament a això els plans urbanístics fomenten, sobretot, la residència de tipus unifamiliar o d'escassa densitat. És una contradicció. Diuen voler un urbanisme més humanitzat, que respecti la naturalesa i el paisatge i per això es redueixen les densitats, la qual cosa exigeix un major consum de territori. A un edifici de cinc pisos hi caben quinze o vint habitatges que ocupen un espai molt inferior al de vint cases unifamiliars. El Pla territorial preveu que

les noves zones urbanitzables tenguin com a màxim una densitat de 55 habitants per hectàrea, mentre que ara en tenim devers 100. És a dir, que per a la mateixa població es necessitarà, com a mínim, el doble de territori. És això limitar el consum de territori? Francament, pens que no. Si més no, aquesta no és la manera d'atendre la demanda més social. D'aquesta manera es fa impossible que la gent amb menys poder adquisitiu pugui accedir a l'habitatge. Les despeses de construcció ho fan impossible.

ELS PREUS DELS HABITATGES

-No només per als menys afavorits, sinó també per a les classes mitjanes... qui es pot comprar un pis avui en dia? No pot ser que els promotors hagin oblidat la major part de la gent i que només hagin anat a satisfer la demanda de grans residències.

-Si s'han fet cases de luxe, o de no tant de luxe, és perquè hi ha una demanda, això és evident. Però no crec de cap manera que s'hagin oblidat de la majoria de la societat. Seria un desbarat. De fet n'hi ha prou a fer una volta per Palma per veure tot el que s'ha construït. Hi ha molts d'habitatges nous, encara que siguin cars. Això sí. Per preu són cars, però avui hi ha condicions de finançament que fan possible la compra. Avui els joves ajunten dos sous i allarguen el pagament de la hipoteca, de manera que mes a mes no es fa tan feixuc com el preu pot fer pensar. Fa deu anys s'invertien 100 o 150 mil pessetes cada mes per pagar un pis de deu milions. Ara els pisos en valen trenta, però la quota és la mateixa. I això fa que es venguin. Una altra cosa seria que apujassin els tipus d'interès... amb uns interessos del 15%, cent mil pessetes mensuals no bastarien ni per començar. No ho vull ni pensar.

-Hem creat una societat endeutada, una societat d'hipoteques.

-Sí. Qualsevol persona per independitzar-se als 25 anys, o als 30, el primer que ha de fer és firmar una hipoteca... i s'han d'endeutar. Un deute que arrossegaran bona part de la seva vida, almenys fins que, passats els anys, l'herència familiar els permeti millorar.

-Això per als que compten amb un patrimoni familiar, però cada pic hi ha més gent que no té cap patrimoni, que ha venut a viure aquí amb les mans a la butxaca.

-Sí, realment és així. És preocupant, perquè no vull pensar que passaria de produir-se un crac. Bé, un crac no. Aquesta és una paraula que no s'empra des de l'any 29. Em referia a una recessió més forta que no la patida recentment, una recessió mundial. Molts de crèdits

aportassin el sòl que han rebut per les sessions obligatòries de terrenys, o si n'expropiassin. Però si només fan plans i, a més a més, són restrictius, poca cosa hi ha a fer. Per fer habitatges barats el sòl hauria de ser de franc o quasi. Si hi hem d'afegir el cost del sòl, és totalment impensable, els habitatges sempre seran cars.

-Segons veiem, l'economia de les Illes genera beneficis i problemes simultàniament. Creu possible trencar l'actual model. Si s'atura la construcció s'incre-

-Els constructors sí. Pensi que aquesta no és una activitat pesant, que és relativament fàcil traslladar el personal... en realitat es fa cada pic que s'inicia una nova obra. No és el mateix que una fàbrica. Per exemple, a nosaltres ens seria pràcticament impossible traslladar les naus que tenim aquí, prop de 20.000 metres quadrats de naus i altre tant de terreny a Santa Margalida, però les obres les feim onsevulla. Molts de constructors ja ho fan, d'anar-se a fora per fer més feina, a Andalusia, per exemple. Mentre aquí tot són pegues, allà tot són facilitats. Pot ser perquè turísticament encara són una passa enrere de nosaltres.

CONTRA LES GRANS OBRES

-Endemés, en general, les empreses constructors de les Illes són petites.

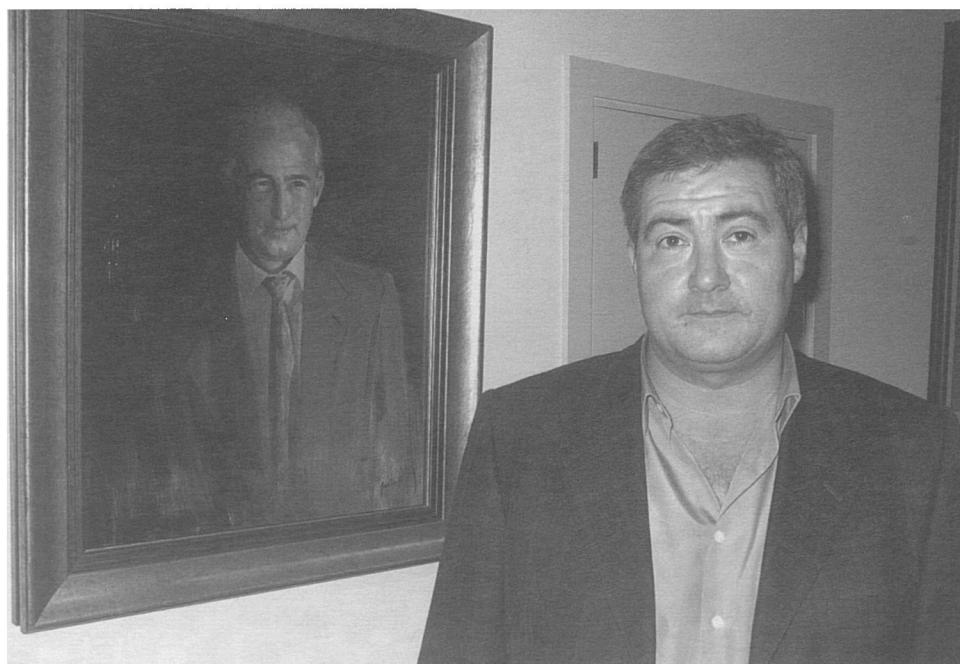
-Sí que ho són. No sé si això afavoreix o no la mobilitat, però la realitat és aquesta. Empreses de més de cinquanta homes no abunden a Mallorca.

-Això deu ser una dificultat a l'hora de poder licitar grans obres públiques?

-Si són grans, molt grans, com ara l'autovia d'Inca a Manacor, sí. És difícil, per no dir impossible, que hi puguem accedir. Obres com aquesta no es faran amb empreses d'aquí. Per això nosaltres hem demanat a la conselleria que una obra de 25.000 milions de pessetes, com és l'autopista, es fraccioni en tres o quatre per veure si les empreses mallorquines hi podem participar. Si surt com una sola obra no serà possible. Seran empreses peninsulars, amb implantació a tot l'Estat.

-Em permetrà, doncs, un parany. Deia abans que el sector confiava en les obres públiques per recuperar activitat, però pel que diu ara s'estimarien més moltes petites obres que una gran obra?

-Nosaltres sí, és el que demanam sempre. Ens estimam més obres de tres o quatre milions d'euros, el que abans eren de set cents, vuit cents milions. Per una empresa mallorquina gestionar una obra de mil milions de pessetes és ja massa grossa. Una obra com l'autovia és cinc vegades més gran d'allò que nosaltres podem gestionar.

quedarien sense pagar i molta de gent quedaria al carrer. Afortunadament, però, res no fa pensar que això es pugui produir ni a curt ni a llarg termini.

-Els preus els habitatges poden baixar?

-Ho veig molt difícil. Si el preu del sòl no baixa, no ho podran fer el dels habitatges. Ningú no vol vendre més barat del que ha comprat, de manera que a cada transmissió que es fa s'encareix la despesa. I com que el Pla territorial no posa més terrenys nous...

DIFÍCIL REHABILITACIÓ

-Es poden rehabilitar edificis antics.

-Però és més car que fer-ne de nous. La rehabilitació surt a preu d'or, sobretot a l'hora de comprar els edificis. Si les administracions s'implicassin més, el sòl podria ser més barat. Per exemple si

menta l'atur, però... si es diversifica l'economia, si els empresaris inverteixen en altres sectors, hi podria haver un transvasament de mà d'obra cap a aquests nous sectors?

-Quins sectors? Nosaltres, a la nostra empresa, ens hem diversificat, no només cap al turisme, sinó amb relació a la mateixa construcció. Tenim un negoci de marbres, una fàbrica de prefabricats...hem innovat. Però tot es mou entorn del mateix sector. A Mallorca tot depèn del turisme. Som una societat de serveis. I no en podem defugir. El turisme genera una activitat molt diversa, tant amb relació a la construcció com a la indústria...el camp és molt variat, però sempre ens haurem de moure per allà mateix.

-Alguns hotelers han anat a fora per ampliar la seva activitat. També ho poden fer els constructors?

Les ciutats no són només el centre. Hi ha una perifèria, o unes perifèries, on la vida és diferent. Problemes d'ubicació urbana s'afegeixen a problemes d'ubicació social.

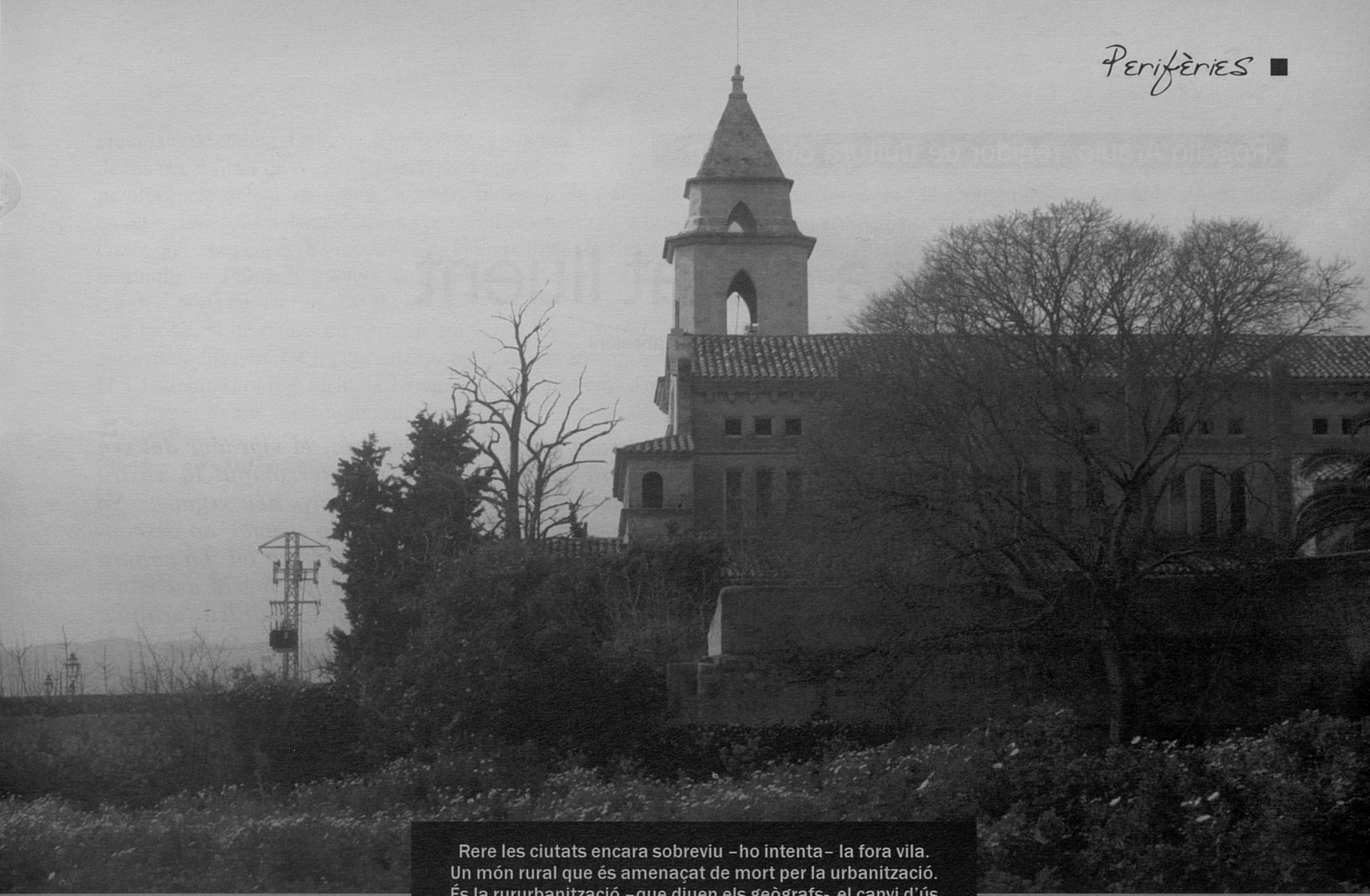

Sovint no són les persones les que trien el lloc per viure, sinó que és aquest lloc que les atreu. La perifèria és un imant per al conflicte social, un conflicte que s'amaga rere cada casa, a cada cap de cantó de la vida.

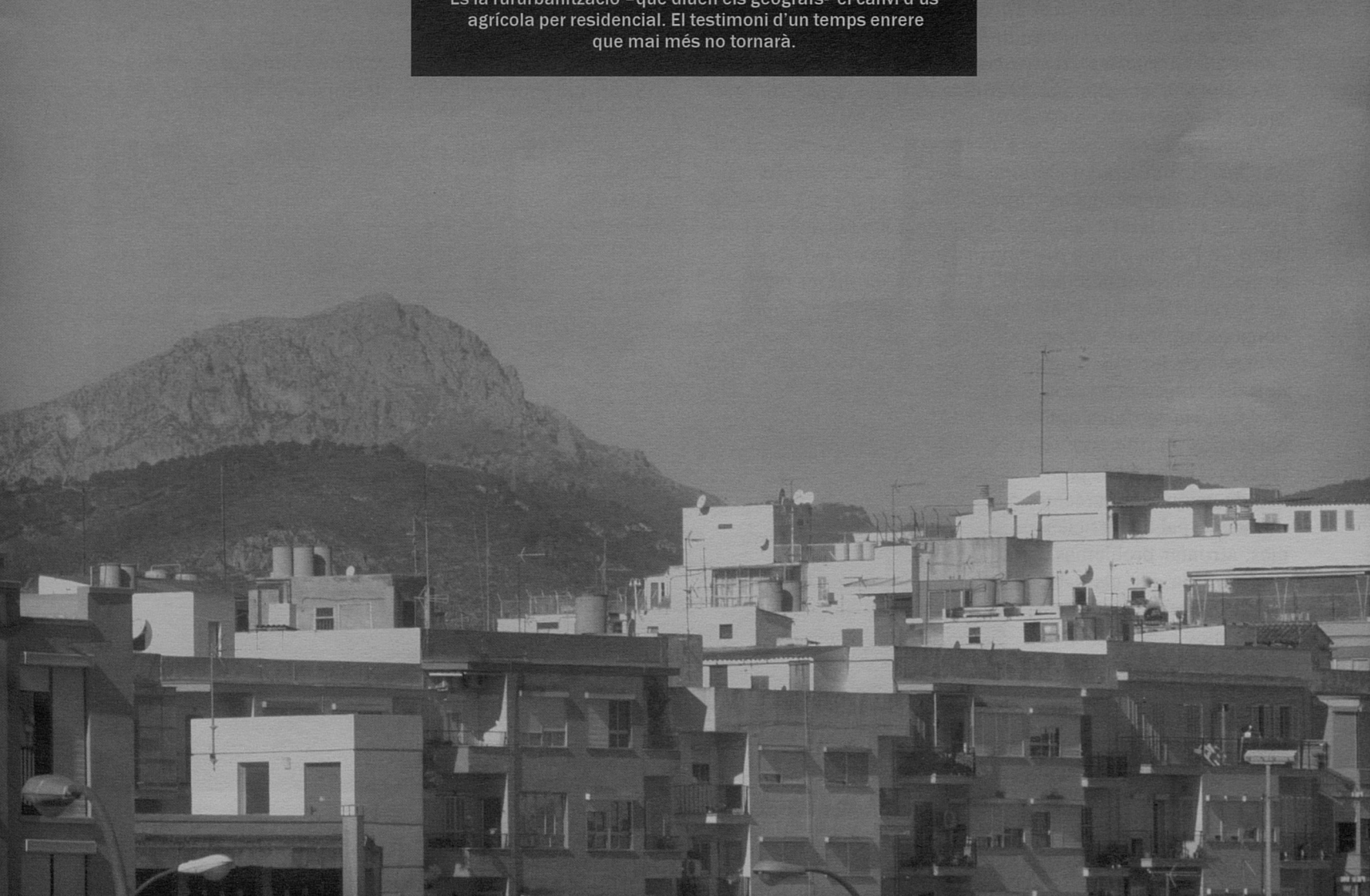

El preu dels habitatges ha esdevingut un dels problemes socials més greus. Ja no hi ha barris barats i barris cars. La societat s'ha transformat en una societat hipotecada, on els joves han d'invertir més de la meitat dels seus sous en la casa.

Rere les ciutats encara sobreviu –ho intenta– la fora vila.
Un món rural que és amenaçat de mort per la urbanització.
És la rururbanització –que diuen els geògrafs– el canvi d'ús
agrícola per residencial. El testimoni d'un temps enrere
que mai més no tornarà.

Rogelio Araujo, regidor de Cultura de Palma

Una ciutat lluent

Gina Garcías Sansaloni

Després de l'habitatge, per ventura un dels problemes més importants que ara té Palma és el de la cohesió social i la integració cultural dels seus habitants, especialment ara que l'allau de cent mil immigrants en els darrers anys fa que prop d'un 40% dels ciutadans tan sol no entengui el nostre idioma. Després de Suïssa i Luxemburg, les Balears, i sobretot Palma, són el tercer territori europeu amb major percentatge d'estrangers. Ara més de la meitat de la població no ha nascut a Palma. Aviat,

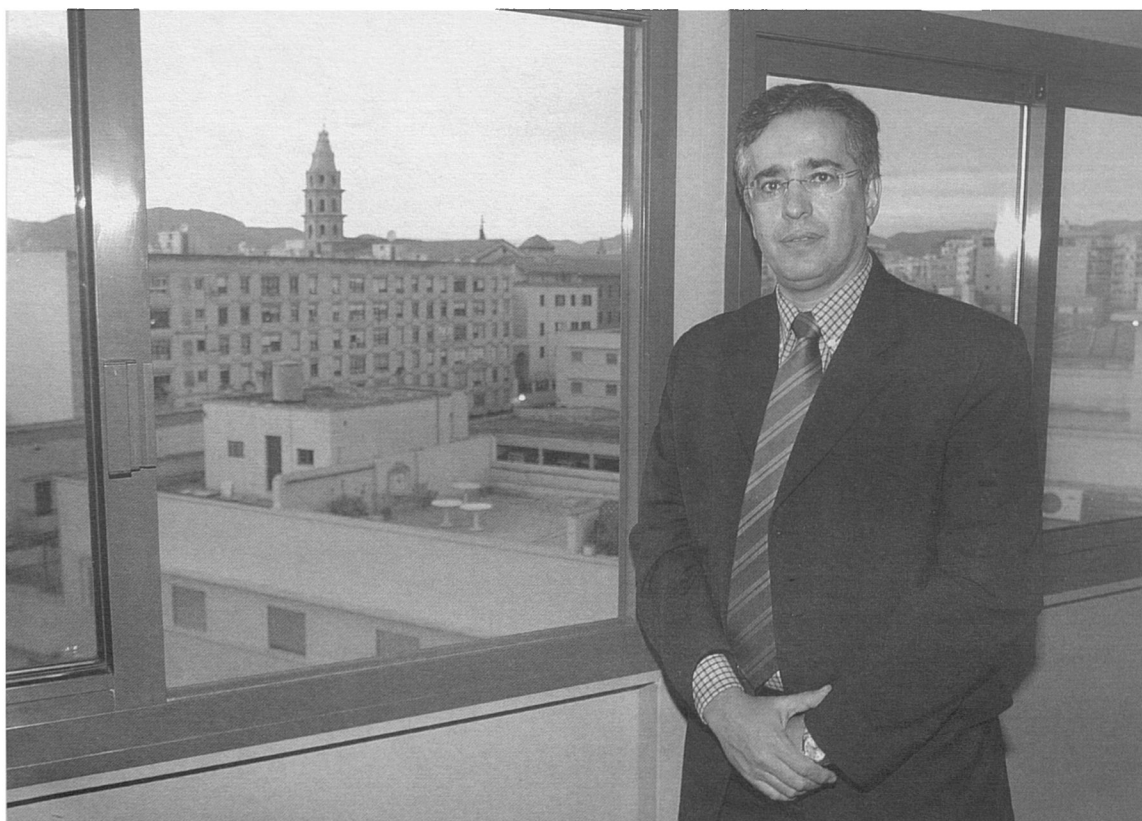
a totes les famílies hi haurà qualque membre que no haurà nascut aquí. Un regidor de Cultura ha de conèixer aquestes dades per establir les prioritats de la seva actuació, per no reduir l'àrea de "cultura" a una galeria d'espectacles lluminosos. Rogelio Araujo ha tengut la valuosa circumstància de ser director de l'àrea municipal d'Acció Social abans que regidor de Cultura. S'ha de veure, encara, si d'aquesta circumstància sabrà fer-ne una projecció profitosa. Mentre feim aquest-

ta entrevista, el vibrador del seu mòbil ha interromput la nostra atenció almenys deu vegades. No contesta, però tampoc no desconnecta. Vol estar en tot. La cultura de base, la participació del moviment veïnal, la multiculturalitat, són expressions que deixa per a la regidoria d'Afers Socials. Per contra, se'l veu il·lusionat amb la gestió d'una àrea que entén bàsicament com la planificació d'espectacles teatrals i musicals i d'exposicions artístiques.

-La projecció cultural ha de sorgir d'una diagnosi de la ciutat. Palma és molt heterogènia, hi ha molta desigualtat entre el centre i les perifèries. Hi ha dues perifèries, la residencial i la que sobreviu amb dificultats i carències. Com retrataria la situació?

-Abans de ser regidor de Cultura he tengut una experiència prèvia a l'Ajuntament de Palma, com a director de l'àrea municipal de Serveis Socials. M'ha donat un bagatge de coneixements de les dificultats dels diferents sectors de la societat. He fet feina amb col·lectius en diferents situacions i he hagut de prendre decisions de caràcter estratègic, pal·liar deficiències, afrontar problemes... i jo no diria que els habitants de la perifèria tinguin problemes especials, perquè també els tenen al centre històric de Palma. Hi ha una problemàtica, per ventura diferent, però també hi ha una problemàtica. Quan

el meu partit, el Partit Popular, va dissenyar la campanya electoral, va fer una diagnosi prèvia dels problemes de la gent, dels diferents col·lectius. De fet, jo crec que vàrem guanyar les eleccions perquè teníem al cap un plantejament interessant per als

ciutadans de Palma. Hi ha un coneixement previ de la realitat i de les necessitats de ciutat. És cert que Palma canvia. Amb la incorporació dels nouvinguts, la nostra piràmide de població canvia. Hem passat d'una ciutat en procés d'envelliment, a una ciutat que rejoveneix. Es modifica sociològicament la ciutat. I culturalment Palma hi guanya molt, perquè hi ha una integració dels nous col·lectius. De fet jo crec que si tornàssim a fer una recollida de dades tal com vàrem fer el 98, la foto fixa seria molt diferent. De fet durant cinc anys tot ha canviat molt. Hi ha qualche col·legi on hi ha 22 nacionalitats diferents d'origen. Palma és ara una ciutat molt plural.

-Parlam de perifèria social, que a vegades està situada a barris centrals. La diagnosi social que va fer l'Ajuntament l'any 1998 diu, d'aquestes tres zones: "les demandes majoritàries són les de cobertura de necessitats bàsiques, -ajudes econòmiques, renda mínima d'inserció, beques de menjador i guarderia...- dificultats de convivència, dificultats d'inserció laboral, dificultat d'inserció escolar, dificultats d'inserció social i d'activitats d'oci i temps lliure. Com establir aquí una política cultural d'acord amb aquestes necessitats?

-Una diagnosi de zones com Cala Major, s'Arenal, el Camp Rodó, et mostra que no hi ha agregacions de poblacions massa grosses ni es pot generalitzar el canvi a tota una barriada. Els barris no tenen problemes homogenis, perquè s'ha mesclat nova població amb els antics residents. Això ens obligaria a fer es-

tudis cada cop més detallats. A s'Arenal, el conjunt de la població immigrant és completament diferent de la que hi ha a Sant Agustí. La tipologia i la problemàtica és completament diferent i els instruments que ha de preveure l'Ajuntament també són completament diferents. Parlar ara del Secar de la Real no es pot reduir a parlar d'una classe mitjana, perquè s'hi ha mesclat molta altra gent. En definitiva, tenim una població molt plural. Els factors d'agregació no es veuen ni als districtes ni a les barriades, sinó carrer per carrer. Tenim molta d'informació que ens du a projectar un ajuntament diferent, descentralitzat, i

"Els novins-guts desborden les possibilitats i els recursos d'integració cultural i lingüística que teníem"

aprofitarem la llei de grans ciutats per crear una nova estructura i dotar la ciutat de recursos diferents, descentralitzats. Tenim una ciutat radial, i per això entenem que també hem d'anar cap a les barriades. Es tracta ara de veure quin tipus de serveis donarem a les barriades. Per Internet ja es poden fer moltíssimes gestions. Molts de serveis municipals s'establiran als barris. Aquesta és la nostra voluntat. Apropar serveis, tot i que és difícil establir quin és el nou centre d'alguns districtes.

-La població és més jove, també és més plural. Hi ha noves demandes socials. No es pot fer una política cultural uniforme. Cada col·lectiu té unes mancances i unes demandes diferents. Les han sistematitzat al seu departament?

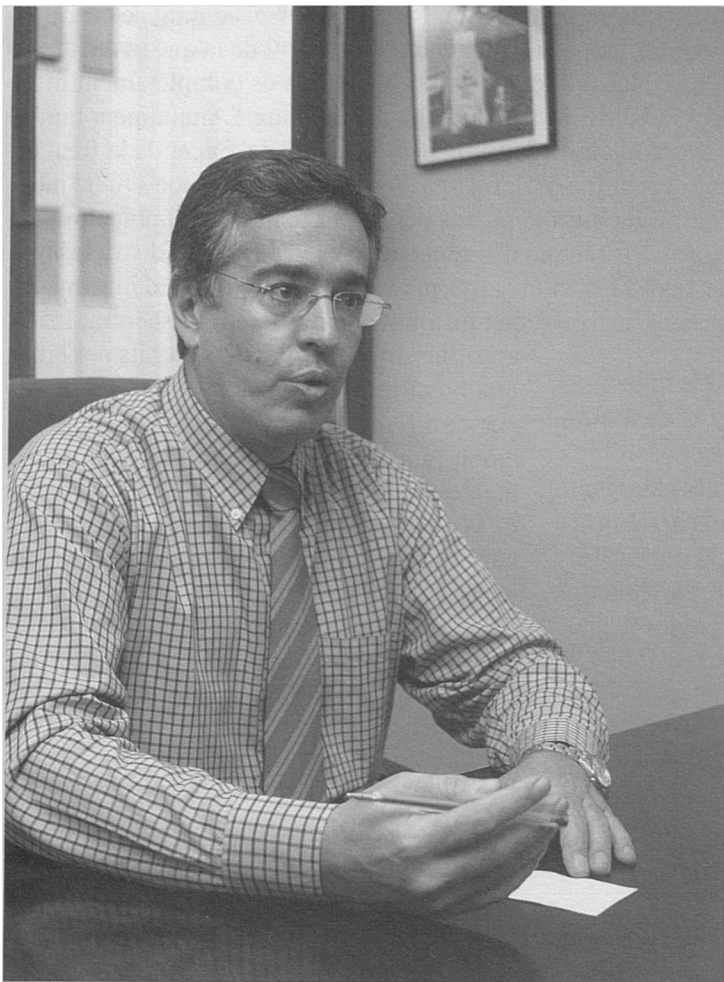
-Hem de fer una diferenciació entre Educació i Cultura. A Cultura ens hem obert a la participació ciutadana. Plantejar una política cultural entorn als nouvinguts és complicat, no és un tema fàcil. Necessitam crear noves infraestructures municipals encaminades a la descentralització. Quant als recursos, hem de dir que tenim un patrimoni històric molt important al casc antic. El Baluard no el tenim a una barriada, sinó al centre. Però hem adquirit nous recursos, com són el Teatre Mar i Terra, l'Odeón, que ens permeten descentralitzar una miqueta l'oferta teatral. Hem obert a la participació ciutadana els esdeveniments culturals, basta veure el desplegament que s'ha fet a les barriades amb motiu de les festes de Sant Sebastià, i arribam als barris en molts d'esdeveniments. Quant a bandes de música arribam on podem. Per exemple, no podem dur l'Orquestra Simfònica a les barriades, el Casal Sollerí difícilment el traslladarem a una barriada, però hem començat a pensar en clau de barris, promourem una oferta cultural descentralitzada i amb prou recursos, esportius, de tot tipus.

-I quant a Educació?, el Govern parlava fa poc de la manca de places i de recursos per assumir l'increment de la demanda propiciat per la immigració.

-Tenim una dificultat. Com a ajuntament tenim només la competència de mantenir els centres educatius. Hem de donar cobertura al mapa escolar que ens fixa la comunitat autònoma, i donar resposta a les expectatives de població. Hem passat quatre anys de grans dificultats. En deu anys no s'ha obert cap instal·lació educativa nova a la ciutat, això no pot continuar. Hem de fer més equipaments. La nova conformació municipal

Una biografia versàtil

Rogelio Araujo arribà a Mallorca als quinze anys, procedent de la Línea de la Concepción (Cadis) on va néixer el 1957 i on son pare feia feina al Casino de Gibraltar. Estudià a l'Institut de Palma i declara que sempre tengué una sensibilitat especial cap a l'art perquè el seu padrí era escultor. Va estudiar a la Universitat Autònoma de Barcelona Ciències Físiques, carrera que no va acabar. Es va casar amb una biòloga i treballà durant anys a l'hoteleria, en el Departament d'Informàtica. Als vint-i-cinc anys va tenir un fill, Roger, que va morir de càncer als cinc anys. Això condicionà la seva vida. Va presidir l'Associació Balear de Pares de Nins Oncològics; més tard en va ser president a nivell estatal. Membre de la comissió executiva de l'Associació Internacional de Pares de Nins amb Càncer. "Intentàvem millorar el nivell de la sanitat oncològica infantil. Amb això vaig entrar en contacte amb la coordinadora de Minusvàlids de Mallorca", la qual cosa el dugué a deixar les empreses en les quals treballava i que havia fundat, per entrar de ple l'any 1994 a la tasca social. "Era feliç de poder atendre els problemes de la gent. El 1999 el batle Joan Fageda (PP) em va oferir el càrrec de director de l'Àrea Municipal d'Acció Social i el vaig acceptar amb molt de gust. Era fer feina des del sector públic en favor de les entitats d'àmbit social". Després Catalina Cirer li va demanar per entrar a la candidatura del Partit Popular a l'Ajuntament de Palma on exerceix, finalment, com a regidor d'Educació i Cultura. L'objectiu, diu, és servir la gent. "M'ha servit molt la meua experiència empresarial, i també la sensibilitat especial cap a les persones minusvàlides m'ha donat un bon bagatge per entendre un artista i també conèixer què he de fer per gestionar un monstre tan gros com la Fundació Pilar i Joan Miró, participar a la comissió executiva de la Fundació Es Baluard... Bé, tocar molts i molt potents àmbits de gestió".

que preparam afectarà els recursos educatius. La immigració desborda les previsions que havíem fet. No perquè desconguéssim que la població creixia, sinó perquè és una població que demana uns suports i uns recursos diferents. Mantenim

"A ningú no li agrada haver de suportar una competència deslleial. Hem d'anar ben alerta d'intentar ocupar espais que no són nostres i ferir sensibilitats"

reunions amb totes les administracions i hem convocat també altres entitats, com l'Obra Cultural Balear, Joves de Mallorca per la Llengua, la FEPAE, tothom... per dir-los que el tema lingüístic sobrepassa l'Ajuntament i demanar-los la seva col·laboració en el disseny d'un pla de normalització lingüística per a Palma, una sèrie d'accions en clau de futur per potenciar la nostra llengua, perquè els nouvinguts desborden les possibilitats i els recursos d'integració cultural i lingüística que teníem tots, parl de la Universitat, del Consell

Insular... Per això hem de dissenyar entre tots aquest pla i coordinar els esforços perquè sigui eficaç. Igual que tenim la responsabilitat del territori, però no tenim totes les competències i ens hem de coordinar per solucionar aquestes necessitats.

LA INTEGRACIÓ LINGÜÍSTICA

-Com ha de ser aquest pla?

-No hem de fer una utilització perversa del fet lingüístic. Tots

■ Les barriades més necessitades ■

La diagnosi social de Palma que l'Ajuntament va fer el 1998 establia una llista de barriades on era més precisa la intervenció institucional.

Definia els barris més necessitats com un conjunt heterogeni morfològicament, però homogeni en demandes socials. Representen el percentatge de demanda social més elevat de la ciutat amb relació al tipus de població que contenen.

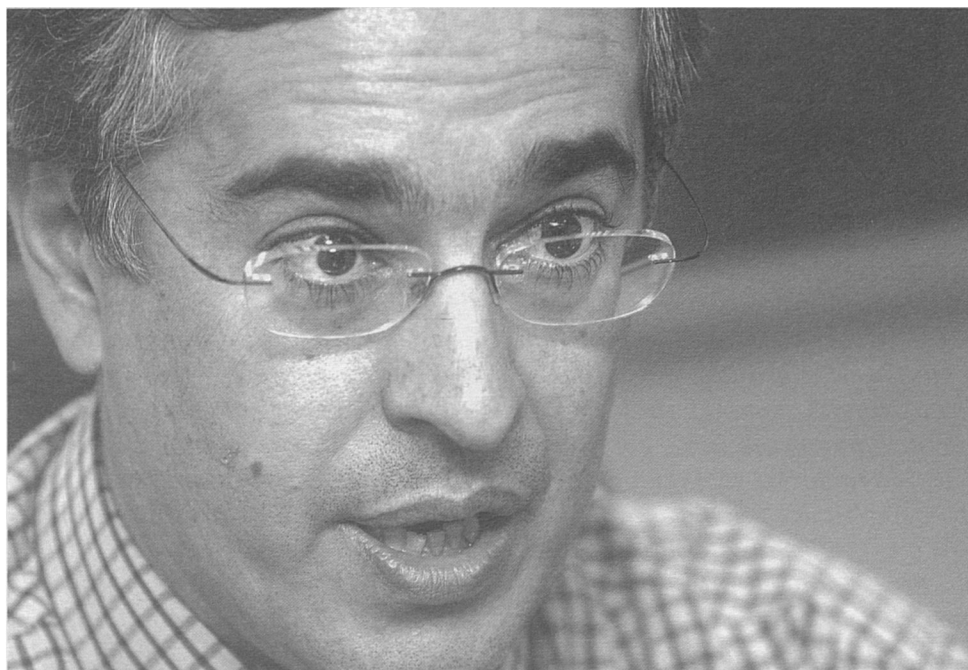
- 1) **Sindicat, es Jonquet, Son Gotleu i el Camp Rodó:** població molt envellida, immigració molt alta, índex d'analfabetisme molt elevat i una demanda social alta o molt alta. Taxes d'atur elevades i moltes persones que viuen soles, monoparentals i parelles amb fills.
- 2) **Puig de Sant Pere, Cort, Son Serra, Son Ximelis, Los Almendros, Son Roca, El Molinar, La Soledat Sud, Mare de Déu de Lluc i Ets Hostalets:** població envellida. Taxa d'immigració alta o mitjana, índex d'analfabetisme moderat, demanda social moderada.
- 3) **Son Flor, s'Arenal, polígon de Llevant:** població envellida. Dependència baixa. Immigració molt alta. Analfabetisme elevat. Elevat nombre de parelles amb fills i de famílies monoparentals. Taxes d'atur elevades. Habitatges petits, alta densitat urbana. Demanda social per a la infància, família, joves, minories ètniques i drogodependències.

els mallorquins tenim el deure de salvaguardar la llengua materna. Tots els partits hem assumit aquesta necessitat, amb matisos diferents. No crec que s'hagi de polititzar el fet lingüístic, perquè en realitat tots desitjam la supervivència de la nostra llengua. Crec que hi ha una realitat, que totes les administracions volem quantificar en un termini de dos mesos, per tenir dades objectives sobre l'ús social de la nostra llengua. Sobre aquestes dades objectives, i no sobre prejudicis polítics, establim el pla de normalització lingüística per a Palma. Sabem que els darrers anys la població ha crescut un 10% i que ara hi ha un 40% de gent que no parla el català... Quan haguem constatat aquestes dades podrem posar fil a l'agulla, i si és necessari incrementarem les classes de català per a adults. Com a administració estam obligats a preservar la nostra llengua. Però el que no podem fer és emprendre actuacions polítiques impulsives.

ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ COM A INSTRUMENT INTEGRADOR

-L'anterior consistori va parlar de la possibilitat de fer una ràdio municipal. És necessària? Pot cobrir el buit de normalització lingüística que ha deixat Som Ràdio?

-Els mitjans de comunicació tenen una funció molt important a la nostra societat, però això no implica necessàriament que els haguem d'idealitzar. Hem de fer feina, procurar que l'educació i la cultura arribin als ciutadans. M'encantaria poder-ho fer, també, a través dels mitjans de comunicació. Tenir un mitjà de comunicació propi per fer-ho, que Palma pogués tenir una ràdio i una televisió pròpies, que informassin de forma

seu del Baluard. Tot junt fa que a nivell nacional Palma sigui una ciutat de referència. El Baluard no farà mal a ningú. El Baluard no pot substituir el llegat de la Fundació Pilar i Joan Miró, igual que la Fundació Pilar i Joan Miró de Barcelona mai no farà mal a la nostra. No s'ha de passar pena. No en faltaria d'altra. El Casal Sollerí no ha tengut voluntat mai de tenir una col·lecció permanent, sinó la de promocionar els artistes d'aquí, per tant tampoc no hi ha competència. Jo personalment, com a regidor de Cultura, som membre de la comissió executiva del Baluard, som el president de la Fundació Miró, el responsable del Sollerí. Seria com un pare sobre el qual sospitessin que hagués d'eliminar un fill per alimentar-ne un altre. Insisteix, podem sobreviure tots perfectament, i també les galeries privades. Cada dia estam més obligats a coordinar-nos tots, i ho feim. Dir el

completa del que succeeix a la ciutat. És molt important per als ciutadans de Palma saber què passa a Palma. El cas és que tenim una oferta important i hem d'anar amb prudència a l'hora de veure quines són les nostres competències i on hem d'actuar. A ningú no li agrada haver de suportar una competència deslleial. Hem d'anar ben alerta d'intentar ocupar espais que no són nostres i ferir sensibilitats. Personalment no he estudiat el tema de fer una ràdio municipal. Altres instàncies ho consideren. M'encantaria que qualche emissora volgués informar els ciutadans de tota l'oferta cultural existent a Palma. Hi ha gent que creu que tenim poques iniciatives culturals. Home, basta mirar els diaris per veure la varietat i l'abast de tot el que feim a Ciutat. Si la gent no ho sap, per ventura és culpa nostra, hauríem de difondre millor tot el que fa la Fundació Pilar i

"Basta mirar els diaris per veure la varietat i l'abast de tot el que feim a Ciutat. Si la gent no ho sap, per ventura és culpa nostra"

Joan Miró, el Casal Sollerí, la Fundació "la Caixa", el Centre de Cultura de "Sa Nostra", ses Voltes... Tot el que feim en teatre, al Teatre Municipal, al Teatre Xesc Forteza, les mostres de cinema i vídeo... La gent que ho segueix sap que es fan moltes coses. El problema és que hi ha gent que no ho segueix. És clar, la nostra obligació és fer que tothom s'assabenti.

EL BALUARD

-S'ha dit que la despesa i la dedicació que fa l'Ajuntament cap al Museu del Baluard és la causa profunda dels problemes d'iniciació a la Fundació Pilar i Joan Miró, ses Voltes estan tancades, el Casal Balaguer és a punt de caure...

-Vegem. Els espais culturals que hi ha a Palma, siguin o no siguin municipals, tenen cada un la seva funció dins una oferta àmplia. Parl de la Fundació Pilar i Joan Miró, del Casal Sollerí, del Palau March, de la Fundació "la Caixa", del Centre de Cultura de "Sa Nostra", de les galeries d'art. I ara del Mu-

contrari és un error malintencionat. Tendrem un museu d'art contemporani potentíssim a la ciutat. Es podrà veure el que hem fet conjuntament les administracions públiques i una entitat privada. I l'oferta turística associada a l'oferta cultural afavorirà la Fundació Pilar i Joan Miró, el Casal Sollerí... Volem que hi hagi una producció artística permanent.

COORDINACIÓ INSTITUCIONAL

-Ara que totes són del mateix color polític, hi ha més bona coordinació en la promoció cultural de les tres institucions Govern de les Balears, Consell de Mallorca i Ajuntament de Palma?

-És cert que durant molts d'any no ha existit aquesta coordinació, i que ara mateix no feim tot allò que caldria. Ho vull reconèixer. És un tema de temps. Encara anam a contratemps. Però ja hem començat a fer exposicions importants a sa Llotja, en coordinació amb el Govern de les Balears. Feim teatre en coordinació amb la Fundació del Teatre Principal del Consell de Mallorca, en el Teatre Xesc Forteza. Coincidim en molts d'espais, coincidim a la Fundació Teatre del Mar, a la del Museu del Baluard. El conseller Francesc Fiol, la consellera Dolça Mulet i jo ens passam moltes d'hores junts, i tenim la voluntat, que aviat donarà els seus fruits, de coordinar aquesta acció cultural, perquè Palma culturalment té uns recursos molt potents. S'ha de recordar que durant els darrers anys el Govern de les Balears ha fet molt poca cosa cultural per Palma, també que ells tenen sobretot la competència de la promoció exterior, però d'alguna manera hem de coordinar les nostres polítiques. Hem de ser tots més generosos en política teatral: nosaltres podem posar la infraestructura, el Consell de Mallorca la producció i el Govern de les Balears la promoció exterior. És complicat, perquè fins ara tothom ha tirat pel seu vent, i ara hem de rectificar. Aquesta legislatura tenim l'obligació de fer-ho. No tenim excusa.

Ciutadans de segona

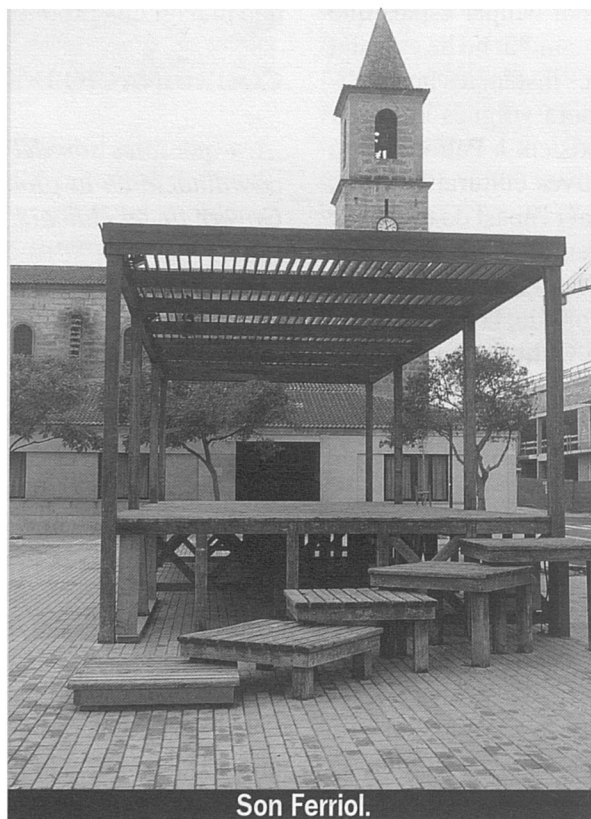
Magdalena Cortés

Son Ferriol, es Coll d'En Rabassa i Son Cladera són les barriades que apareixen a aquest reportatge. Volen ser un només un exemple de la problemàtica que viuen els nuclis de població situats a la perifèria de Palma. Els seus habitants se senten agreujats amb relació al centre i l'eixampla de Ciutat. Des de Son Cladera, Antonio Tortonda ho diu clarament quan demana que l'Ajuntament de Palma miri també més enllà de la via de cintura i l'eixampla. Senten que els seus carrers estan més abandonats i que no comptem

ni amb els locals ni les instal·lacions esportives que necessiten pel seu volum de població. No es queixen de la manca de seguretat, que n'hi ha, perquè només compten amb un policia de barri a compartir entre diferents barriades ni es queixen de deficiències en el transport públic, encara que molts han d'esperar l'autobús fins a vint minuts. Es queixen sobretot de la manca de les coses que fan la vida més agradable, com és el manteniment dels carrers o comptar amb una zona d'esbarjo. Moltes de les seves demandes no són ni tan sols

costoses econòmicament per a l'Ajuntament, però les inversions no arriben. Al costat d'aquesta manca d'inversió, aquestes zones pateixen també una progressiva pèrdua d'identitat provocada per l'expansió urbanística a les rodalies de Palma. Recollim la veu de presidents i integrants de les associacions de veïns d'aquests barris. En el rerefons de les seves declaracions roman un sentiment d'impotència i desencís. La seva lluita sembla que no tengui fruit però, com sempre, és completament necessària.

Eren petits pobles situats als afores de Palma. A poc a poc, s'han convertit en una barriada més de Ciutat. L'augment de població dels nuclis de la perifèria urbana no s'ha traduït en un increment d'infraestructures i serveis. Els seus veïnats, però, es resisteixen a convertir-se en un barri dormitori i no es cansen de reclamar a l'Ajuntament tot el que el seu barri necessita. Frases com "estam totalment abandonats", "van a la seva", "fan el que volen" es repeteixen sovint durant les converses amb diferents membres d'associacions de veïns. A això mateix es refereix Antònia Marquès, presidenta de l'Associació de Veïnats de Son Ferriol, quan diu que "l'únic que ha canviat és que ha augmentat molt la població i s'han fet moltes cases, però d'equipaments i serveis tenim els mateixos que fa molts d'anys". El cas del Coll d'En Rabassa és diferent, "al principi era un poblet i a poc a poc ens ho han duit tot". Catalina Aloy, la presidenta de l'associació de veïns d'es Coll, fa referència a l'aeroport, la central elèctrica, la depuradora,... a més d'altres infraestructures que s'han construït a's Coll d'En Rabassa. La darrera lluita veïnal és contra el pas del gasoducte p'es Carnatge. Des de Son Cladera, Antonio Tortonda, Constantino Ramos i Àngel Alfaro es queixen que l'Ajuntament només es preocupa pel centre de Palma i fan notar que "des que el partit

Son Ferriol.

socialista deixà de governar s'han mort les activitats a aquesta barriada i a totes". Antonio demana que l'Ajuntament no els margini, "no volem ser una barriada dormitori, volem ser una barriada on hi hagi activitat". La batlessa de Palma, Catalina Cirer, en una carta dirigida a totes les barriades i publicada a les revistes de les associacions de veïnats, defensa que "no hi ha d'haver barris de primera i barris de segona" i assegura que "totes les barriades han de comptar amb els mateixos serveis, les mateixes infraestructures, les mateixes instal·lacions esportives, zones verdes, parcs de jocs infantils...". També es compromet a apropar l'Ajuntament a les barriades amb un servei les 24 hores del dia i a crear noves línies d'autobusos per connectar directament totes les barriades amb els hospitals de Son Dureta i Son Llätzer.

INFRAESTRUCTURES

La manca d'infraestructures és un dels principals problemes d'aquestes barriades. Un institut és ara la principal demanda dels veïns de Son Ferriol. Fa molts d'anys que el reclamen sense obtenir resultat, "n'hem parlat amb l'Ajuntament, ens diuen que ens rebran, després ens ajornen la cita, ens envien al Consell, els del Consell ens tornen a enviar a l'Ajuntament... es passen la pilota uns als altres. Ara

l'APA del col·legi públic i l'Associació volem fer coses, tenim més de 2.000 signatures que demanen l'institut, i no és que demanem res de l'altre món, demanam una cosa que és necessària, però així estam. Jo ja estic farta de lluitar i que no ens facin cas de res...". Són les paraules d'Antònia Marquès. Tot i que l'institut ja està projectat als terrenys de Son Llàtzer, el tema encara és verd. A part de l'institut, l'Ajuntament vol fer allà mateix altres equipaments com una piscina i una escola d'infants. Els veïnats

estan d'acord amb la ubicació de l'institut però volen que l'escola i la piscina es facin dins del poble. "Hi ha hagut un poquet d'estira i arronsa i mentre nosaltres no tenim res". Per una altra banda, Antònia també es queixa del mal estat del centre cultural de Son Ferriol, situat al local de l'antiga escola pública. La manca de manteniment ha fet que el lloc, segons Antònia Marquès, faci "pena". La proposta de l'Associació és que a un solar municipal que hi ha darrere l'església es faci un edifici amb tots els equipaments que fan falta al barri: local per a la gent gran, sala de juntes de l'Associació, local per a la policia..., però els rumors són que l'Ajuntament el vol vendre. Per a Antònia, l'Ajuntament fins ara s'ha preocupat del centre de Palma, però no de les barriades, "ens tenen abandonats completament, i això que aquí recapten molta contribució, perquè totes les cases són xalets. Just que ens donassin el que nosaltres els pagam, ens sobraria per tenir un poble preciós".

SON CLADERA

Des de l'any 1976, l'Associació de Veïnats de Son Cladera paga el lloguer i totes les despeses del seu local. Ja fa temps que reivindiquen un espai que té l'Ajuntament a Son Cladera Nou, fa 300 metres quadrats i està tancat. De moment han fet assegudes de protesta i mobilitzacions sense obtenir resposta municipal. El grup socialista a l'Ajuntament de Palma presentà al ple del mes de gener una proposta per sol·licitar que les entitats socials del barri de Son Cladera puguin disposar del local municipal situat al carrer Mitjana. Antonio Tortonda, vicepresident de l'Associació de Son Cladera, explica que l'anterior equip de govern municipal els digué que havia comprat un local per a l'associació. La realitat és que encara esperen. Però el més urgent per al barri, segons Tortonda, és el manteniment dels carrers, en aquest sentit se senten totalment abandonats per l'Ajuntament. Demanen coses tan simples com arreglar les voravies, podar els arbres o canviar les faroles de carretera que hi ha per unes més baixes que donin llum al carrer en lloc de als arbres, com passa ara. També voldrien que l'Ajuntament condicionàs alguns terrenys per fer-hi aparcaments. El manteniment dels carrers és també una altra de les demandes que es fan des de Son Ferriol.

Des d'es Coll d'En Rabassa, Catalina Aloy considera urgent

Es Coll d'En Rabassa.

"un lloc on els al·lots puguin jugar i fer esport". A més, també és necessari un institut, i esperen que se'n faci un a Son Ribes o a Son Llàtzer. Ara els estudiants han d'anar al polígon de Llevant o dins Palma.

Pel que fa a les instal·lacions esportives, queda ben clar que l'esport estrella és el futbol, de fet no hi ha cap altra opció. El camp de futbol és, de moment, l'única instal·lació esportiva amb què compta es Coll d'En Rabassa, el mateix passa a Son Ferriol i a Son Cladera. Un poliesportiu i una

piscina són coses que es demanen des de fa molt de temps. La piscina ja fa més de deu anys que la demanen els de Son Ferriol i Son Cladera.

IARA... GASODUCTE

En el tema de les infraestructures el Coll mereix un capítol a part. Aquesta barriada de la costa de Palma ha estat el lloc triat per ubicar-hi tot el que ningú no vol. El primer de tot va ser l'aeroport. Malgrat que els veïnats ja s'han acostumat al renou de fons dels avions, durant l'estiu encara deixen de sentir la televisió o de parlar per telèfon durant el breu moment que passa un avió per damunt dels seus caps. Després es va fer la central tèrmica de Sant Joan de Déu i Mercapalma i la depuradora... Fa més d'un any que la central ha deixat d'utilitzar-se, els veïnats varen reclamar recuperar aquest espai davant de la mar per a ús públic, però els han dit que els terrenys són de GESA. Actualment, els veïnats ja tornen a estar mobilitzats per lluitar contra l'entrada del gasoducte p'es Carnatge. Per a Catalina Aloy, "no es tracta que el facin més gros o no, sinó del perquè el volen fer més gros. Per dur més gent? no es pot, ens destrossaran Mallorca". El seu home, Francisco Sánchez, parla amb el coneixement de qui sap que s'ha de conformar perquè no li queda altre remei, "destrossaran molt, però el progrés ha de seguir", a més es consola de pensar que ja no és tan greu perquè els tancs queden al Coll però, això sí, un quilòmetre més endins, darrere la depuradora. En la seva opinió, "el problema és que hi hagi tants d'interessos pel mig" que fan que triïn els llocs per on han de passar les infraestructures segons vulgui un o l'altre. Malgrat patir els riscos i les molèsties que comporten aquestes grans infraestructures, l'Ajuntament de Palma ha negat al Coll qualsevol tipus de compensació, la justificació que donen, segons explica Antònia és que "serveix n'hi ha per tot, no només en teniu vosaltres". Francisco explica que en un ple municipal, el PSM va demanar subvencions per al barri i des de l'Ajuntament contestaren que tothom té molèsties "que el camió del fems passa per tot i molesta tothom. Però el camió del fems no són avions ni central tèrmica".

Dia 31 de gener del 2003, el ple municipal de l'Ajuntament aprovà l'esborrany del conveni de cessió d'ús al Ministeri de Medi Ambient dels terrenys del fortí de la Torre d'En Pau. El

conveni té una durada de 50 anys i s'hi preveu la ubicació de les oficines centrals del Parc Nacional de Cabrera i un centre de visitants obert al públic. Sobre aquest projecte, Antònia no sap ben bé què pensar "no sé si farà bé o mal, per una part t'agrada que facin coses, i per l'altra no saps què has de pensar perquè això ens durà molt de trànsit dins del Coll". La carretera que comunica el Coll amb Palma està sempre col·lapsada. Els semàfors i els busos de línia fan que el trànsit sigui molt lent i que s'inverteixi molt de

Son Cladera.

temps per anar o tornar de Palma. Els veïns també demanen un enllaç directe amb l'hospital de Son Llàtzer, ara per anar a l'hospital han d'arribar fins a Palma i allà canviar d'autobús.

El que sí que considera positiu Catalina és que arreglin el fortí de Torre d'En Pau, un recinte militar que ara es troba abandonat i on, segons explica Antònia, "ha arribat a haver-hi droga per dins i pels voltants". De fet, aquest és precisament el problema més greu d'un barri que "seria tranquil si no fos per la droga". La proximitat del poblat de Son Banya fa que es Coll pateixi les conseqüències del constant anar i tornar del poblat i visqui, als seus carrers, tot el que genera el món de les drogues. El desmantellament de Son Banya és un altre dels projectes municipals que avança molt a poc a poc.

DE POBLE A BARRIADA

En les darreres dècades, la perifèria de Palma, el que s'anomenava l'horta, ha canviat molt. A les poques cases que conformaven els nuclis de població s'hi han afegit noves urbanitzacions. Això, a més d'encarir el preu de l'habitatge ha fet perdre a aquests petits pobles la seva identitat. De cada vegada se senten més una barriada de Palma i veuen com, a diferència d'abans, els veïns es relacionen de cada vegada menys.

A Son Ferriol, per exemple, es construeixen molts d'habitatges, però segons Antònia Marquès, "totes les cases són molt cares, per a gent amb un poder adquisitiu molt alt". A aquesta barriada, els nouvinguts solen ser gent mallorquina que ve d'altres pobles. Antònia explica que aquests nous residents no s'integren com si haguessin nascut a la barriada, o com ella, que hi va arribar quan es va casar i ha tengut els seus fills aquí. "La gent ja no es coneix, tothom va a la seva", diu. La construcció de l'hospital de Son Llàtzer també ha contribuït que Son Ferriol se senti, de cada vegada, més a prop de Palma. "A Son Ferriol sabem que som una barriada de Palma, però sempre ens hem sentit un poble. Ara, amb tots aquests canvis i amb tanta de gent que ve de fora ja no tens el sentiment d'estimar el poble". L'hospital ha fet que tot hagi augmentat molt de preu i que es trobin més embussos per anar a Palma, així i tot, els veïnats pensaven que els afectaria més negativament del que finalment ha resultat.

Les infraestructures que tant afecten la qualitat de vida d'es Coll d'En Rabassa, per contra, han atret també molta de població. De fet, segons explica Catalina Aloy "es Coll és un dels llocs on l'habitatge és més car i és perquè està molt sol·licitat. No comprem per què, ja que tenim tantes coses dolentes. Sempre deim: si no tenguéssim tot això jo no sé què seria es Coll, tothom hi vol viure, tot i amb això a la gent li agrada viure aquí, és agradable". Aquí sí que s'ha fet notar la immigració, sobretot d'Amèrica del Sud, però això,

segons Catalina no ha representat cap problema. El que més preocupa a aquesta dona és que del creixement d'es Coll en resulti un barri dividit en dos. I ja passa. Els de Ciudad Jardín no se senten part d'es Coll. "Dir el barri de dalt i de baix, dir que es Coll està dividit en dos és una pena", explica Catalina, "però és així, perquè ha crescut tant que la gent mateixa posam malnoms o separam barris quan és tot u". La construcció de noves urbanitzacions, a part de la pèrdua de cohesió del barri, també fa que es vagi integrant al teixit urbà de Palma. "De fet es Molinar torna més gran, ens ajuntam amb es Molinar i, per tant, més amb Palma".

A's Coll hi viuen devers 14 mil persones, només els supera en població Inca, Lluçmajor i Manacor. Entre es Molinar i es Coll sumen devers 25 mil persones.

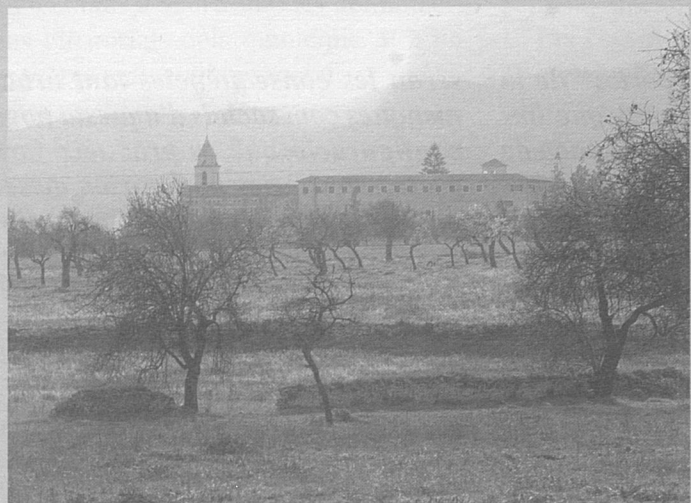
Son Cladera es va començar a construir els anys seixanta i s'acabà l'any 73, feia sis anys que s'havia inaugurat el polígon de Son Castelló. Aquesta urbanització on, al principi, tots els edificis eren iguals, s'ha beneficiat de la proximitat del polígon que li ha donat "més vida" i ha fet que es revaloritzi, explica Antonio Tortonda. Son Cladera és un barri de gent treballadora, la meitat de la població ve de la Península. Constantino Ramos conta que va arribar a Mallorca l'any 1958 amb una carta de treball i que si no tenies un lloc on fer feina les autoritats et tornaven a la Península. Ara està retirat però afirma, amb orgull, que "la gent que ha aixecat l'economia de l'illa som els de la Península, tant a l'agricultura com a la construcció". Son Cladera també ha crescut, hi ha arribat gent de tots els països, però Constantino afirma que "la convivència és bona". Només a Son Cladera hi ha 4.500 habitants aproximadament, però si s'ajunta la població dels nuclis del voltant com Son Fuster, Cas Capellà o Can Maiol, Antonio calcula que superen els 8.000 habitants. Els comerços, els bars i la circulació de la zona es concentren a Son Cladera.

DESENCÍS

El sentiment comú de tots els dirigents veïnals consultats és de desencís. Tots duen molts d'anys a les associacions, estan cansats i ho voldrien deixar però veuen que no hi ha ningú per substituir-los.

Créixer contra les persones

El claustre del monestir de Santa Maria de la Real és un reducte de pau. El silenci només és interromput pel renou de la font situada ben al mig del pati. Fins i tot els peixos vermells que habiten la font estan immòbils, com si aquí el temps s'hagués aturat. Construït al segle XIII, aquest lloc fou escollit pel Rei Jaume I per establir-hi els monjos cistercencs vinguts de Poblet. Entre les seves parets, el recordat Ramon Llull hi trobà la tranquil·litat per a la contemplació i l'escriptura. Des de finals del segle XIX, la congregació dels Missioners del Sagrat Cor tenen cura del monestir. Precisament, el capellà Antoni Vallespir és una de les persones que

encapçala les protestes veïnals pel projecte de construcció del nou hospital de Son Dureta ben aferrat al monestir. Darrere les seves paraules s'hi pot destriar un sentiment d'impotència i de ràbia. El Pla territorial de Mallorca considera que uns sòls situats al Secar de la Real, just al costat del monestir, "tenen unes condicions idònies per al desenvolupament urbà atès que se situen en una àrea de transició de creixement". Allà hi era prevista una urbanització que la batlessa, Catalina Cirer, ha aconseguit que es tiri enrere.

Així i tot, ja ho va dir ben clar el regidor d'Urbanisme de l'Ajuntament de Palma, Javier Rodrigo de Santos, "de tota manera, d'aquí a deu anys, tot acabarà sent urbanitzat". Aquestes declaracions, recollides del *Diario de Mallorca*, les explica Vallespir. Al seu costat, la presidenta de l'Associació de Veïnats del Secar de la Real, Assumpció Renom, comparteix la sensació d'impotència davant d'una decisió que sembla que ve de ben enrere. D'això n'estan ben convençuts després que hagi aparegut als mitjans de comunicació les presumptes irregularitats que haurien afavorit un negoci rodó fet a costa de la construcció de l'hospital i la requalificació d'aquests terrenys. Assumpció Renom es queixa de la rapidesa amb què s'han fet les coses, sense consultar amb els veïnats, sense tenir en compte el valor de la zona rústica que envolta el monestir. El Secar de la Real i Son Sardina són els únics nuclis de Palma que encara es troben envoltats per l'horta de Palma, el capellà Antoni Vallespir pensa que han d'ajuntar forces per oposar-se als plans del nou Govern. Per a Assumpció Renom també és necessari que els ciutadans d'altres indrets de Palma es mobilitzin, "pensen que no els afecta aquest problema, que els queda lluny, però si no fan res, el dia menys pensat es trobaran que fan un Scalètric a la plaça d'Espanya i no hi poden fer res". La sensació d'indefensió és molt forta, les decisions es prenen de cop, de la nit al dia, sense consultar ni consensuar, i sembla impossible canviar-les. Renom es queixa de la poca pressió que fa l'oposició, i Vallespir fa notar que tant Jaume Matas com Ma Antònia Munar s'han desentès totalment del tema i l'han deixat totalment a les mans de l'Ajuntament. A part del valor del monestir i dels seus voltants, els nous equipaments també posen en perill la sèquia d'En Baster, l'única obra civil d'origen musulmà que encara avui funciona i que travessa les terres del monestir de la Real. Avui, dia de boira espessa, la silueta del monestir es dibuixa enmig del camp i té l'aspecte d'una antiga església abandonada i plena de fantasmes.

A Son Ferriol, Antònia Marquès fa set o vuit anys que és presidenta, encara que entremig hi va haver dos anys que no ho va ser perquè s'hi va negar. Per a la pròxima renovació de la Junta ja ha dit que no comptin amb ella, "estic esgotada, ja no puc més, i no hi ha ningú que es vulgui posar al davant, així que no sé com anirà la cosa". Està cansada de gastar les seves energies per aconseguir alguna cosa per al barri sense obtenir, a canvi, una gratificació o un resultat. "T'esgota veure que lluites i demanes, i no demanes per a tu, ho fas per a tots, i que no et facin el mínim cas". En un altre moment comenta que cada

temporada fan uns escrits a l'Ajuntament per explicar les mancances del barri però que no aconsegueixen res, "és com si ho tiràssim a la paperera, ni vénen a veure-ho ni ens diuen res. No volen saber res de l'associació de veïnats, tan bé com podria anar, perquè nosaltres som els que sabem més les mancances i les prioritats del barri". El sentiment d'aquesta dona és que a l'Ajuntament "van a la seva". Explica que pel desdoblament de la carretera Palma-Manacor l'Associació es va reunir amb el Consell i amb el Govern per donar alternatives al traçat. El proposat per l'Administració afectava molts d'horts que produeixen, i els veïnats proposaren que el vial passàs aferrat a l'aeroport on les terres del voltant ja no produeixen tant. Antònia no confia que els facin cap cas.

A's Coll d'En Rabassa, l'home de Catalina Aloy també es queixa que sempre són els mateixos "no hi ha gent que col·labori ni que ajudi ni que la vegis interessada perquè l'associació segueixi. La gent només critica". Els dos estan cansats de fer feina sense rebre res a canvi ni per part dels seus veïnats ni per part de l'Ajuntament.

A Son Cladera, Antonio, Constantino i Àngel es queixen també de la manca de participació dels veïnats en l'associació i en les activitats que organitzen. Es demanen si és per culpa de la televisió o d'Internet que la majoria dels nins i nines quan arriben als 14 o 15 anys deixen d'assistir a les activitats programades per l'Associació. També culpen el descens de les subvencions municipals, amb l'arribada del Partit Popular a

l'Ajuntament, de la manca de vida de la barriada. "Abans hi havia molta activitat, teníem teatre, una banda de música, que ara n'hi ha però abans era una escola i ara són músics que vénen d'un costat i d'un altre", explica Antonio, "el que volem, amb l'ajuda de l'Ajuntament, és aconseguir moltes coses, o només el que teníem abans". Constantino recorda també que abans hi havia a Son Cladera un grup de ball de bot que també ha desaparegut. Els tres pensen que s'ha de fer alguna cosa tant per part de l'Administració com dels ciutadans.

Taula rodona amb **Carlos García-Delgado** (historiador), **Miquel Ferrà** (periodista)
Pere Rebassa (arquitecte) i **Gaspar Valero** (historiador).

Fora portes

Magdalena Mulet

Coneixen la ciutat, però sobretot, l'estimen, i és des d'aquesta perspectiva que analitzen les diferents barriades de Palma, les seves característiques i l'evolució que han sofert en els darrers anys, fruit del procés d'augment demogràfic i sobretot, diuen, de la falta de planificació. Avui,

quan a Mallorca les "portes" de la ciutat són només els límits que imposa la mar, quan l'illa amenaça de ser un megaparc, una macrourbanització, això sí "esponjada i de baixa densitat" i, segurament, sostenible?", els nostres convidats reflexionen sobre per què és així i quines

seran les conseqüències tant urbanístiques com socials d'aquesta nova configuració que es produeix fora portes. Perifèries no haurien de ser exilis, reflexionen, si entenem la ciutat com a força dinamitzadora i aglutinadora d'allò que vivim i en definitiva d'allò que som.

ONA: La ciutat de Palma, canvia, barris abans tranquils i desitjats són avui perifèries gairebé perilloses i en ruïnes, quan no enderrocs. D'altres, amenaçats pel ciment i la cobdícia, lluiten per conservar la seva fisonomia...

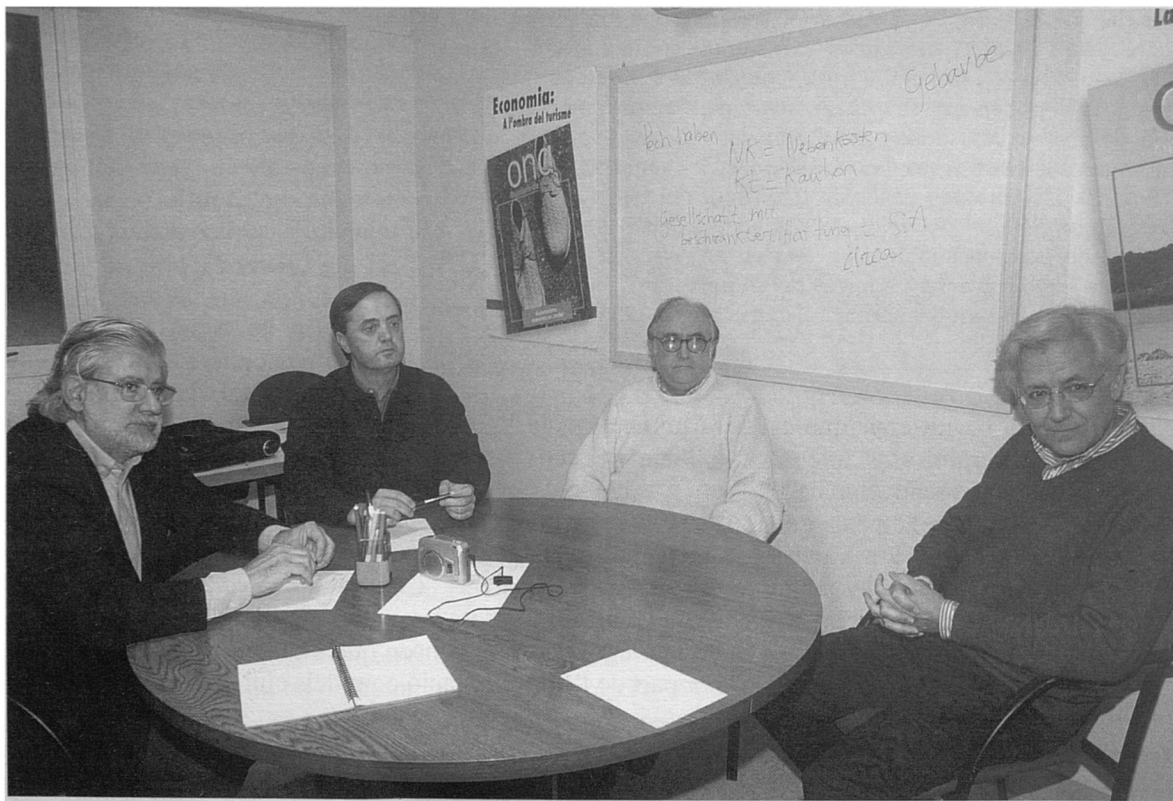
Valero: En principi la primera aproxima-

ció que se m'ocorre si parlem de les perifèries, dels barris de Palma, és una primera distinció entre perifèria rica i perifèria pobre. Com a altres ciutats, a Palma es dona el cas que hi ha barriades externes on devora cases riques a dos-cents metres hi conviuen construccions obsoletes, insalubres i marginals. Hi ha l'au-

tèntica perifèria urbana i també social i de pobresa.

Ferrà: I de confusió, perquè tot s'hi mescla: hi ha perifèria rural i perifèria urbana i moderna, d'immigració, com ara sa Indioteria, on hi ha la part antiga, aquell poblet que encara conserva fins i tot l'arquitectura d'una època passada amb els gratacels del temps de Franco, aquella barriada obrera, i el polígon que tot i no ser molt contaminants hi està aferrat. És una confusió.

Valero: Per parlar de perifèries m'agradaria introduir i recuperar un concepte, que és el de "fora porta", que recorda aquella època quan hi havia la murada i que "fora porta" era tot allò que s'estenia més enllà. Evidentment no hi havia la paraula perifèria... En aquell moment la desigualtat de què parlem no era com ara. La ciutat era més homogènia, tan-

cada dins la muralla i després, fora d'aquest perímetre, hi havia poblets, zona rural dins el terme municipal de Palma, llevat de Santa Catalina que era una excepció.

Establiments havia estat independent, per exemple. Era part forana de Palma, perquè en principi el concepte "part forana" no tenia res a veure amb les delimitacions territorials dels municipis. Era un concepte eminentment social.

Ferrà: Sobre aquesta percepció hi ha moltes anècdotes històriques. Es conta que després de la Guerra Civil hi va haver un home que el tancaren a la presó, d'aquells que interrogaven i després amollaven sense ben saber per què l'havien detingut ni tampoc amollat. Aquest home que era de Santa Catalina va quedar trastornat des d'aquest episodi i de llavors ençà no volia passar de la Riera perquè deia que el matarien si entrava a Palma. És una anècdota simbòlica, "Palma" entesa com a centre administratiu i també repressor, on hi havia el Govern Civil, les institucions, i l'autoritat.

Valero: El centralisme entès fins a les darreres conseqüències.

ELS LÍMITS

Rebassa: Jo puc parlar des del punt de vista urbanístic, que és el que conec i pel qual supòs que he estat convocat. I realment quan nosaltres parlem de perifèria ens referim sempre a límits, uns límits entre un lloc i un altre, de trànsit, lloc de canvi. I durant molt de temps les perifèries tant de les ciutats com dels pobles eren poc conflictives. La ciutat creixia amb naturalitat, amb una adequació al medi més o menys lògica i a un ritme adequat. Després s'enderrocaren les muralles i esclatà la ciutat, i hi va haver el Pla Calvet que encara que tenia alguns defectes era un pla, una mena de norma per seguir i que d'alguna manera regulava, tenia, ja ho dic ara, alguns defectes, però tenia virtuts i sobretot era un pla: hi havia planificació i s'hi respectaven els eixos de comunicació i s'hi marcava la radialitat de Palma. S'hi assenyalava la part més muntanyosa (tot i que després

les classes socials varen començar a delimitar i els més rics triaren per créixer les zones més "bones" i amb "més vistes), per dir-ho d'alguna manera... hi havia planificació.

Però a partir d'aquí el que realment crida l'atenció de les perifèries urbanes és la falta de planificació del seu desenvolupament, tant sigui turístic com un altre. El Pla Calvet es va sobredimensionar i es crearen barris que són conflictius ja per la seva pròpia densitat. I un fet encara més preocupant que provoquen les perifèries i que a més és un fet que es pot comprovar, és que aquestes perifèries s'han constituït i després òbviament consolidat de manera "espontània", o no tant... però en tot cas no s'han constituït des d'un punt de vista de la lògica urbanística i de la planificació, sinó des d'una perspectiva dels interessos particulars. Això és el que ha passat a Palma i ho podem veure si observem la realitat. El polígon de Son Castelló, per no anar més enfora, era una propietat! I llavors aquestes perifèries, el que encara és pitjor, queden englobades, engolides per la ciutat, i passen a formar part de la ciutat, estan al seu interior, però sense planificació, sense previsió de serveis etc., i el que havia estat perifèria queda dedins i està malament.

El que crida l'atenció és que durant anys hem estat sotmesos a una arbitrarietat, si més no urbanística, que en moltes d'ocasions s'ajusta perfectament a la propietat privada. Hi ha un exemple que m'agrada remarcar perquè és recent. És el cas de Son Gibert. Com és possible que a finals del segle XX a uns terrenys que eren de l'Església, un romanent de l'antic seminari, per qüestions ics, per donar una rendibilitat, que potser era justa, s'hi faci un polígon? I parlem de l'Església com podríem parlar de l'Exèrcit o d'altres institucions, perquè les institucions cauen en els mateixos paranys que els particulars. En definitiva és un posar constantment els interessos particulars per sobre els generals, i els resultats són a la vista. Els patim tots els ciutadans. Jo no dic que l'Església no merescques tenir unes rendes, però que per donar-los-hi s'augmenti l'edificabilitat d'una manera tan grolleira, en lloc de fer una zona verda, no és la

manera de planificar. Ara Son Gibert és un polígon més, amb un munt de problemes socials, perquè la planificació urbanística, o millor dit la seva manca, i la marginació social tenen molt a veure. Ara no hi ha infraestructures ni serveis adequats, no hi ha comunicacions ni possibilitats culturals, etc. Aquest és un fet que es repeteix constantment. Son Llätzer?, per què es va posar on és?, perquè a aquell moment no es varen entendre amb els que havien de posar el solar i per no sé què, es posà a una altra banda, però no com a fruit d'una planificació d'infraestructures, etc.

Valero: I ara passarà a Son Espases que encara és més actual.

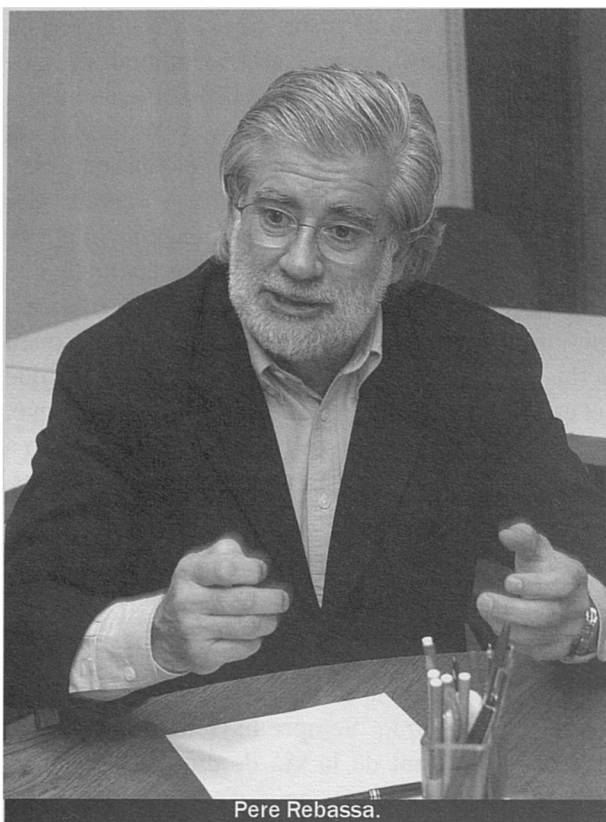
Rebassa: Si hem de parlar de la via de cintura... Sempre havíem pensat que al voltant de la via de cintura s'havia de produir una mena d'esponjament, però ara resultat que s'hi col·loca Fadesa, i a l'altre costat: més habitatges. Així les perifèries ja neixen conflictives.

Ferrà: Si comparem les fotografies aèries de Palma i Barcelona, per exemple, veurem que mentre que la de Barcelona té una lectura, és una ciutat que es veu com feta de capes concèntriques que es van expandint com les capes d'un arbre, a Palma no hi ha cap lògica, cap lectura possible, l'objectiu de la càmera no pot abraçar la fotografia.

Rebassa: Però és que a Barcelona s'han anat fent actuacions per donar-li coherència. Hi hagué els Jocs Olímpics que serviren per ordenar tota una franja i ara amb el Fòrum 2004 novament es fan actuacions perquè una zona que era marginal i no integrada a la ciutat, que era perifèria pura i dura, passi a formar part de la seva trama. A Mallorca no hi ha aquesta empenya pública. No hi ha estat mai. D'altra banda hem de dir que la perifèria es menja els pobles dels voltants. Se'ls menja i degrada la zona.

VÍCTIMES DE LA IMPROVISACIÓ

Valero: El Secar de la Real i Son Sardina

Pere Rebassa.

són les víctimes més actuals.

Rebassa: La façana marítima avui és també una altra perifèria, tot i que limitada per la mar, passeig i barques i cotxes i trailers...

García-Delgado: La fotografia aèria de Palma no és possible, és un Frankenstein, feta de trossos.

Valero: M'agrada l'enfocament que ha fet Rebassa per dir que la perifèria no és un concepte estàtic sinó que a mesura que creix la ciutat aquesta perifèria passa a quedar inserida dins la trama urbana, mentre neixen noves perifèries. És un concepte per tant dinàmic, perquè clar, mentre hi hagi creixement demogràfic serà lògic que n'hi hagi d'urbanístic, sense entrar ara a valorar-ho.

PERSONALITAT DE LES BARRIADES

Ferrà: A més hi ha una part estètica. Abans existia una tipologia a aquestes barriades. Son Espanyolet, es Molinar, el Terreno, encara que no tant perquè ja va néixer com una barriada inspirada per un altre tipus de gent que no volien ser com

els altres, que havien de tenir les cases amb el seu jardinet i una coveta de Lourdes i qualque element modernista si venia bé...

Valero: El llibre de Lluís Fabregues, *Ca nostra*, inclou un poema que explica perfectament aquesta rivalitat de les barriades, tot personificant les més "perifèriques" les més allunyades una de l'altra com eren el Terreno i es Molinar. I s'hi explica molt bé aquesta voluntat de tenir personalitat pròpia. Es Molinar era la barriada pobra i el Terreno era de rics. Avui això també s'ha perdut. Totes les barriades poden confondre's i ja no hi ha un orgull de ser cataliner, o d'es Molinar, i això va lligat a la pèrdua de les festes de cada barriada i a l'esperit de cada

barriada. Abans hi havia autèntica rivalitat: per fer les millors festes, etc. Aquestes són pèrdues potser inevitables, però que condicionen també la configuració social.

Rebassa: L'orgull de barri, el sentiment de barri avui no és tan real; encara que s'intenti recuperar.

Valero: Bartomeu Ferrà, a finals del segle XIX, ho recorda també a un poema, és un poema costumista que explica molt bé com era tot això en un passat no tan llunyà. Crec que saber com era abans ens pot ajudar a comprendre les coses, a "llegir" la ciutat actual. Bartomeu Ferrà parla en concret de les festes a la parròquia de Sant Joan a sa Llonja i explica la picabaralla que hi havia entre les barriades de Palma per fer les festes mes lluïdes, cada barriada havia de demostrar què valia.

Rebassa: Tot això no pot existir a les barriades modernes tal i com estan configurades.

ONA: La perifèria social coincideix amb la urbana?

Valero: Hi ha despersonalització social que ve motivada entre altres coses també per la mateixa configuració de les barriades. No hi ha veïnats. I tot això que ara comentam no és tan llunyà en el temps però molta de gent ja no ho ha conegut i no ens ho expliquen; recuperar aquesta història més recent és important.

García-Delgado: Hi havia rivalitats de joves entre les barriades. I ens barallàvem a pedrades.

Ferrà: D'aquestes bregues ja se'n parla a La Roqueta. Es feien a sa Faixina, i un dels cronistes de la revista, el 1885 es refereix a les pedrades que es pegaven i a la delinqüència juvenil de l'època.

D'altra banda Palma té una peculiaritat, les muralles de Palma, que varen condicionar en el passat el seu desenvolupament urbanístic, es construïren fins gairebé el temps d'Alcàntara Penya, i després foren enderrocades. En realitat les muralles no varen servir mai per a res.

García-Delgado: En temps d'Alcàntara Penya ja no es construïa res. En tot cas, però, entre que començaren a construir-

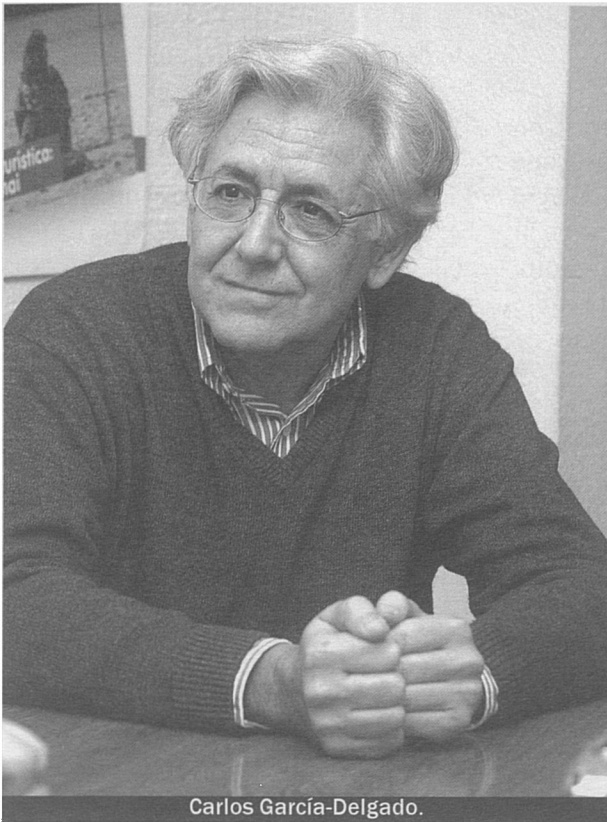
Rebassa:
"El que realment crida l'atenció de les perifèries urbanes és la falta de planificació del seu desenvolupament"

se i s'acabaren només passaren vuitanta anys. Havien començat en temps de Carles V, el 1570, o sigui que es construïren durant més de tres-cents anys i quan finalment estigueren llestes, al cap de vuitanta anys ja s'enderrocaven les primeres.

Ferrà: Però fins al temps d'Alcàntara Penya es mantengueren, s'hi feien cosetes i millores.

PAISATGE HISTÒRIC

Valero: Ara és molt actual un altre tema que vull introduir, és el concepte de paisatge històric i em referesc al Secar de la Real, ara d'actualitat. Fa uns dies vaig assistir a una reunió "in extremis" sobre la situació actual i se'n parlà: és necessari que ara ja en el segle XXI s'estableixi una protecció per als paisatges històrics

Carlos García-Delgado.

que envolten la ciutat. Perquè ara al Secar, no només és que no enderroquin el monestir, sinó que els voltants l'ofeguen i se'l mengen. Tots els pobles del voltant de Palma han estat literalment engolits per aquestes perifèries, però a més és que això s'ha fet sense planificació, sense sentit.

Històricament hi havia la ciutat emmurallada i després, fora portes hi havia pobles: Establiments, es Secar, Sant Jordi, Son Espanyolet, etc., i entre i entre hi havia camp, grans possessions cultivades. Son Berga, Son Dameto, Son Pardo, etc.. que en el millor dels casos han conservat el topònim. I ara a l'hora de demanar protecció no només s'ha de demanar per a les cases, la pervivència de les quals encara no està clara... perquè estan a punt de tomar Son Ametller... També fa falta protegir els paisatges, aquests "paisatges històrics" de què parlava; avui hi ha una perifèria que es destrueix sense cap embut en un desenvolupament que s'ho menja tot i si hi ha sort salva qualche element; això passa a la Real, on no serveix salvar només el monestir, sinó que s'ha d'emmarcar en un entorn històric i cultural.

Ferrà: Aquest és un problema que no se

circumscriu a Palma, això passa a totes les ciutats, on s'hi veu patrimoni, elements històrics, totalment encaixonats entre construccions que no hi tenen res a veure. Però realment és difícil de resoldre.

Rebassa: Una alternativa és la que proposa precisament García-Delgado, que és construir noves ciutats, i deixar les que hi ha tal com són.

És molt difícil compaginar, perquè la ciutat creix i necessita espais. Es podrien aprofitar amb la seva reutilització, perquè s'han de reutilitzar, i prèviament s'hi ha de fer intervencions que poden ser més o menys afortunades o respectuoses.

Ferrà: L'opció és deixar "respirar" els edificis i a més fer-ne una reutilització.

Rebassa: Si hi hagués planificació urbanística això seria més factible. Però el que fa l'urbanisme actual és legalitzar situacions de fet, no planifica. El que fa és legalitzar els interessos del moment o d'un grup. No es pot planificar a partir d'interessos particulars més o menys legítims i legítims.

URBANISME DIBUIXAT

García-Delgado: El problema d'aquest urbanisme que efectivament va per darrere dels interessos privats és que no dissenya. L'urbanisme de Cerdà, per posar un exemple, era un projecte de ciutat, un dibuix dels carrers i dels equipaments, que li sortia millor o pitjor, però era un projecte de ciutat dibuixat, i això passava al segle XIX a tot el món i el resultat foren ciutats fantàstiques: Filadèlfia, els exemples de Londres, de París. Ara, a un moment determinat l'urbanisme esdevé abstracte. Apareix el bloc aïllat i la densitat comença a valorar-se a la baixa. És a dir, es comença a creure que com menys densitat millor, quan en realitat ciutat vol dir alta densitat i per tant baix

consum de territori. Però clar, ara s'usa això de "baixa densitat", tothom se n'omple la boca, cosa que a territoris limitats, encara és més perjudicial. És nefast. Tot Mallorca és de "baixa densitat". I encara avui és defensa que és millor tenir parcel·les grosses que petites, quan hauria de ser al revés i procurar l'alta densitat, encara que no excessiva, la qual cosa produeix poc consum de territori. L'eixampla de Cerdà, que es considera un gran

García-Delgado:
"I encara avui és defensa que és millor tenir parcel·les grosses que petites, quan hauria de ser al revés i procurar l'alta densitat, encara que no excessiva, la qual cosa produeix poc consum de territori"

èxit urbanístic, té la major densitat de població d'Europa, entre les cinc més altes del món quant a grans ciutats es refereix, i tot i amb això el de Barcelona és un eixampla que funciona a la perfecció. Però va ser "dibuixat". Hi va haver carrers i previsió d'espais públics. Perquè en cas contrari es construeix

com a taca d'oli que s'estén i creix de manera totalment incontrolada, a demanda.

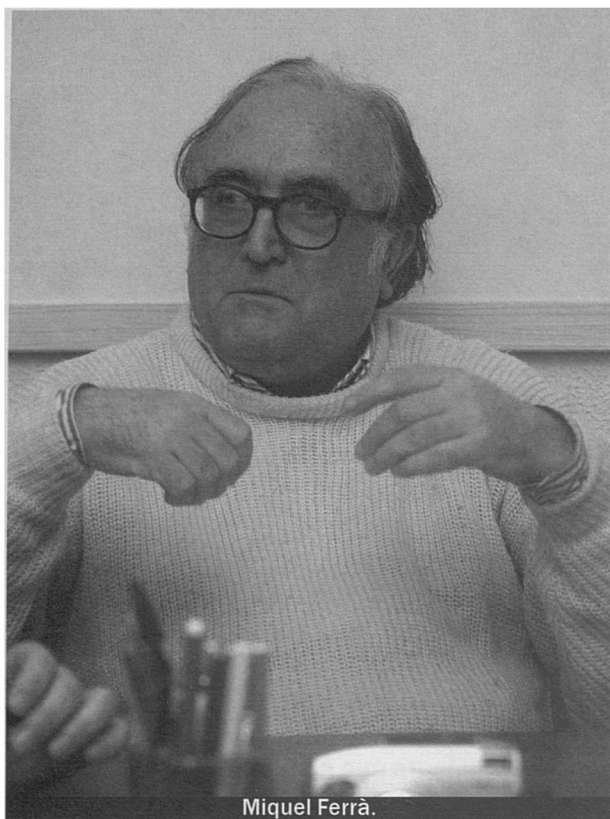
Rebassa: Però ara Son Gibert és alta densitat i tampoc no resol res.

García-Delgado: No és tan alta densitat, no ho creguis, el que veritablement dóna alta densitat i comoditat és la ciutat dibuixada, planificada, amb carrers.

Els carrers ordenen, si col·loques en pres tatges els llibres de ca teva n'hi caben més que si els deixes sobre la taula o a qual sevol banda. I a més són més fàcils de trobar, tot funciona millor i consumeixes menys espai. El desastre de les perifèries és que són desordenades i de baixa densitat.

Rebassa: D'altra banda aquests perifèries aviat s'han d'absorbir, és a dir, queden incloses dins la ciutat, i ja no són perifèria sinó males barriades, perquè hi ha noves perifèries més exteriors.

García-Delgado: Males o bones barriades, perquè avui Santa Catalina ja forma part de la ciutat i és una de les millors

Miquel Ferrà.

barriades de Palma. Però això és perquè Santa Catalina tenia planificació.

Rebassa: Es Molinar que ara s'ha revalorat i és un lloc desitjat tenia també estructura, i això li ha permès renovar-se amb noves utilitats. I ara el que hi valia deu val cinquanta.

García-Delgado: La gent torna als llocs que realment estan ben dissenyats.

Valero: Dit en altres paraules, aquest concepte de dissenyat inclou tornar a una mesura humana, a construcció de barriades i ciutats fetes per als homes. També es poden valorar altres coses com veure la mar, etc., però sobretot el que se cerca és la mesura humana.

ONA: I la perifèria de la mar a Palma?

Rebassa: S'Arenal és un cas també digne de ser comentat. Perquè clar, la ciutat no pot créixer cap a l'aigua però ho fa en longitud.

García-Delgado: Jo he de dir que som molt pessimista quant a les solucions, perquè...

Ferrà: No es perdona un metre.

García-Delgado: Perquè no hi ha iniciativa pública que passi per damunt dels interessos del moment. Perquè no hi ha planificació a quaranta anys vista i òbviament perquè no es perdona ni un metre de sòl...

ONA: Vostès han posat d'exemple actuacions molt ambicioses de Barcelona. A Mallorca, podríem també tenir intervencions d'aquest tipus?

García-Delgado: Barcelona és un exemple, però n'hi ha més, Bilbao fa deu anys tenia tota aquella zona on ara hi ha el Guggenheim que era horrosa... i ara ha canviat comple-

tament no només l'entorn sinó la vida de la ciutat. O València, que du a terme actuacions que configuren una nova ciutat. En canvi aquí no hi ha manera.

ONA: Per què?

PERIFÈRIA SOCIAL

Ferrà: Parlam de perifèries urbanístiques, però és que aquí hi ha molta perifèria social, vull dir gent que no està integrada, gent a la qual ja li va bé viure a aquestes barriades. Gent que no sent cap inquietud d'aquest tipus, un satèl·lit sense identitat que no té aquesta demanda i per poder dur endavant aquestes actuacions tan ambicioses fan falta uns polítics però també un poble al darrere.

Rebassa: Si ens referim a aquest altre tipus de perifèria també les actuacions han de ser a un altre nivell. Clar, que no és culpa dels polítics, els polítics no són sinó el reflex de la societat que tenim, és una autocrítica que hem de fer tots. Si la societat mallorquina no és capaç de tenir polítics que mobilitzin serà per qualche cosa, els polítics són els que triam.

Valero: Hi hauria d'haver una redistribució de la riquesa des del punt de vista de l'urbanisme, des del punt de vista de la "guapura", és a dir, estètic, de la ciutat.

Ferrà: A tots ens interessa el turisme, ara bé, a la societat mallorquina hi ha un percentatge molt gran de gent que no estima Mallorca, que en acabar aquí aniran a una altra banda. I se'n foten de Mallorca, és només una explotació i ja està.

García-Delgado: Començant pels mateixos empresaris...

Ferrà: I el que volen és vendre qui té i el que no té vol tenir, per vendre.

García-Delgado: Per altra banda, aquest és un esperit molt mallorquí.

Ferrà: Molt fenici.

Valero: És el de sempre, si no ho coneixes no ho estimes i si no ho estimes no ho pots defensar, perquè no ho valores.

Ferrà:
"Parlam de perifèries urbanístiques, però és que aquí hi ha molta perifèria social, vull dir gent que no està integrada, gent a la qual ja li va bé viure a aquestes barriades"

Rebassa: Hi ha un cas tan ciutadà com és el Born de Palma que exemplifica bé tot això. Si fóssim a una altra ciutat, seria inimaginable! Com pots pensar que un dels passeigs més bells i més emblemàtics de la ciutat, amb un entorn incomparable...

amb la Seu, la façana marítima, l'Almudaina, els jardins de la Reina... estigui com està?, amb aquesta "cosa", amb aquest caire de provisionallitat indefinida. I no passa res, ningú no es mou; no hi ha hagut cap protesta ciutadana!, ni cap manifestació. I s'accepta una reforma tan barroera i grollera, des de fa dos anys! Això és falta de ... no sé falta de què. És que no és possible imaginar un entorn més mal resolt que el Born avui en dia.

García-Delgado: Un entorn meravellós que poques ciutats tenen...

Gaspar Valero.

Rebassa: I no protestam! Això demostra falta de força ciutadana per ser exigents.

Ferrà: València és un hort, Catalunya una fàbrica i Mallorca un hostel. I tot funciona d'acord a aquesta simplificació. A l'hort la gent s'ajunta per defensar uns mateixos interessos; a la fàbrica fan feina per un mateix producte i encara que un sigui l'amo i l'altre hi treballi i no tinguin els mateixos interessos tots volen que vagi endavant, però a l'hostal tot és un entrar i sortir de gent, els clients que entren i surten i el personal també i només hi estan quinze dies uns i una temporada els altres.

García-Delgado: El turisme és la causa del que passa.

Ferrà: La turística és una indústria servil per definició.

García-Delgado: Has de donar-los el que volen, o el que creus que volen a cada moment, i acabes per fer "el que s'ha de fer", i això, tot i ser el motor de Mallorca, és un càncer cultural; perquè acaba per organitzar-se un desgavell.

ONA: Si parlem de turisme, podem, per

acabar, comentar la situació i els projectes de s'Arenal, aquesta perifèria marítima i turística a la qual han fet referència.

Rebassa: El Pla d'excel·lència de s'Arenal! La primera línia ja està, agradi o no, però s'hi ha actuat. Ara, la resta... és una qüestió a llarg termini i de pressuposts. Els plans de rehabilitació de Palma, sa Gerreria per una banda i s'Arenal per l'altra, són dignes de comentar. Sa Gerreria al meu parer és un desastre.

SA GERRERIA

García-Delgado: Una catàstrofe.

Rebassa: La rehabilitació entesa com: "ho tomam tot i construïm de bell nou", Déu meu! Bé, ja veurem els resultats, de moment un desastre irreparable. Clar que era més costós, més difícil, més mal de gestionar i més car. Ara, l'oportunitat de sa Gerreria ja està perduda!

García-Delgado: El cas de sa Gerreria és depriment, no només pel patrimoni que ha desaparegut, sinó perquè significa renunciar a fer altres coses. Quan començarem en els anys setanta i vuitanta al Puig de Sant Pere i a sa Calatrava fórem un exemple a seguir. A tota Europa hi havia un corrent i se sabia que aquí es feia una cosa nova que era valorar les tipologies populars d'habitatge i els traçats antics de les ciutats, cosa que no s'havia fet mai, perquè abans es declarava Conjunt Històric i Artístic només les zones on hi havia grans monuments; i a partir de llavors es considerà la ciutat com a tal. I això es va començar a treballar a Bolonya a Itàlia i a altres indrets d'Europa. I a poc a poc es feia ... i aquells criteris que s'elaboraren amb molta de discussió i d'estudi s'aplicaven a Palma. Ara a sa Gerreria s'ha tirat tot per terra, i mai millor dit, per partir de zero, per fer una barriada folklòrica d'imitació, de cartó

pedra, una mena de Pueblo Español aberrant. És l'actuació urbanística més depriment que ha passat a la història recent de la ciutat.

Valero: Una actuació era necessària, també des del punt de vista social, perquè aquesta era una perifèria al bell mig de la ciutat, i ara, bé, aquesta gent s'ha traslladat, s'ha desplaçat. Perquè en realitat aquestes actuacions el que fan es treure la gent del seu propi barri. Es revalora, però ja no hi viuen els mateixos, es destrueix la trama urbana i també la trama social.

García-Delgado: Darrere tots aquests desastres hi ha una gran manca cultural, Quan dèim "i els polítics, què fan, que no s'adonen que sa Gerreria és un valor?". Doncs, realment crec que no, que no s'adonen. I quan els hotelers que estan folrats en lloc de comprar i rehabilitar Raixa es fan un xalet, també ho demostren. Ha de venir un estranger a valorar Raixa i després el Consell li pren... I Michael Douglas ha de comprar a Valldemossa i després...

Valero:
"És necessari que ara ja en el segle XXI s'estableixi una protecció per als paisatges històrics que envolten la ciutat"

ONA: Quant a s'Arenal?

Rebassa: És un problema. Si per tomar uns edificis, com ara els militars, de la façana marítima, fa anys que en parlem!, i ara han tomat la caixa de reclutes.

García-Delgado: Sí, és un problema i una oportunitat; però falta capacitat, empenya pública, fa falta de capacitat d'entusiasmar i decisions valentes i a llarg termini.

Rebassa: El Pla d'excel·lència tal com jo el conec només interessa als hotelers, és per una tema d'explotació hotelera. I la resta no interessa tant.

García-Delgado: Tornam al que dèiem, interessos d'un o d'un grup, però no interessos generals.

Gent del barri, gent al barri

Juanjo Sánchez

Antònia Gual i David Abril són els autors d'un estudi sobre els barris perifèrics de Son Roca i Cala Major de Palma, una de les nou ciutats del món que formen part del projecte d'àmbit internacional "Barris del Món". Durant la primera fase de l'estudi, els investigadors han comprovat que els barris ja no són el que eren fa uns anys, perquè ja no hi ha gent del barri que hi fa la seva vida i surt al carrer, sinó gent al barri que gairebé només hi va a dormir. Manca vida social i expectatives, sobretot per als joves. Al mateix temps, els barris tenen cada vegada una major crisi de participació veïnal, segons han constatat Gual i Abril al seu estudi, per això remarquen la necessitat de prendre una major consciència de la realitat social per part de la població i així poder trencar aquesta tendència decadent als barris de la perifèria.

-Pel que heu pogut sondejar, de quina manera li agrada el lloc on viu a la gent dels barris de la perifèria?

-DA: A tots els barris en general, però sobretot als barris perifèrics, hi ha dos o tres perfils d'habitants. Per una banda hi ha la gent del barri, i d'aquesta cada vegada en queda menys, és la gent que hi ha estat tota la seva vida o bona part de la seva vida i que han viscut al barri, viuen al barri i fan vida de barri. Aquest és un perfil d'habitant del barri cada vegada més minoritari, perquè s'han produït tota una sèrie d'esdeveniments i de processos que no podem negar, des de la fragmentació del mercat laboral fins a molts d'altres motius, en els quals ara no entraré però que han contribuït a fer que la gent tenguí uns altres horaris i ritmes de vida que també han fragmentat la vida de barri. És a dir, aquest nucli dur de gent del barri que fa vida de barri és cada vegada menor, i això afecta lògicament la participació ciutadana. I després, també hi ha gent que fa un poc de vida al barri o que viu al barri, supòs que es tracta del gruix de la població del barri, però que hi viuen com podrien viure a una altra banda. I després, hi ha la gent que només va a dormir al barri. En els barris perifèrics, tot això és una cosa molt evident, perquè els barris perifèrics tenien fa uns anys un nivell de participació ciutadana molt elevat, sobretot en els anys setanta i vuitanta. Vull dir que eren aquests barris els dinamitzadors de la vida social de la ciutat, i ara no és així, perquè la fragmentació de la vida particular de cadascú i de la vida social també, ha fet que la participació ciutadana d'aquests barris estigui en crisi. És a dir, a molts d'aquests barris perifèrics es registren fets com que desapareixen les festes de barri, perquè ja no hi ha veïns a les associacions de veïnats. Ara per ara, en molts de casos les poques activitats que es feien s'havien concentrat a fer les festes del barri, que és un element innegable de cohesió de la vida del barri, i això també s'acaba. A Cala Major, per exemple, ja fa dos anys que no es fan festes locals, a Son Roca cada vegada això va més en declivi i hi ha d'altres barris que ja les han perdut.

Antònia Gual Horrach i David Abril Hervàs tenen, tot i la seva joventut, una llarga experiència de treball amb la gent del carrer.

Antònia Gual va néixer a Mancor de la Vall l'any 1970, és llicenciada en pedagogia i diplomada en treball social per la Universitat de les Illes Balears. La trajectòria laboral de Gual sempre ha estat relacionada amb projectes socials i educatius.

David Abril va néixer l'any 1975 a Inca i és llicenciat en geografia i història per la UIB. La seva experiència professional també ha estat lligada contínuament al disseny de projectes educatius i d'intervenció social, en els quals ha participat.

-AG: De tota manera, crec que als joves sí que els agrada viure al seu barri pel que ells expressen. Per exemple, els joves de Son Roca tenen molt clar quin és el seu lloc, quin és el seu espai. No és que estiguin identificats amb el seu barri, però el tenen prou al seu interior, al contrari del que pot pensar a vegades la gent adulta que diu que el jovent no té res

clar. En el cas de Cala Major, el fet que no hi hagi espais públics condiciona molt el fet que no existeixi participació social.

-Tenc entès que a Cala Major les voravies conformen l'únic espai públic disponible.

-DA: És que no hi ha absolutament cap espai públic, només la platja, però per anar-hi ja has de travessar la barrera dels hotels de primera línia. Crec que Cala Major deu ser un barri paradigmàtic a l'àmbit mundial, no sé si hi ha una cosa igual a tota Europa.

"La gent del barri que fa vida de barri és cada vegada menor, i això afecta lògicament la participació ciutadana"

-Per què es perd la tradicional participació ciutadana dels barris?

-DA: Hi ha una certa crisi de participació, la gent no s'implica. És el clam que no només fan les associacions veïnals, sinó d'altres col·lectius socials, que troben a faltar la participació. La participació és prendre part de qualque cosa. I si, com li deia abans, la gent ja no viu al barri, i viure vol dir fer-hi la teva vida, doncs és molt difícil fer que la gent participi. Un exemple molt clar que ja no es fa vida de barri és l'oferta d'oci dels centres culturals, per tot es fa exactament el mateix, hi ha un patró únic, són activitats que no responen a les demandes de la gent del barri. Tampoc no n'hi ha activitats diferents del centre cultural d'un barri respecte d'un altre, són totes iguals, homogènies. Vius a aquell barri perquè potser hi ha estat més fàcil accedir a un habitatge, però no per res en concret, perquè t'agradi més o perquè t'agradi menys. Només aguanta aquell nucli dur de gent que va començar a viure al barri durant els anys setanta, que aguanta fins i tot amb participació a l'associació de veïnats. Des dels anys setanta fins ara han passat trenta anys, ja parlem de segones i fins i tot terceres generacions de gent que ja té molt poc a veure amb aquella història de la gent que vivia i feia vida de barri.

SENTIMENT DE RECEL

-Es perd una forma de ser, de veure el conjunt dels veïns, amb la manca de participació social?

-DA: Sí, a més es perd una manera de veure el conjunt de la ciutat. Nosaltres hem detectat un sentiment de recel cap a la ciutat, sobretot de gent major, que varen ser els primers habitants d'aquests barris perifèrics. Ni tan sols davallen a Palma, aquesta és la seva expressió, hi ha gent que fa mesos que no davalla a Palma, com si fos una altra cosa. I moltes vegades fins i tot s'expressen molt negativament, no senten la ciutat ni l'Administració municipal properes a ells, què els dona la ciutat? Tal vegada d'un barri a un altre hi ha la diferència que tenen un millor o pitjor servei de transports, però no massa més, no entenen aquesta proximitat de la ciutat ni entenen que la ciutat els doni res. I amb la gent jove passa el mateix o molt

-AG: A part d'això, jo crec que a participar s'aprèn. Manca això, jo crec que a l'escola avui en dia no s'ensenya a participar, i en aquest sentit el projecte en el qual treballam vol tenir en compte això, que a participar s'aprèn.

L'ESGLÉSIA

-Passa amb els joves el mateix que amb els adults, que han deixat de banda l'associacionisme?

-DA: A Mallorca encara queda, i perdoni'm l'expressió, un nucli dur que forma el moviment associatiu que es concentra en els grups d'esplai, que tampoc no són pròpiament associacionisme juvenil, joves organitzats, són més aviat participants d'activitats de temps lliure, que sí que n'hi ha a la majoria dels barris encara. Per una altra banda, hi ha un mínim de xarxa social entorn a les parròquies. En aquest sentit, a l'Església se li ha de reconèixer l'actuació com a catalitzadora del poc que queda de vida social a molts d'aquests barris. Però, en general, es pot dir que el moviment associatiu, si no ha minvat, com a mínim no ha crescut, i això que ja partíem d'uns mínims que eren molt minsos amb relació a altres llocs de l'Estat espanyol.

-Per què és que l'Església encara és capaç d'aglutinar els veïns del barri?

-AG: Supòs que el fet de comptar amb un espai físic ajuda.

-DA: Tota aquesta fragmentació social, tota aquesta crisi de participació ciutadana lògicament també afecta l'Església. El fet que l'Església sigui una institució d'un cert pes, també explica aquesta realitat. Per exemple, en el cas de Son Roca, que és un barri on no hi ha excessiva intervenció per part de l'Ajuntament, el fet que l'Església sigui una institució de cert pes, amb el suport d'altres entitats com poden ser Càritas o tota la xarxa social que depèn de l'Església, ha fet que pugui mantenir un cert nivell d'activitat. A més, la parròquia no s'ha trobat amb el problema que suposa aquesta fragmentació social, per exemple en el cas de l'associació de veïnats, que sí que depèn de la situació personal de la gent que participa en la junta directiva.

-AG: Tot això enllaça amb una tradició històrica crec, que encara perdura, perquè sinó tal vegada el barri quedaria en orris. Pens que no és una cosa d'ara que l'Església hagi despertat, sinó que ve d'anys enrere i que més o menys ha sabut mantenir.

EXPECTATIVES DE FUTUR

-Què volen els joves que canviï als seus barris?

més. La gent jove, a més, té un conflicte per aquesta fragmentació que es produeix, que fa que fins i tot els seus pares no se sentin ni facin vida de barri, i ells que estan estigmatitzats per ser d'aquests barris, tenen condicionat fins i tot el seu futur. Quan surten del barri diuen, mira aquests són de Son Roca, o bé són de Cala Major, mare meva, no es trauran mai una carrera. Això, ells també ho senten i a més, com a adolescents i com a joves, contínuament estan apel·lats a pronunciar-se sobre quina és la seva identitat, ells es reforcen més amb aquelles arrels.

-La relació dels joves amb el seu barri és ara molt difícil. Tot i així, es pot ser optimista si miram el futur?

-DA: És una cosa complexa, és un procés conflictiu. Però, al mateix temps, pensam que aquestes coses suposen una oportunitat per rompre aquest bloqueig que es dona en la participació ciutadana, i per això també treballam amb població jove. Moltes vegades, els agents socials, les associacions veïnals, no veuen aquests joves ni tan sols com una qüestió del barri, són "els joves".

-AG: Els joves responen a necessitats individuals, primer de tot. Per exemple, ells demanden una pista per als monopatin. Vull dir que aquestes peticions no responen a una necessitat col·lectiva, encara que sí a una necessitat de grup.

-DA: Hauríem de distingir dos tipus d'expectatives. Unes són les que deia Antònia, les personals. Clar, a més, en aquests barris les taxes d'abandonament de l'educació obligatòria assoleixen quotes increïbles. En el cas de Cala Major, pràcticament no hi ha cap al·lot que faci batxillerat o formació professional, simplement no acaben l'educació obligatòria i punt, aquí ningú no s'immuta per aquesta situació. Tot això diu molt, perquè la gent té una certa facilitat, entre cometes, d'accedir al mercat de treball, i això és el que volen ells, tenir doblers per avui i en molts de casos doblers per consumir drogues i fugir un poc del que sigui cap responsabilitat de tipus comunitari. Per tant, com que encara estam en aquesta fase, sobretot en parlar de gent jove, que el tema comunitari el veu com més enfora, és difícil entrar en aquest segon tipus de motivació, que seria la participació comunitària. Però, al mateix temps, en la feina de carrer que feim, veim el potencial que tenen. Aquesta setmana mateix, he vist un grup d'uns 25 al·lots de Son Roca d'entre 15 i 20 anys que s'han fet una caseta al camp amb deixalles del polígon de Can Valero. És increïble, perquè amb bateries de camió s'han fet uns circuits elèctrics i més coses allà. És a dir, aquests al·lots són capaços de gestionar un centre juvenil amb el que fan, però no es reconeix, són el pitjor per a tots, fins i tot per als seus pares i per a la gent del barri i de fora de Son Roca. És aquest potencial el que s'hauria de treballar, per implicar més sectors a part dels joves. En molts de casos, en els diferents grups socials no es veu aquest potencial dels joves, perquè la societat en té una visió negativa.

-AG: Pensam que el que també pot ser interessant per al projecte és obrir espais d'intercanvi intergeneracional, més que res perquè cada vegada més els adults tenen una imatge distorsionada de la vida quotidiana dels joves i pensam que és convenient que es trobin i que parlin de coses que poden afectar també uns altres sectors de població.

"Barris del món, històries urbanes"

"Barris del món, històries urbanes" és un projecte per a la diagnosi de diversos barris que es desenvolupa simultàniament a nou ciutats del planeta, en tres continents diferents (Àfrica, Amèrica llatina i Europa), que està coordinat per la delegació europea de l'ONG Enda Tercer Món, amb seu a París. Palma és una de les ciutats que formen part de la iniciativa, i en concret els barris de Cala Major i Son Roca. A Palma, l'associació sense ànim de lucre Aula Cultural és responsable de la implementació del projecte, en el qual treballen David Abril i Antònia Gual.

-Què és el que vos ha mogut a fer aquest treball?

-DA: Nosaltres vàrem començar a participar l'any 2003 al projecte de cooperació internacional. Es tracta d'una investigació participativa sobre els habitatges dels joves de barris perifèrics de diferents ciutats del món, Bogotà a Colòmbia, Río de Janeiro al Brasil, El Alto a Bolívia, Bamako a Mali, Dakar al Senegal, Rabat al Marroc, Évry a França i Barcelona i Palma a Espanya. Nosaltres, en la fase inicial de diagnosi del projecte, ens hem centrat als barris perifèrics de Cala Major i Son Roca, que són barris que ja coneixíem i com que la feina de base l'ha fet amb joves, el GREC (Grup d'Educadors de Carrer) tenia gent a aquells barris, això ens ajudava a no haver de partir de zero i a facilitar-nos la feina a l'hora de fer diagnosi i dinàmiques amb els joves per a la investigació-acció.

-En què ha de consistir la segona fase del projecte, quina és la pretensió final?

-DA: És una mica complicat, ja que es tracta d'un projecte a mitjan termini, que ha de durar tres anys. El projecte parteix d'una sèrie d'hipòtesis, sobretot perquè els barris perifèrics de les ciutats mitjanes i grosses tenen les seves pròpies dinàmiques de funcionament, tenen les seves pròpies normes sobretot entre els joves, joves moltes vegades estigmatitzats només pel fet de pertànyer a aquests barris. Això marca, no només el seu funcionament quotidià, sinó fins i tot les seves expectatives de futur. Al mateix temps, es tracta de barris que, en general, han estat segregats físicament de les ciutats. En el cas de Palma és evident, encara que el cas de Cala Major és diferent del de Son Roca, perquè més aviat és una zona degradada derivada del que va ser una de les zones turístiques més fortes durant els anys seixanta i setanta, que s'ha degradat i ha estat reocupat per gent de classes baixes que ocupen els antics blocs d'apartaments turístics. Però, en general, a Espanya hi ha molts de barris com Son Roca o Son Cladera, barris que es varen segregar pràcticament de la ciutat, que, per dir-ho d'alguna manera, varen treure les classes treballadores a fora, les varen concentrar a habitatges de protecció social. És una cosa que no només s'ha fet a Espanya, sinó a altres bandes del món, és una cosa comuna de moltes de les ciutats amb què treballa aquest projecte. Aquests barris perifèrics, a part que els joves s'hi troben malament, són zones degradades, són barris on no hi ha expectatives de futur, on hi ha, fins i tot, un sentiment de recel cap a la ciutat. La idea és treballar en un procés d'investigació a tres anys vista, després d'aquesta primera presa de contacte, d'aquest diagnòstic, per saber quina és la situació dels barris esmentats. El que volem és, a partir d'aquest col·lectiu de joves desfavorits, habitants d'aquests barris que tenen la seva problemàtica, intentar convertir-los en dinamitzadors d'aquests barris; que no només millori la seva situació personal i com a col·lectiu sinó també la del barri, quant a participació ciutadana.

AG: S'entén que els joves han de ser els actors principals de la seva realitat. Partim del fet que ells mateixos representen el futur.

GENT GRAN

-El col·lectiu de la tercera edat, quin paper juga al barri i com s'hi troba?

-DA: El tema de la tercera edat és diferent, almenys des del punt de vista institucional està més ben tractat.

-AG: És més reconegut.

-DA: Supòs que deu ser perquè els joves no voten, però pràcticament no falta a cap barri un centre per a la gent gran. A més, tenen les begudes barates, espectacles, curssets i activitats culturals. Això sí, moltes vegades amb un mateix patró per a tothom, el que crec que és negatiu, perquè això frustra la creativitat i frustra fins i tot el lligam de les activitats que es fan amb relació al barri, amb relació a la vida comunitària. Tothom fa el mateix, s'ha acabat. La ciutat de Palma és una ciutat molt diferent en ella mateixa. De tota manera, a nosaltres ens ha sorprès que els més receptius quan hem organitzat alguna activitat d'investigació acció amb els joves per captar les seves expectatives respecte del barri hagin estat la gent gran, és la que més bé ho ha reconegut, dient mira que bé que es fa qualque cosa. Per ventura falta aquesta fase de posar-los en contacte, joves i majors, és un repte que tenim, intentar crear espais on es trobin.

-Són les infraestructures o instal·lacions una de les principals mancances dels barris de la perifèria?

-AG: Pens que el fet que hi hagi un espai fa que la gent tenguin molt clar que té possibilitats d'expressar-se.

-DA: El problema dels barris perifèrics és que moltes vegades estan constituïts per habitatges d'un espai molt limitat, els veïns necessiten un espai públic més enllà del domèstic, perquè l'espai domèstic és insuficient. També és una qüestió que depèn del barri. Cala Major, com li he dit abans, no té cap espai públic, això ja és molt greu, ni biblioteques ni centres culturals ni tan sols una plaça, no n'hi ha ni una plaça. A Son Roca sí que hi ha el mínim d'infraestructures que tenen altres barris perifèrics: centre cultural, biblioteca, un parc o una plaça, hi ha una escoleta, hi ha dos col·legis, està bé. Què és el que passa?, que aquests serveis públics no són utilitzats per la gent del barri, perquè no responen ni a les seves necessitats ni a les seves expectatives. A l'escoleta que hi ha allà crec que no n'hi ha cap nin de Son Roca, a les activitats del centre de cultura hi va gent de tot Palma menys de Son Roca. En realitat són espais que no són utilitzats per la gent que hi viu. Aquest és el punt que falta, més que res hi ha necessitat de comunicació i necessitat de diàleg. Parlàvem abans de fragmentació de la participació, tota aquesta fragmentació dificulta la comunicació, la comunicació entre els habitants del barri, també la comunicació entre els habitants del barri i les seves institucions més properes, que a més estan enfora, malgrat se suposa que és l'Administració més propera. Clar, com que aquests espais de comunicació no funcionen, doncs: oferta cultural per a tothom igual. I no és culpa només de les institucions, és un problema de manca de canals de comunicació per tots els costats.

IMMIGRACIÓ

-Aquests problemes són més greus a la perifèria?

-DA: Pens que sí, ja que és on es concentra el gruix de la po-

blació de Palma. Per exemple al casc antic, el perfil de gent que hi viu ja no té res a veure amb la perifèria. D'entrada, les expectatives de futur dels joves dels barris de la perifèria no són les mateixes que al casc antic. Una és una fàbrica de rics i una altra una fàbrica de pobres.

-Com afecta el fenomen de la immigració a la convivència d'aquests barris?

-DA: Hi ha diferents models. Per exemple, Cala Major ja és un espai molt difús, on no hi ha aquest nucli de gent del barri, sempre rota la població, hi ha molts d'immigrants i una segregació per nacionalitats o ètnies. I s'hi ha concentrat població immigrant, perquè habitar un estudi d'aquells de Cala Major és relativament barat amb relació al que costa a Palma en general. A Son Roca o a Son Cladera també l'habitatge és més barat que al centre de Palma o als barris de l'eixample. És més fàcil adquirir un habitatge en aquests barris perifèrics, però al mateix temps hi ha molt poca immigració respecte del conjunt de la ciutat, on arriba ja aproximadament al 10% de la pobla-

"El problema dels barris perifèrics és que moltes vegades estan constituïts per habitatges d'un espai molt limitat, els veïns necessiten un espai públic més enllà del domèstic, perquè l'espai domèstic és insuficient"

ció. En aquests barris de la perifèria la immigració tal vegada suposa el 5% de la població, però, per què?, si l'habitatge és més barat... Perquè la gent no té perspectiva de progrés social. El que seria lògic és que una persona que viu a un barri de classe treballadora i ascendeix socialment, se n'anàs a viure a un altre barri millor, residencial o a l'eixample.

Aquest moviment es produeix mínimament, això també és significatiu, no es concentra tanta població immigrant com caldria esperar, perquè tampoc la gent no es mou massa.

-AG: De tota manera, jo pens que la població immigrant passa molt desapercebuda.

-Quina aportació fan els immigrants quant a la participació social al barri?

-DA: Aquí igualment hi ha una oportunitat, crec que la immigració respecte del que és la vida comunitària significa una altra manera de viure, el que particularment crec que és necessari a les ciutats i a tot arreu. Els immigrants ens podrien aportar l'exemple de la utilització de l'espai públic que ells en fan, els immigrants vénen d'una altra cultura que pot tenir coses que t'agradin o no, però sí que hi ha un denominador comú en general que és la valoració de l'espai públic. Moltes vegades, les places i els espais públics en general han estat abandonats i ara, en canvi, en moltes ocasions trobes aquests llocs públics plens de gent immigrant, espais als quals els habitants del barri ja havien deixat d'anar. Tenim una oportunitat per aprendre d'aquesta gent, des de les associacions de veïnats, que són les més interessades en la participació al seu barri, fins a les insti-

tucions. Crec que aquest ús de l'espai públic, tornar a donar-li valor, i fer vida a les places i als parcs, és molt important. Fins i tot als pobles es nota això, els immigrants fan servir l'espai públic.

-Qui s'identifica més amb el seu barri, el centre o la perifèria?

-AG: Clar, és que al casc antic no trobes cap espai compartit ara mateix. Pens que la identitat de barri està molt més clara a un espai perifèric, potser físicament l'espai està més acotat i té més clar on són els límits, però per exemple al casc antic és molt difícil saber on arriba el seu límit, és difícil perquè tot està molt mesclat.

-DA: A més, crec que el centre de les ciutats, sobretot a una ciutat turística, està bolcat als serveis, molta gent d'altres zones de la ciutat es desplaça al centre i això fa que hi hagi una barreja d'espais que fa que no trobis quina és la plaça del barri. El lloc on es reuneix la gent del barri no existeix, i tampoc no existeix una identitat de barri, una cosa que crec que és negativa. A l'eixampla hi ha de tot, Son Gotleu és un barri de l'eixampla, no és de la perifèria, encara que és diferent de Pere Garau o de Santa Pageda, són barris diferents entre ells, tot i que pertanyen a l'eixampla. L'eixampla és una zona on es mou més habitatge, venda i rotació, que no a la perifèria. Això també dificulta que hi hagi una vida social al barri. Els barris de la perifèria gairebé tots responen al patró de la segregació, són barris segregats pràcticament de la ciutat o amb unes barreres físiques prou evidents. Per exemple el Polígon de Llevant, travessat per la carretera de Manacor i l'autopista, Son Cladera, també, amb la via de cintura i el polígon de Son Castelló, Son Roca rodejat pel polígon de Can Valero i també per via de cintura. Són barris segregats fa uns anys de la ciutat, on es va concentrar molta població immigrant, en aquell moment de la Península.

VIDA SOCIAL

-Tot el procés generat els darrers anys que ha culminat en una manca de participació de la gent a la vida dels barris, com afecta la qualitat de vida del conjunt de la ciutat?

-DA: No tot és una qüestió d'infraestructures, perquè l'Ajuntament de Palma pot donar infraestructures, pot donar serveis, però les infraestructures crec que estan garantides. La diferència, quant a la qualitat de vida i a la cohesió social, està en la participació ciutadana, i aquí és on la culpa ha de ser compartida per tots, les institucions, la gent del barri i les associacions de veïnats, que han estat més o menys capaces de mantenir un nivell de participació ciutadana o de respondre a una realitat que anomenem globalització, que ha estat molt fragmentadora. Davant aquesta situació, en ocasions haurem estat més o menys afortunats a l'hora de plantar-li cara, conscient-

ment o inconscientment, i això és el que ha fet que uns barris estiguin millor o pitjor. Crec que a partir d'un mínim d'infraestructures, que sí que estan garantides, el que ha minvat molt és la vida social. I la vida social pot tenir el suport de les institucions, crec que hauria de tenir el suport de les institucions. No és suficient fer una oferta homogènia per al conjunt de la ciutat. Però, al mateix temps, els moviments socials, les associacions de veïnats o els grups organitzats als barris en general, haurien de fer una nova lectura sobre la seva feina, reflexionar sobre si s'ha de continuar funcionant com fins ara, perquè la composició social del barri ha canviat, de manera que abans hi havia més gent del barri que gent que només dormia al barri, i ara la situació és al revés, hi ha més gent que dorm al barri que no gent que fa vida de barri. Havent canviat això, hem de funcionar de la mateixa manera? Ja ho dic, no es tracta de repartir culpes, però si no es fa aquesta reflexió col·lectivament la cosa es fragmentarà de cada vegada més.

-AG: La metodologia del projecte "Barris del Món" pretén això, generar autoconsciència de la pròpia realitat i aprendre de la pròpia realitat. És l'única manera que les gentes del barri siguin actors de la seva vida.

-Quines similituds hi ha entre els barris objecte d'estudi, encara que siguin de diferents punts del món?

-DA: Hi ha moltes similituds. Què té a veure Bamako, a Mali, amb Palma?, doncs sí, tenen molt a veure, els seus barris en particular.

-AG: Bé, però les ciutats d'Àfrica, també les d'Amèrica Llatina, parteixen d'una tradició comunitària i d'un aprenentatge comunitari que nosaltres encara no hem assumit, i no sé si ho assumirem perquè no forma part de la nostra identitat. Però sí, els diferents barris sí que són comparables quant al que expressen els joves, encara que la xarxa comunitària no és comparable amb la que tenim aquí.

La història oculta

Constanza Forteza

"I una multitud de dones que s'ocupen", així es referien, els censos gremials del segle XVIII de les Balears i segons descriu Joana Maria Escartín, al treball femení. És a dir, treball sense noms i llinatges, sumat dins una massa indiferent a la qualitat, l'esforç o allò que avui catalogam com especialització. L'anonimat oficial amagava que les dones, sempre, han fet feina. La feina no apareix, no es registra, no es compta, però hi és; o hi era. I aquesta és la història, la història eco-

nòmica, que persegueix aquesta investigadora, centrada en la identificació, en l'assignació de noms i llinatges, a una realitat fins fa poc oculta i, per aquesta mateixa raó, sense reconeixement ni tan sols teòric. Joana Maria Escartín considera que una mirada a la història relativament recent ens explica el perquè de les demandes, les frustrades o les obtingudes, les provinents de la reivindicació feminista o simplement social, d'avui.

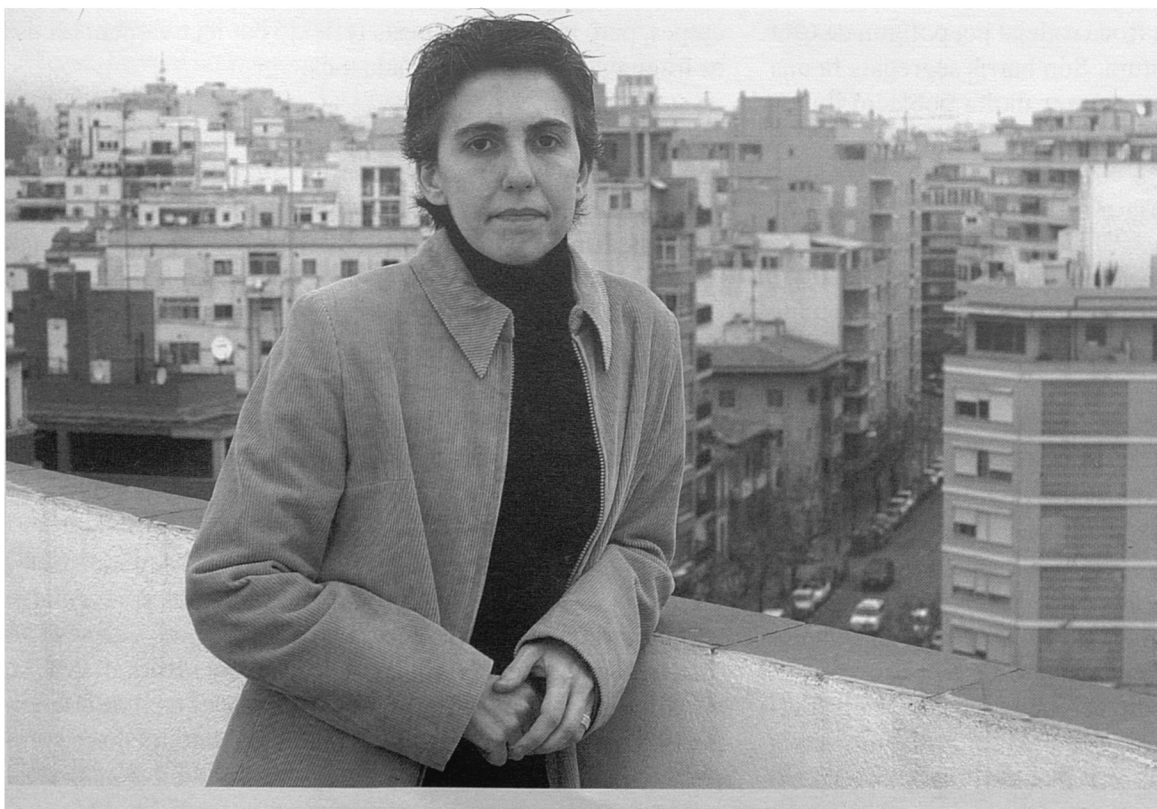
-Situat-se, com s'ha situat vostè, entre la història i l'economia, va ser una passa premeditada?

-El Grup d'Estudis d'Història Econòmica, al qual jo pertany, té una trajectòria bastant llarga, de devers quinze anys. Es

va fundar l'any 1987 i jo vaig entrar a formar-ne part, com a estudiant, l'any 1989. I bé, vaig començar a estudiar història perquè volia, en definitiva, entendre el món. I no va ser fins a tercer, quan vaig fer una assignatura d'història econòmica, quan em vaig adonar que aques-

ta disciplina era la que em podria facilitar aquest enteniment. La història econòmica, per donar-li una definició, és la que estudia les necessitats materials de l'home, de la humanitat. I no només les necessitats, sinó també estudia com els homes han anat satisfent de manera pro-

gressiva aquestes necessitats, amb totes les implicacions econòmiques, però també les socials. I el vessant social era el que m'agradava més i la meva pretensió va ser que el subjecte principal dels meus estudis, de la meua disciplina, en aquest cas la història econòmica, fossin les persones. Una conjunció entre la història i l'economia, perquè, de vegades, l'economia es perd en massa formulismes, en massa models que no tenen en compte els elements més humans. No considera els elements que no es poden quantificar; el comportament de les persones no es pot mesurar de la mateixa manera.

-És d'imaginar que l'interès per la dona dins la història econòmica prové d'aquesta mateixa argumentació.

-Sí, la realitat és que prové de les dues coses. Perquè, quan arribes a una certa edat, t'adones que les dones arrosseguen una sèrie de problemes i et demanes per què la humanitat ha evolucionat d'aquesta manera i no d'una altra. I la història econòmica, quan analitza el vessant productiu o distributiu, em va dur cap a un altre apartat, el d'unes protagonistes de la història que sempre, almenys fins fa molt poc, s'han deixat de banda. Quan investigues per tal d'esbrinar qui són els que han estat darrere de la producció, és a dir, les persones, els treballadors, adverteixes que han estat abandonats, no ens hem aturat a estudiar-los i, especialment en el cas de la història econòmica espanyola. I, a partir d'aquí et trobes que quan intentes trobar informació -a partir de memòries, fullets, estadístiques- les dones no hi són, no estan comptabilitzades. Les dones no apareixen a les fonts, ni a les estadístiques, ni a les memòries, ni als censos quan desagreguen les professions. A la primera investigació que jo vaig fer ho trobava, mirava un cens i vaig veure que totes les dones apareixien com a "domésticas". "Domésticas"?, què és això?, vaig pensar; són criades? No, resulta que eren "amas de casa" o, així com figura a altres bandes, ocupades en "labores propias de la mujer". El

cas és que, mentre, altres fonts em permetien veure que aquestes mateixes dones, les "domésticas", feien feina a fàbriques. Per tant, oficialment apareixien com a "domésticas" perquè la moral tradicional no permetia la imatge de dones fent feina fora de casa. I això em va obligar a anar a fonts més heterodoxes, fora del padró i de les estadístiques. Tot i que les estadístiques et serveixen per definir tendències, no valen a nivell absolut, perquè la comptabilització de la dona sempre es troba per davall de la realitat. Sempre. I no és només una qüestió històrica, perquè, si ens traslladam a escenaris més actuals, ens trobam que en el cas de l'economia submergida, que és un fenomen històric, s'hi torna a incidir.

HISTÒRICAMENT PLURIOCUPADES

-Històricament, hi ha trets singulars a les Balears pel que fa a la relació entre el món del treball i la dona?

-Realment no. El nostre cas no s'allunya massa del model general, de l'espanyol o de l'uropeu. Si haguéssim de treure alguna característica especial, ressaltaria la poliactivitat de la mà d'obra, tot i que afecta tant els homes com les dones. És a dir, la facilitat que es té per passar d'un sector a un altre. Uns mesos faig feina aquí i d'altres allà i, de vegades, simultàniament. Per exemple, en el cas

fants cobrin un salari. Perquè s'ha de tenir en compte que quan parlem del treball històric de la dona, parlem de dones i criatures. Se'n van a collir olives, duen els nins, que, encara que mínim, cobren un salari o cobren en espècies, una gerra d'oli... i aquestes mateixes dones, acabada la temporada de l'oliva, se'n van a fer feina a altres indrets, a fàbriques. Més que una disponibilitat és una acumulació històrica de capacitats per poder traslladar-se, de manera fàcil, d'una feina a una altra. John Stuart Mill, a la meitat del segle XIX, ja explicava que les dones tenen una habilitat, una capacitat, per fer moltes coses al mateix temps, que no tenen els homes. No és que les dones estiguin millor preparades, no per una qüestió de naturalesa, sinó per una qüestió d'educació. La dona és capaç, segons diu, de fer sis o set coses al mateix temps mentre que l'home es concentra molt en una cosa i té més dificultats per passar d'una tasca a l'altra.

-Aquestes consideracions es feia Stuart Mill?

-Sí, el que passa és que ell estava casat amb una feminista, Harriet Mill. Moltes vegades s'ha especulat sobre la influència que podia tenir la seva dona en el seu pensament com a economista. De fet, va escriure un llibre *L'esclavitud femenina* del qual molta de gent assenyala que la seva dona, si no el va escriure, almenys hi va col·laborar en la redacció. En qualsevol cas, va tenir un gran contacte amb el moviment feminista i es nota. Però és que pots traslladar la tesi d'Stuart Mill als temps actuals i té sentit, veus com una dona és capaç d'atendre la pella damunt el foc, granar, agafar el telèfon i tractar temes de feina i, a la vegada, pegar una mirada a la criatura per veure si està bé. És capaç de fer-ho i sembla que els homes no. Per què? Més aviat és una qüestió d'educació, ha estat preparada i educada per fer això. És clar, ara hi ha una generació que ja no..., per exemple, jo mateixa, la meua generació, ja no som capaç de fer el que fa la meua mare, ja no m'ha transmès allò que li transmetien a ella. Jo, si sona el telèfon i tenc la pella al foc, apag el foc, no puc fer les

Joana Maria Escartín Bisbal (Palma, 1968) és doctora en història i professora titular d'història i institucions econòmiques del Departament d'Economia Aplicada de la UIB. La seva tesina ("Manufactura i indústria tèxtils a Mallorca: els casos de la seda i de la llana") ja indicava per on anaven els seus interessos de recerca, adreçats a la diagnosi social del món laboral històric com a experta en temes de desenvolupament econòmic, d'història industrial i de gènere. És autora de llibres com *El procés d'industrialització a Esporles, 1830-1960*, *La ciutat amuntegada, indústria del calçat, desenvolupament urbà i condicions de vida a la Palma contemporània (1840-1940)* i *El quefer ocult. El mercat de treball de la dona en la Mallorca contemporània (1870-1940)*. El 1992 va obtenir el Premi Ciutat de Palma d'Investigació per la presentació del projecte "La indústria mallorquina a la part forana, 1850-1930". És membre del Grup d'Història Econòmica, de l'Asociación de Historia Económica i de l'Asociación Universitaria d'Estudis de Gènere i pertany al Lobby de Dones.

dues coses. Aquestes coses no són capacitats innates com se'ns ha fet creure fins fa molt poc.

-Quin llegat ens han deixat les dones que a les Balears, en el XIX o a començaments del segle XX, s'iniciaren en el món del treball?

-Bé, una de les coses que jo sustent, i que he deixat dit en els llibres que he publicat, és que les dones, totes, sempre han fet feina. És molt difícil separar les dones que feien feina fora i les que no. Encara que unes fessin feina en tasques productives i altres només en fessin en les reproductives. La realitat és que dones que només fessin feina a tasques reproductives n'hi havia poques, molt poques. Només les dones de la burgesia alta o de l'aristocràcia duïen una vida ociosa. Moltes vegades ni tan sols no s'encarregaven de les tasques reproductives, perquè les dones d'aquests segments es negaven a alletar els seus fills, contractaven dides, normalment dones de poble, perquè eren més sanes i estaven més ben alimentades que no les dones de ciutat. A la plaça de Sant Antoni hi havia un mercat de dides on hi anaven els majordoms o els encarregats de les cases per mirar, triar i dur aquestes dones als palaus on els feien una revisió mèdica i les contractaven. Però, imagini aquesta situació, devia ser molt penosa, perquè aquestes dones feien això perquè se'ls havia mort un nin o perquè havien d'abandonar, per necessitat, la seva criatura per alletar-ne una altra. Darrere hi havia un drama brutal. Salvador Galmés té un relat, que es diu "La Dida", que és fantàstic i relata això, la tragèdia d'una dona que ha hagut de deixar el seu nin a ca seva mentre ha d'anar a alletar-ne un altre.

-Però es pot pensar en una tradició lligada a la dona inserida en el mercat laboral, en les fàbriques o en els treballs

de la primera societat industrial?

-Podem distingir entre les dones que fan feina a ca seva, en el sector del calçat o fent brodats, o distintes tasques, i les dones que, a partir del segle XIX -i, aquí, a les Balears, a partir de la segona meitat d'aquest segle- han de sortir de ca seva per anar a les fàbriques. I sí, a partir d'aquí es genera un sentit de col·lectivitat. Podria dir, per exemple, que les dones participen en el moviment obrer de manera diferent dels homes. La participació no és tan elevada, la seva afiliació tampoc, però sí que ho és el seu esperit de solidaritat. Així, són les dones les que sempre van al capdavant de les manifestacions que demanen preus justos. Els salaris, el que aporta el cap de la família, la dona i fins i tot les criatures, són tan baixos que un percentatge brutal es destina a l'alimentació. La classe obrera viu al dia, i sap el que pot gastar avui per menjar però sense saber si demà o passat demà podran o no menjar. Sindicats de dones en exclusiva no existeixen fins el 1911, quan surt el sindicat de les modistes, que és un dels més potents. És un sindicat encapçalat per Aurora Picornell, la dirigent comunista. I ja s'haurà

d'esperar fins l'any 1919 que, amb el catolicisme darrere, s'organitzen moviments exclusivament femenins, com el Sindicato Católico. I, ja dic, les dones podien estar en els sindicats d'esquerrers, normalment amb els seus homes, però amb una participació més passiva; ara bé, eren molt solidàries, i, de fet, en alguna vaga d'aquestes he pogut identificar la participació de les dones, per coses com un contracte injust o perquè l'empresari ha engegat una companya. Al llarg de la Primera Guerra Mundial hi va haver una escassetat tremenda d'aliments, de carbó -un element molt important, perquè servia per cuinar i per encalentir les cases- i aquesta carestia provocà motins molt importants a Palma, perquè se suposava que molts dels aliments sortien de contraban -un contraban controlat en bona part per Joan March- quan eren molt necessaris, quan l'encariment dels preus impedia comprar-los. I hi va haver alguns altercats en el port de Palma, i pels carrers de la ciutat, encapçalats per les dones i les seves criatures... que assaltaren carros amb carbó, magatzems que eren secrets però on elles sabien que hi havia carbó..., i eren les dones, també homes, però sobretot dones. Per-

què eren les que havien d'alimentar cada dia els seus fills.

FAMÍLIA I TREBALL

-Des de quina època ha estudiat l'activitat de les dones?

-A les Balears, a partir del segle XIX. Dels períodes anteriors es pot cercar documentació, però és molt complicat. Hi ha algunes coses del segle XVIII, dels il·lustrats mallorquins, que demostraren interès per certes coses. És curiós, perquè quan, per exemple, fan un retrat dels gremis, de les corporacions professionals que dominen el panorama manufacturer fins el 1838 -moment en què són abolits pel govern liberal-, fan recomptes, per exemple del gremi de tintorers o del de ferrers, i assignen la xifra d'homes i, al final, sempre hi ha una nota que posa "y multitud de mujeres que se ocupan". I no el quantifiquen, no sé si perquè no tenen interès o perquè no són capaços de xifrar aquesta massa laboral que fa la feina a ca seva. Eren dones que cobraven, però en una xifra molt difícil de quantificar. Les dones s'ocupaven de fer, per exemple, petits objectes de seda, o de fer teles, manufactures que podien fer a ca seva. Tot i que moltes dones ajudaven els seus homes al taller, elles i tota la família. Tots els tallers que tenen com a titular un home, ocupaven tota la família. El taller és, des de sempre, la base industrial de Mallorca, jo l'he qualificat així als meus articles. Al començament del segle XX, tot i que hi ha fàbriques, el taller continua sent el nucli de l'activitat manufacturera. I taller equival a unitat familiar i unitat familiar vol dir el titular, la seva dona i les seves criatures. En un taller de calçat hi havia el mestre, que era l'home, la dona i les seves criatures, alguna persona contractada... i potser els avis. I en aquests tallers, que coincidien amb la família, es creava una clara jerarquia laboral. I la feina de la dona sempre queda amagada, per molt que, per exemple en els tallers familiars del calçat, la dona fes una feina moltes vegades especialitzada, que no la podia fer qualsevol.

LES HERÈNCIES DEL PASSAT

-A les Balears les estadístiques actuals són clares quan reflecteixen que les dones cobren, a igual responsabilitat, menys que els homes, que treballen més subjectes a contractes temporals i parcials i que dupliquen el nivell d'atur dels homes. Són totes herències d'aquest passat?

-Molta de gent es demana les raons de fons d'aquesta desigualtat. Desigualtat evident, perquè l'únic lloc on se'ns assegura el mateix salari és a la funció pública. Però sí, en definitiva, tot això té una causa històrica. Les dones sempre havien cobrat la meitat, per una qüestió consensuada, tot i que fessin les mateixes hores i amb la mateixa intensitat. I

"Una herència clara del passat és el fet que bona part les dones treballin en els sectors que deim "feminitzats", que no estan tan prestigiats com els sectors masculins"

tot això s'ha transmes. Una herència clara del passat és el fet que bona part les dones treballin en els sectors que deim "feminitzats", que no estan tan prestigiats com els sectors masculins. Per exemple, té més prestigi laboral un sector com el dels picapedrers que no el domèstic, la neteja de les cases, quan en molts de casos la qualificació és semblant. Curiosament, en el segle XVIII, el sector domèstic era ocupat per homes, però quan comença el procés d'industrialització i les dones es traslladen de les zones rurals a les ciutats, i comencen a fer de criades, els homes, davant aquesta feminització, reculen. Perquè feminització equival a desprestigi i, a més, du aparellada una minva del salari. I per això en el segle XIX el servei domèstic es converteix en una feina exclusivament femenina, llevat de tasques com les d'un majordom. I, avui en dia, qui és que s'ocupa d'aquest treball, qui és que atén els malalts i té cura de les persones majors? Les dones. La mateixa història econòmica demostra que tot això ve per raons d'educació, no per naturalesa. Encara que sembli obvi, s'ha de repetir perquè durant molts de

segles, fins i tot durant l'època franquista, s'ha repetit, hi ha hagut un discurs que atribueix a la dona, per naturalesa, el destí exclusiu de ser mare i esposa, allunyada de qualsevol tasca on pugui destacar.

L'EMIGRACIÓ

-En uns moments en què sembla que moltes batalles per la igualtat s'han guanyat o que, si més no, estan clarament plantejades, l'arribada de l'emigració, concretament de dones immigrants, no fa que es puguin reviuir diferències que ha costat molt erradicar?

-Sí, clar que sí. Nosaltres, que ens hem convertit en ciutadans del Primer Món i que ja no volem fer segons quines feines, ara les destinam a aquestes persones emigrants. Els homes treballen a la construcció, fan de picapedrers, de pintors o de jardiniers i les dones a les feines domèstiques o en l'atenció de les persones majors. Nosaltres traslladam el nostre model antic a les persones que provenen de l'emigració, perquè en el nostre nivell ja consideram que no són feines per a nosaltres. I és una hipocresia, perquè, per un costat, rebutjam la emigració, però, a la vegada, els delegam les feines que no volem. A l'hora que els criticam, de vegades tot dient que tenen una formació baixa i que la seva aflluència farà davallar el nivell cultural. Afirmació que, a més, és mentida, estadísticament s'ha demostrat que solen tenir un nivell educatiu més alt que el nostre. Molts d'aquests al·lots i al·lotes que fan de picapedrer, tenen una formació. Hi ha jardiniers que són llicenciats en química. I bé, moltes dones, amb l'educació secundària, o amb estudis diplomats, que fan neteja a les cases. Amb independència que nosaltres no tenim molts de motius per estar satisfets pel que fa al nostre nivell de formació, ocupam el primer lloc pel que fa al nivell de fracàs escolar i tenim la taxa de matriculats universitaris més baixa de l'Estat. I ens permetem dir que aquesta gent ens baixarà el nivell cultural. Però, quin nivell? podem demanar-nos, perquè el que tenim ens pot fer avergonyir.

-Pensa que en aquests moments hi ha una certa involució de les idees d'igualtat?

-Jo crec que, al llarg d'aquests darrers anys, hi ha una regressió social i una regressió educativa. L'Estat del Benestar recula, fins i tot a països capdavaners, com pot ser Suècia, on es discuteixen retalls socials. A Alemanya també, es troben en ple procés de reformes. Ara bé, aquests països ens duen una diferència tan aclaparadora que, per a nosaltres, en els moments que començàvem a tastar els beneficis d'aquest Estat de Benestar, tot això és molt negatiu, perquè sense haver arribat també ja anam cap enrere. Basta pensar que a un país com Dinamarca l'escolarització obligatòria començà a finals del segle XVIII. I quant a polítiques d'igualtat ens duen dues generacions d'avantatge i, per tant, per molt que retallin, encara ens diferencia un abisme. Sobretot perquè una societat culta i ben formada és ben distinta de la nostra.

-En el fons el problema és general, és educatiu i cultural?

-Clarament. La nostra societat és inculta. Jo no vull que això soni pretensions, però crec que tenim un dèficit cultural important i que aquest és un dels problemes bàsics. I els governants se'nprofiten i poden, sense massa dificultats, deixar d'impulsar determinades polítiques. De vegades, pens que hi ha un interès clar per idiotitzar-nos. Basta mirar la programació televisiva. Miram el que hi ha perquè és el que ens donen i ens ho donen perquè ho miram. Al cap i a la fi sembla que es vol una gran massa de gent sense criteri, incapaç de tenir un sentit crític de les coses. I si la gent vol una programació millor està obligada a pagar, de manera que l'opció de la selecció cultural es converteix en elitista.

SÍMPTOMES D'UN RETROCÉS

-Quins símptomes més té al seu entendre el retrocés en els temes que afecten la dona?

-Bé, per exemple, l'abundància d'atacs al moviment feminista, un dels pocs que sempre ha lluitat de manera pacífica, per emprar la paraula, i que ha aconseguit moltíssimes coses. O, per exemple,

col·locar al front d'institucions creades per a la defensa de la dona determinades persones que, en el fons, no creuen en el feminisme. A nivell nacional, l'Institut de la Dona va ser creat per l'esquerra i quan la dreta ha arribat al poder l'ha hagut de mantenir, perquè llevar-lo hagués estat massa fort. Però, a qui posen per dirigir-lo? A una persona sense cap trajectòria. Des de l'any 1996 l'Institut ha tingut directores amb trajectòries professionals i personals inqüestionables; i bé, les ha tingut fins ara perquè la darrera directora,

"És una hipocresia, perquè, per un costat, rebutjam la emigració, però, a la vegada, els delegam les feines que no volem"

Miriam Tey, sembla tenir escassa sensibilitat pels temes dels quals és responsable. L'únic punt pel qual ha sortit a la premsa és per l'escàndol editorial que va protagonitzar. En el cas de les Balears ens trobam amb el mateix. El Govern s'omple ara la boca per parlar de polítiques per a la dona, però, abans, tenguem setze anys per poder crear l'Institut i no ho feren. El va crear l'esquerra quan va governar, a demanda del Lobby de Dones. Lògicament, l'actual Govern no el podia eliminar. Però, a qui han nomenat com a directora? No vull entrar en la història personal d'aquesta persona, però sí dir que pot ser molt bona gestora, molt bona directora d'hotel, però no té un recorregut professional relacionat amb la tasca actual.

DONA I FRANQUISME

-De la relació entre història, dona i economia, quin període no estudiat li agradaria investigar?

-En el meu treball bàsicament he fet un repàs del segle XIX i del segle XX, fins a l'any 1940. I potser del període franquista, el període més castrador per a la dona. M'agradaria fer alguna cosa més concreta, per veure fins on va arribar aquest nivell -aquesta és la paraula que jo empr- de castració. Perquè es va utilitzar un discurs, es va implantar una moral dominant aclaparadora, que va fer que totes les qüestions lligades a la dona anassin cap enrere. A començaments del segle XX i especialment durant la Segona República, es va arribar a un determi-

nat reconeixement oficial de la igualtat entre homes i dones, per primera vegada hi va haver una constitució que reconeixia aquesta igualtat, tot i que, després, la realitat social pogué ser una altra. Però s'estableix per primera vegada la coeducació, la llei de divorci, el dret d'elegir i ser elegits. I amb la dictadura franquista tot això es trunca, per tornar a l'etapa anterior, és com si la República no hagués existit, es derogaren les lleis que reconeixien aquest dret, es derogà la coeducació i es tornà a tenir una educació per a nines i una per a nins. L'educació per a les nines, sobretot a les primeres etapes del franquisme, era una educació pensada per relegar les dones a un paper secundari, amb el suport de l'Església catòlica. A mi, ara em fa por veure com l'Església, gràcies a aquest govern, torna a prendre un paper a favor de la involució, em fa por que la religió torni a ser una matèria d'igual importància que la resta. I ara potser no ho notam, però d'aquí a deu anys veurem els seus efectes. Aquest ascens de gent com Los Legionarios de Cristo, de l'Opus, d'aquests moviments..., gent que, de forma secreta, intenta dinamitar tota ideologia que els hi sigui adversa. I s'estan col·locant en el poder.

-La dona i el franquisme. Per on començar?

-Vull concentrar-me en la part més social, la part que no surt a les estadístiques oficials. Estudiar els segments on es concentra la pobresa, abans que aquí arribàs l'Estat de Benestar. De cada vegada m'he escorat més a una visió menys industrialista i més social. Però les fonts són molt disperses i has de fer feina com si fossis un detectiu, per reconstruir un trencaclosques. Tenir molta paciència, consultar moltes fonts, no frisar, perquè en aquest tipus d'investigació no hi pot haver preses. Anar reunint moltes pecetes, molt petites, que pots trobar en el lloc més inversemblant. Per exemple, ara repàs cursos de les acadèmies mèdiques, perquè he trobat informació provinent de metges higienistes, que tracten moltes qüestions de salut relacionades amb la vida real, coses que, per a mi, són molt interessants. I a poc a poc, perquè d'una font en sorgeix una altra.

La Clau d'ONA

PER ENTENDRE EL PRESENT, PER OBRIR EL FUTUR

14-M, eleccions crispades

Ona

Les pròximes eleccions generals són, potser, les més crispades de la democràcia. La necessitat del PP d'obtenir majoria absoluta ha provocat una campanya farcida d'insults i desqualificacions, en lloc d'un debat sobre idees que fos més aclaridor. I, mentre, a les Illes Balears es plantegen com una revenja de les autonòmiques, en les quals el PP recuperà el poder que havia perdut a l'anterior legislatura.

Les eleccions generals del pròxim dia 14 són, potser, les més crispades des de la reinstauració de la democràcia a l'Estat espanyol. El motiu no és altre que la necessitat del Partit Popular, i per tant del seu candidat a la presidència Mariano Rajoy, d'aconseguir una majoria absoluta per poder formar govern. El PP ha apel·lat a una recepta ja clàssica dels conservadors: crispar l'ambient. Una tàctica que va ser molt útil per retirar del poder el Partit Socialista fa dues legislatures - les dues que Aznar ha romàs a La Moncloa - i també, a les passades autonòmiques, per posar fi al parèntesi que representà el Pacte de Progrés a la història recent de les Illes Balears. Precisament, l'experiència balear i la recent formació del tripartit a Catalunya entre el PSC, EU i Esquerra Republicana és el pretext que empren els populars per espantar els electors sobre les suposades conseqüències nefastes que tindrà sobre l'economia i, sobretot, amb relació a la unitat d'Espanya.

LA UNITAT D'ESPANYA

La unitat d'Espanya o, més ben dit el model territorial de l'Estat, és un dels eixos de la campanya, en el qual el PP ha emprat l'amenaça terrorista com a gran argument. En el fons, però, el dilema no és sobre la unitat de l'Estat, que molts pocs discuteixen. Exceptuant al País Basc, les minories independentistes o tenen poca força o, cas d'Esquerra Republicana de Catalunya, són en extrem pragmàtiques i, fins i tot, moderades en les seves reivindicacions sobiranistes. La campanya popular es fonamenta en el descrèdit dels socialistes com a alternativa, tant per falta de "patriotisme" com per dificultats a l'hora d'establir una política econòmica satisfactòria. El PP sap que l'economia, almenys la de les grans empreses, els afavoreix.

Tot i això, el PP s'esforça per poder tensar la corda. Sap que està tot sol i que no pot confiar en cap altre partit, excepció feta de Coalició Canària. Recorda constantment que terroristes i nacionalistes tenen, pretesament, el mateix objectiu i, en aquest sentit, no dubta a ressuscitar el nacionalisme espanyol que és, en la seva expressió radical, el mateix del qual s'envoltà el règim franquista.

L'ESTAT I LA REFORMA CONSTITUCIONAL

A causa d'aquesta actitud, la qüestió territorial, és a dir l'organització de l'Estat, serà una de les qüestions que el nou govern haurà d'abordar en primer lloc, sigui del PP si aconseguix la majoria absoluta o de la coalició que sigui, possiblement presidida per Rodríguez Zapatero, si Rajoy no la té. En realitat hom sap que la unitat d'Espanya no és en joc, però si el model de l'Estat. Davant un estat nacional, amb vocació centralista, l'actual oposició contraposa un model federal o que desenvolupi les autonomies actuals fins arribar a una estructura pràcticament federal, en el qual les diferents nacionalitats que hi cohabitaven donin lloc a una Espanya plurinacional, on hi tinguin cabuda totes les identitats i que, d'altra banda, és la que contempla la Constitució del 1978. En el cas de les Balears, un estat que potenciï les autonomies a través de la consciència de formar un país amb llengua pròpia i amb la necessitat de reordenar el territori.

REVENJA DE LES AUTONÒMIQUES

A grans trets, aquest és l'escenari en el qual es desenvolupa la campanya electoral. Quatre són les llistes principals, les que tenen qualche possibilitat d'aconseguir un diputat o, si més no, que ja tenen presència a les institucions autonòmiques. Per una part, el PP, amb Maria Salom com a cap de

Maria Salom (PP).

Francesc Antich (PSOE).

l·lista al Congrés i de l'altra, el PSOE -on l'expressió Antich és el seu principal cartell- i els Progressistes, una coalició que agrupa el PSM, Esquerra Unida i Els Verds encapçalada per la nacionalista Nanda Ramon. Unió Mallorquina, amb l·lista pròpia, és la quarta candidatura en discòrdia, amb Josep Lliteres, un antic dirigent de les associacions de veïns, com a número u.

Els programes del Partit Popular i dels socialistes se centra, com és evident, en un plantejament estatal, tot i que -com s'ha dit- sense oblidar la redifinició de l'Estat, tant a l'àmbit territorial de les comunitats autònomes, com amb relació a la futura constitució europea. Això no

obstant, les referències dels candidats a la situació concreta de les Illes ha estat una constant durant tota la campanya. El PP subratlla la conveniència que Rajoy sigui el pròxim president del govern estatal perquè continuï la bona sintonia amb el govern de les Illes Balears, una sintonia de la qual s'esperen més inversions estatals i una millora del finançament autonòmic. En aquest mateix sentit, Francesc Antich i el PSOE destaquen la importància d'un triomf socialista perquè el finançament no depengui d'una conjuntura política sinó que sigui conseqüència directa d'un règim especial que propugna el PP però que no sembla voler desenvolupar.

Per part seva, tant progressistes com Unió Mallorquina destaquen l'oportunitat de trencar la majoria absoluta del PP. Els primers, segons Nanda Ramon, per avançar cap a un Estat plurinacional on hi hagi una millor distribució de la riquesa i el segon perquè -va dir Josep Lliteres- sabrien treure un bon profit per a Mallorca si del seu vot depengués la majoria. Segons el candidat d'UM, aquest partit és l'únic que no haurà de demanar a ningú qui ha de votar un cop sigui representat al Congrés.

Tot plegat, les eleccions generals a les Illes Balears tenen quelcom

Josep Lliteres (UM).

de revenja respecte de les darreres autonòmiques que feren que el PP pogués tornar al poder. Tots els partits s'hi juguen molt, i també la societat: política territorial, llengua, immigració, model turístic... són alguns dels temes que podrien replantejar-se, segons siguin els resultats, és a dir, si el pròxim president del govern és Rajoy o Zapatero.

Nanda Ramon (Progressistes).

La població estrangera de les Illes és de 126.631 persones

ONA

La població estrangera resident a les Illes Balears és de 126.631 persones, de les quals la majoria són de països de la Unió Europea o d'Amèrica llatina. Segons les darreres dades facilitades per l'INE (l'Institut Nacional d'Estadística) a la nostra comunitat hi viuen 56.525 persones de la UE i 38.948 ciutadans d'Amèrica Central o del Sud.

La resta de població estrangera es distribueix entre ciutadans europeus no comunitaris (8.272), africans (17.597), asiàtics (3.644), nord-americans (1.277) i 312 procedents d'altres indrets del món.

En el conjunt d'Espanya hi viuen 2.672.596 estrangers, dels quals 1.031.807 són d'Amèrica llatina, 587.334 de la Unió Europea i 522.649 africans. Amb aquestes dades, les Balears són la comunitat amb major percentatge de població estrangera de tot l'Estat. La segona comunitat és Madrid. La mitjana estatal és del 6,2%.

50.000 veus de protesta

Ona

El passat 14 de febrer, Mallorca fou protagonista d'una de les més grans mobilitzacions en defensa del territori. Milers i milers de persones es manifestaren pels carrers de Palma per protestar contra la política urbanística del Govern. L'autovia Inca-Manacor, el segon cinturó de Palma, el retall dels parcs naturals i les darreres mesures lingüístiques centraren la denúncia.

Va ser una de les manifestacions més nombroses de tota la història, només comparable a les mobilitzacions contra la guerra d'Iraq de l'any passat. El passat 14 de febrer, 50.000 persones -30.000 segons la Policia Local- sortiren al carrer per protestar contra la política urbanística del Govern que, només en mig any, ha capgirat tots els planejaments que vigien fins ara. El projecte d'autovia d'Inca a Manacor, el segon cinturó de Palma, el retall dels parcs naturals són els grans temes que condicionen la planificació juntament amb altres qüestions -com les mesures lingüístiques- que han tingut un gran impacte social. Les reaccions no es feren esperar. Els organitzadors, GOB i entitats ciutadanes i l'oposició, han exigit un canvi de rumb, però tant el president Matas com la presidenta del Consell de Mallorca, Maria Antònia Munar, han manifestat que no tornaran enrere.

UP I UM REBECS AL CANVI

El portaveu de la plataforma "Autovia no", Miquel Gelabert, recordà després de la manifestació que era cert que el PP tenia la majoria absoluta en el Parlament, però que això no és cap xec en blanc per fer el que vulgui. "No es pot governar d'esquena a la gent", afirmà el president del GOB, Macià Blázquez. La manifestació tenia com a objectiu la derogació del Pla de carreteres, que suposa la construcció de set noves autovies i autopistes, i l'aprovació d'un pla territorial més restrictiu. Davant això, el president Matas -a l'acte de col·locació de la primera canonada de sa Costera- afirmà ser sensible a totes les opinions però que "no podem deixar perdre els doblers de Madrid", en al·lusió al finançament del Pla de carreteres per part del Govern Central. I, igualment, el conseller insular d'Ordenació del Territori, Bartomeu Vicens (UM), declarava que no havien sabut explicar l'abast del Pla territorial, però que en la seva opinió "Mallorca està més protegida que mai".

"QUI ESTIMA MALLORCA, NO LA DESTRUEIX"

El lema de la manifestació "Qui estima Mallorca, no la destrueix" va ressonar a la plaça Major de Palma quan l'escriptora Maria Antònia Oliver i el

cantant Pau Debom finalitzaren la lectura del manifest que posà fi a la manifestació. Es demanà la dimissió dels màxims responsables del Govern i de la presidenta del Consell, en un acte en el qual destacà la presència activa de coneguts militants crítics d'Unió Mallorquina. Prèviament, el Consell de Govern de la Universitat i el Departament de Biologia avalaren amb el seu criteri les raons científiques d'una protesta que corrobora la forta conscienciació mediambientalista de la societat illenca. Una consciència que, com es deia en el manifest, s'ha consolidat al llarg del temps, des de la manifestació per sa Dragonera, fa 25 anys (Maria del Mar Bonet tornà a ser-hi present el 14-F) fins a les actuals mobilitzacions, tot passant per Cabrera, la Llei d'espais naturals i la reforma de la LEN.

Macià Blázquez, Biel Mesquida i Maria del Mar Bonet, al capdavant de la manifestació.

La plaça Major, el 14-F.

Constitució espanyola, la reforma pendent

ONA

La Constitució del 1978 va complir 25 anys, temps durant el qual l'Estat espanyol ha viscut el major període d'estabilitat democràtica de tota la seva història. Però això no lleva que no es pugui reformar i que, de fet, hi hagi aspectes de la Carta Magna que s'han d'actualitzar.

Joan Oliver Araujo.

"La gran virtut de la Constitució del 1978 és el seu consens social. Els seus redactors tengueren la valentia -afirmà Joan Oliver Araujo- de posar sobre la taula tots els fantasmes que durant dos segles enverinaren la vida política espanyola i im-

pediren una convivència pacífica. Aquests fantasmes o problemes eren, digué "la titularitat de la sobirania, l'amplitud i la garantia dels drets i de les llibertats, la dicotomia monarquia-república, la qüestió religiosa, el model econòmic, la descentralització territorial, la despolitització de l'exèrcit i l'estabilitat governamental. Un a un aquests problemes s'han resolt, però pot ser que hagi arribat l'hora d'una reforma que, en tot cas, s'hauria de fer seguint el mateix esperit de consens que permeté ser aprovada per una àmplia majoria de la població".

Així s'expressà el catedràtic de dret constitucional de la UIB i president del Consell Consultiu a les Tertúlies de la Fundació Servei de Cultura per al Poble que enguany dedica el curs a debatre sobre "la nova ciutadania", en un moment en què es planteja la reforma constitucional, la de l'Estatut d'autonomia i l'aprovació, per primera vegada, d'una constitució europea. En aquest sentit, el conferenciant destacà la necessitat de diàleg per damunt de la crispació del moment actual en què el Partit Popular fa una lectura partidista de la Constitució, segons la qual els nacionalismes posen en perill la unitat d'Espanya.

ESTABILITAT CONSTITUCIONAL

El catedràtic recordà que gràcies a l'actual constitució, Espanya ha viscut el període més llarg d'estabilitat de tota la seva història i que, en aquest sentit, feia una aposta molt clara pel reconeixement de la pluralitat en establir un Estat de les autonomies que és, a la pràctica, quasi un estat federal. En els dos darrers segles han vigit a l'Estat espanyol fins a nou constitucions, a més d'haver-hi molts d'altres projectes constitucionals que no arribaren a aplicar-se. "Des de començament del segle XX -digué- Espanya ha estat afectada de manera constant per una febre constituent", una ines-

tabilitat constitucional causada perquè cada partit volia convertir el seu programa en el codi constitucional del país.

"La Constitució del 1978 va ser elaborada per superar aquesta tradició penosa", continuà, i això ha fet possible l'etapa més prolongada de democràcia, llibertat i prosperitat. Això va ser possible, segons el conferenciant, perquè a la seva redacció hi participaren des de comunistes com Santiago Carrillo a polítics que havien estat ministres amb Franco, com Fraga Iribarne. Tots varen cedir i el consens obrí les portes al referèndum i a la seva aprovació. D'aquesta manera se superaren les grans diferències entre l'Espanya conservadora i l'Espanya progressista.

REFORMAR EL SENAT

"Així -digué Oliver Araujo- s'ha consagrat sense problemes la sobirania popular i una amplíssima declaració de drets degudament garantits. La dialèctica monarquia-república s'ha liquidat amb un rei orfe de poders efectius. La descentralització territorial ha conduït a un Estat autonòmic molt proper a l'Estat federal. L'enfrontament Estat confessional catòlic-Estat laic s'ha superat amb un Estat confessional, però respectuós i col·laborador amb les diverses religions arrelades a la societat espanyola. I l'Exèrcit, que en el passat va protagonitzar freqüents cops d'Estat, s'ha convertit en una administració totalment subordinada al poder civil".

Ara bé, tot i la transcendència de la Constitució a favor de la convivència de tots els espanyols, el seu articulat no pot ser immutable. Es pot reformar i, fins i tot, és saludable que es faci per adaptar-lo a les necessitats de cada moment. "Un poble -afirmà- no ha de ser al servei de la Constitució sinó aquesta al servei del poble". En aquest sentit la Constitució espanyola no estableix límits a l'hora d'enfrontar la seva reforma, tot i que en alguns aspectes -per exemple si es volgués canviar la monarquia per una república- hauria de seguir un procediment tan complex que ho fa molt improbable. Hi ha, però, algunes reformes que són absolutament necessàries i, fins i tot, inajornables, com la reforma del Senat i algunes modificacions sobre distribució territorial del poder. La reforma del Senat hauria de servir per donar presència real a l'Estat de les autonomies i resoldre el complex problema que se suscita quan l'Estat espanyol assumeix davant la Unió Europea compromisos que recauen sobre matèries que són de titularitat autonòmica.

A la tertúlia que seguí a la intervenció del president del Consell Consultiu es varen plantejar altres reformes, que tot i no ser imprescindibles són molt aconsellables com és ara suprimir la preferència de l'home sobre la dona en la successió al tron d'Espanya, introduir una limitació de mandats al president del Govern i modificar el sistema d'elecció de la fiscalia general de l'Estat.

També es tractà sobre les relacions entre l'Estat i l'Església catòlica. Segons Joan Oliver, Espanya és un Estat laic, però la política seguida pel PP no va en aquesta direcció, sinó que sovint se supedita als criteris de la Conferència Episcopal, en contra del que diu la Constitució.

La Cambra de Comerç s'apunta a l'optimisme

ONA

Tots els informes de conjuntura econòmica que es fan a les Balears coincideixen, es preveu un canvi de tendència després de dos anys d'alentiment o de recessió. Les economies europees, sobretot la d'Alemanya, semblen haver iniciat un nou cicle d'expansió i, per tant, de recuperació turística. Això fa que per a enguany s'espera un PIB positiu.

Totes les previsions econòmiques de les Balears, entre les quals s'hi compta l'Informe de Conjuntura de la Cambra de Comerç, preveuen una evolució favorable per al 2004, després de dos anys d'alentiment o, fins i tot, de recessió. Tot i això la de la Cambra de Mallorca, Eivissa i Formentera és la menys optimista, atès que apunta cap a un PIB de només un 1%, mentre que la CAEB preveu un 1,5%, la Conselleria d'Economia un 1,6% i Hispalink un 1,8%. Un millor clima empresarial i unes perspectives més favorables de cara a la pròxima temporada turística són els fonaments d'aquesta reactivació, tot i que encara hi ha moltes d'ombres. "SA NOSTRA" també apunta entorn d'un 1%, però a l'hora de tancar aquest número d'Ona encara no havia presentat les dades finals del 2003.

La cara positiva -segons la Cambra- és la millora substancial que cal esperar en els dos principals mercats emissors de turisme, Alemanya i Gran Bretanya, després que el primer hagi tocat fons, i registràs l'any passat un creixement negatiu per primera vegada en els darrers vint anys. Però hi ha altres factors a tenir presents, un dels quals és la fortalesa de l'euro que resta competitivitat a les Illes, especialment davant el Regne Unit, atès que la lliura ha seguit l'estela del dòlar. No obstant això, el canvi favorable a l'euro fa que el petroli sigui més barat i que per tant contribueixi a reduir el preu del paquet turístic.

Un altre factor que limitarà el creixement és la construcció que, a pesar de l'aixecament de les moratòries, necessitarà temps per tornar a tenir l'activitat d'anys enrere. L'obra pública prevista pot pal·liar aquesta atonia, però també s'ha de considerar l'alt cost de l'habitatge.

CANVI DE CICLE

En qualsevol cas, la Cambra dona per finalitzat el cicle econòmic que s'inicià fa deu anys, a l'espera d'una reactivació que segurament serà menys expansiva però a canvi més sostenible. Cal tenir present, segons l'informe de l'entitat, que l'economia balear va tenir una etapa de creixement molt acusat entre el 1993 i el 2000, any a partir del qual inicià una suau desacceleració que s'accentuà, notòriament, arran de l'Onze de Setembre del 2001. A partir d'aquesta data les Illes Balears entraren en un camí de recessió que durà fins el 2003. D'un 2,9% de PIB, el 2001, es passà a un menys 0,4% l'any següent, un decreixement que no s'havia donat des del 1974.

Afortunadament el 2003 ha marcat un canvi de tendència, encara que amb un PIB que és inferior a la mitjana espanyola. Aquest fet demostra, si més no, que l'economia de les Illes té més dependència exterior i, conseqüentment, que necessita de l'empenta d'Europa en general i d'Alemanya en particular més que de la resta de l'Estat.

EVOLUCIÓ TURÍSTICA

Sigui com sigui, a l'hora d'analitzar la desaceleració patida entre el 2001 i el 2003 cal centrar-se en el turisme, atesa la inestabilitat de l'economia alemanya i atès que el mercat germànic representa una tercera part de totes les arribades de turistes a les Illes. Per sort el mercat britànic resistí millor a causa d'una lliura sobrevalorada respecte de l'euro, però aquesta és una situació que s'ha començat a invertir i que, per tant, inquieta el sector. Respecte del tercer mercat en importància, l'espanyol, cal dir que segueix una evolució favorable, com ho demostra que l'any passat, per primera vegada a la història, va superar els dos milions de visitants.

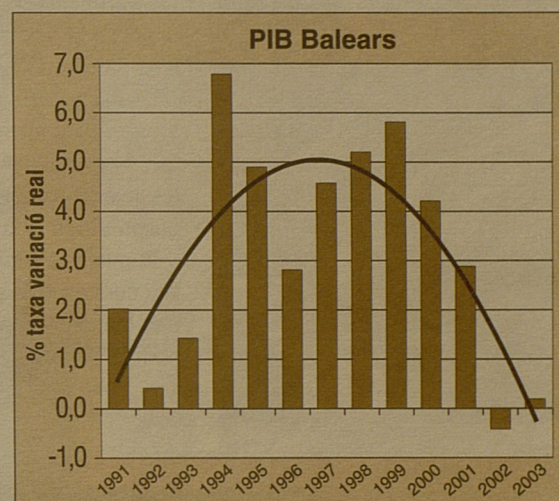
Tot i això, per analitzar el futur no n'hi ha prou amb el nombre de visitants sinó en el d'estades, atesa la tendència a escurçar els dies de vacances. Això fa, per exemple, que s'hagi de parlar d'un descens del 3% en els ingressos turístics.

ALTRES SECTORS

Respecte d'altres sectors, la construcció registrà el 2003 una caiguda d'activitat, i passà d'un increment del 4,2% del 2002 a un menys 0,3%. El nombre de visats del Col·legi d'Arquitectes baixà prop d'un 6% i la població ocupada del sector quasi un 9%. El sector industrial també registrà un descens de producció, sobretot pel que fa a la indústria tradicional, com el calçat, que ha vist minvar les xifres d'exportació. Finalment el sector primari continua a la baixa a pesar de -com es diu a l'informe de la Cambra- "la seva gran importància social i paisatgística".

MERCAT LABORAL

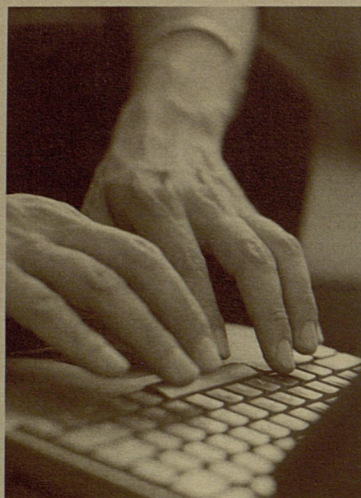
Finalment, respecte del món laboral, el servei d'estudis de la Cambra destaca un augment de l'atur a finals d'any del 2,1% interanual, la qual cosa suposa 37.576 aturats. Per contra la població ocupada s'ha incrementat un 2,4%. L'explicació és la pèrdua de productivitat i l'increment de la immigració. En tot cas la taxa d'atur sobre la població activa és d'un 8,5%, encara per davall de la mitjana espanyola que sobrepassa el 9%.

Font: Cambra de Mallorca i Pitiüses.

Onze milions d'euros per implantar la societat de la informació a les Balears

ONA

El ministre de Ciència i Tecnologia, Juan Costa, i el president de Balears, Jaume Matas, varen firmar un conveni sobre la implantació de la societat de la informació a les Illes Balears en el triple àmbit educatiu, de l'Administració i de la petita i mitjana empresa. En total representa invertir fins el 2005 onze milions d'euros que se sumen a les inversions que ja són en marxa i que suposen altres 6 milions.

El ministre subratlla que a finals del pròxim curs escolar s'hauran instal·lat als centres d'ensenyament de les Illes 2.800 ordinadors portàtils per als docents, 1.100 pro-

jectors a les aules i 120 xarxes Wifi (inalàmbriques) que convertiran les Balears en un referent educatiu a tot l'Estat.

Aquestes actuacions suposen una continuïtat als plans ja establerts de connexió per Internet de banda ampla a 336 centres públics educatius, de manera que s'aconsegueixi l'objectiu de tenir un ordinador connectat a la xarxa per cada 12 alumnes. Un projecte que és extensiu a totes les biblioteques públiques.

També la posada en marxa de 40 nous telecentres a viles rurals que se sumen als 30 ja programats, per un valor global de 600.000 euros.

El conveni preveu, igualment, facilitar la incorporació de les noves tecnologies a devers 5.000 pimes de les Illes a la finalitat, segons Costa, de "millorar els processos de gestió interna i la seva competitivitat".

Finalment, respecte de les administracions públiques, l'objectiu és continuar els plans d'expansió de les finestres administratives a través d'Internet per facilitar els tràmits als ciutadans i també per dur endavant projectes relacionats amb el patrimoni historicoartístic, cultural i natural. Tot plegat, es va dir, per superar les desigualtats socials i geogràfica gràcies a l'aplicació pràctica de les noves tecnologies.

Adreces a la xarxa

ENTORN DEL PATRIMONI I LA NATURA

En aquesta edició duim a les pàgines d'Ona dues adreces relacionades amb el patrimoni i la natura de les Illes. La

www.fotodenatura.com/permallorca

primera és una iniciativa institucional. La Fundació IBIT desenvolupa un portal d'Internet per recuperar i formar treballadors en l'ofici tradicional de tallar pedra. El projecte, anomenat Artífex Balears, s'emmarca dins de l'estratègia Innobal XXI que lidera la Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

La Fundació Illes Balears Innovació Tecnològica (IBIT) ha dissenyat un portal per a la recuperació de l'ofici tradicional de tallar pedra i de l'herència arquitectònica i cultural balear tradicional, www.artifexbalear.org. A la vegada, serà l'eina d'aprenentatge per a

un grup de treballadors que es formaran en la mateixa matèria. Conté 500 pàgines web d'informació i recursos relacionats, així com més de 4.000 fotografies, amb la finalitat d'apropar un ofici tradicional tot aprofitant els avantatges que ens ofereixen les noves tecnologies.

L'altra adreça és més reivindicativa. Es tracta de "fotodenatura", una iniciativa privada capaç de reunir testimonis gràfics a favor de la preservació de

www.artifexbalear.org

l'entorn a les Illes Balears. Una adreça que és, alhora, testimoni d'una realitat i una esperança: la voluntat de molts de capgirar el destí d'aquest territori, per garantir que les futures generacions puguin gaudir del seu entorn.

El pagament amb plàstic puja un 40%

Ona

El pagament amb targetes de crèdit augmentà un 40% a les Balears en el darrer trimestre del 2003 a causa, sobretot, del turisme, segons informà el consultor de vendes Lasdislao López en el decurs d'una conferència pronunciada a la CAEB. Segons aquest expert, l'evolució del mercat permet als comerciants maximitzar les ofertes als seus clients, mitjançant programes de fidelitat o pagament per Internet.

A la conferència es varen exposar els avantatges del pagament amb plàstic respecte dels sistemes tradicionals i les maneres d'agilitar les autoritzacions. Les transaccions són pràcticament autònòmiques, proporcionen informació en temps reals i, conseqüentment, poden evitar coes en els punts de venda.

Les vendes a través de plàstic experimenten un creixement molt alt a tot l'Estat, on l'any passat s'experimentà un augment del 20%. Però és a les zones turístiques, com les Balears, on més es nota. La facilitat de no dur més doblers dels necessaris a la butxaca i que la total transparència de les transaccions, en evitar operacions de canvi de moneda dins la zona euro fan que el sistema tenguí cada cop més acollida.

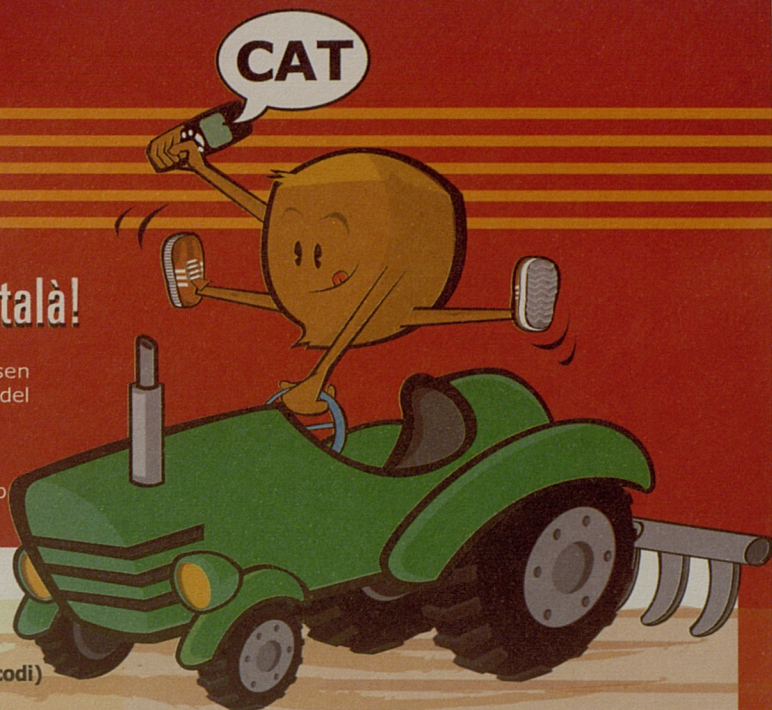
SMS Català

perquè per fi el teu mòbil ja pot parlar en català!

Estàs fart/a de veure per la tele aquests anuncis tan horteres on et proposen que et personalitzis el mòbil amb músiques d'Operación Triunfo o amb logos del toro d'Osborne?

Deixa't estar de cutrades i fes un cop d'ull...

Ara ja pots trobar el logo o melodia amb el qual et trobaràs identificat/da: del teu estil o grup de música, d'elements de cultura popular, del teu equip esportiu, de la teva ideologia... i per fi, en català!

Instruccions:

1. Tria el to, logo o fons de pantalla que més t'agradi
2. Escribe el missatge que correspongui (fixa-t'hi bé per no equivocar-te de codi)
3. Envia el missatge al número **7200**. En uns segons el rebràs per SMS.

ATENCIÓ: Consulta la taula de models compatibles al peu de pàgina o a la nostra web per assegurar-te que el teu mòbil admet els tons/logos.

LOGOS EN COLOR: Escribe el missatge **onamfondo**, seguit del codi de la imatge que vulguis i envia'l al **7200**. Per exemple: **onamfondo.aveeste2**

MELODIES POLIFÒNIQUES:

Escribe el missatge **onampoli**, seguit del codi de la melodia que vulguis i envia'l al **7200**. Per exemple: **onampoli.segadors**

Els Segadors	segadors	Almejilla (Gertrudis)	almejilla
La Muixeranga	muixeranga	Guerra (Sopa)	guerra
La Balanguera	balanguera	Girovags	girovags
Toc de castells	castell	Com si res (Gossos)	comsires
Bon dia	bondia	Triada (Gossos)	triada
Cant dels Maulets	maulets	Fer-ho fàcil (Kabul)	ferhofacil
Au jovent (Mesclat)	aujovent	Kilombo	kilombo
De Roquetes vinc	roquetes	Jols (Sapo)	jols
Trenca el silenci	trenca	Si vens (Ja t'ho dire)	sivens
Crits de la terra	critter	Entrada a plaça	eplaca
Més lluny (Obrint P)	meslluny	Pilar caminant	pillarc
El Patufet	patufet	Toc de vermut	vermutr
L'Empordà	lemporda	Toc Matinades	matina
Camins (Sopa)	camins	Valset de gegants	valset
El boig de la ciutat	elboig	Marxa Carrasclat	marxca
El far del sud (Sopa)	elfarsud	Ball de l'Àliga	aliga2
Si et va bé (Sopa)	sietvabe	Himne del Barça	barcelona
No despertaré Dept	nodesperta	Himne Espanyol	espnou
Carrer dels torrats	torrats	Himne València	valencia

MELODIES NORMALS:

Escribe el missatge:
onamtono.codi -> NOKIA
onamtonosg.codi -> SAGEM
onamtonosi.codi -> SIEMENS
onamtonom.codi -> MOTOR.
onamtonoal.codi -> ALCATEL
onamtonoc.codi -> SONY ER.
i envia'l al **7200**. Per exemple: **onamtonoal.segadors**

Els Segadors	segadors	Miami Beach	miamib
La Muixeranga	muixeranga	Carrer dels torrats	torrats
La Balanguera	balanguera	Almejilla (Gertrudis)	almejilla
Toc de castells	castell	President (Brams)	president
Bon dia	bondia	La mà de l'àngel	sangtrait1
Boig per tu	boig2	Com si res (Gossos)	comsires
El Tio Canya	tiocanya	Neofabxes globals	neofabxes
Cant dels Maulets	maulets	Presó reis França	presorei
Au jovent (Mesclat)	aujovent	Toc Matinades	matina
Trenca el silenci	trenca	Marxa Carrasclat	marxca
Crits de la terra	critter	Ball de l'Àliga	aliga2
Més lluny (Obrint P)	meslluny	Himne del Barça	barcelona
El Patufet	patufet	Himne Espanyol	espnou
L'Empordà	lemporda		
Camins (Sopa)	camins		
El boig de la ciutat	elboig		
El far del sud (Sopa)	elfarsud		
Si et va bé (Sopa)	sietvabe		
No despertaré Dept	nodesperta		
Carrer dels torrats	torrats		

LOGOS NORMALS:

Escribe el missatge:
onamlogo.codi -> NOKIA
onamlogoems.codi -> ALTRES MARQUES EMS
i envia'l al **7200**. Per exemple: **onamlogo.jorock**

JO ROCK CATALA	jorock	PENXANETA	enxaneta
GRALLER	graller	GRALLER	graller
SKATOLA	skatala	BRAMS	brams
SKA ANTIFEIXISTA	skaantifa	LA CARRAU	carrau2
KOP	kop	FESTO	festalluita
PPCC	ppcc	CORREFOC	correfoc
SOMNACIO	somnacio	SOC UN DIABLE	diable1
DRCALYPSO	drcalypso	JO CATALA	jocat
NUCLEARM	nuclearm	DIABLES	diable4
TRASVAS	trasvas	LIBERTAT	llibertat
ANTIFASEM	antifasem	JO SAU	josau
BICICLET	biciclet	LEGALITZACIO	lega
OBRINT PAS	obrintpas	GOSGOS	gossosb

LOGOS: NOKIA: 3100, 3200, 3300, 3510, 3650, 5100, 6100, 6220, 6600, 6610, 6650, 6800, 6810, 6820, 7200, 7210, 7250, 7600, 7650, 7700, N-GAGE, SIEMENS: C55, A55, CL50, S55, A52, C62, S165, S1, SAMSUNG: A300, N600, N620, S100, S300, S600, C100, T100, 1400, V200, SHARP: GX10, SONY-ERIC: T-300, T610, Z600, MOTOROLA: C350, C33X, C35X, C450, T720, ALCATEL: 331, 5111, 512, 525, 526, 715, NEC: 341, FONDS: NIKITA100, 3200, 3300, 3510, 3550, 5100, 6100, 6220, 6330, 6600, 6610, 6800, 6810, 6820, 7200, 7250, 7250, 7600, 7650, 7700, NARF: 2910, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610, Z600, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, MOTOROLA: T720, T720, T720, E380, Z390, V300, V500, V600, A330, SONY-ERIC: T300, T610, Z600, 1610, 1618, Z600, SHARP: GX10, GX10, G20, SIEMENS: S155, M55, S55, MOVISTAR: TSM100, LOGOS ALCATEL: 311, 511, 512, 711, 715, MOTOROLA: C33X, C350, T720, V60, V66, NOKIA: Models compatibles (logos EMS no suportats) SIEMENS: T300, T610

Davant, sistemes
que et donen **comoditat**.

Darrera, persones
que et donen **confiança**.

Sistemes d'autoservei. **Comoditat i confiança**

sanostra.net · www.sanostra.es · **fon@"SA NOSTRA"** · **CAIXERS AUTOMÀTICS**

"SA NOSTRA"

CAIXA DE BALEARS